

lidé, jejichž život určují knihy str. 6
jan gabriel: listovat rozlohou str. 8
miroslav fišmeister: i když to byl balboa str. 9
vytěsněný příběh účetního a knížete str. 10
obsah tvaru, ročník 2011 str. 11–14
acher/novotný str. 17
ilja repin na pražském hradě str. 18

19/01/2012; 30 Kč

www.itvar.cz

je antikvariát v okresních poměrech vymírajícím druhem?

ANKETA MEZI ČESKÝMI
A MORAVSKOSLEZSKÝMI
ANTIKVÁŘI

Martin Langer, z cyklu Paříž, 2010, fotografie

Roger McGough

Dobrá báseň

Mám rád dobré básně,
takové v nichž se hodně
bojuje. Krev a
řínčení zbraní. Dobré

jsou básně proti Skotsku,
anebo básně které porazí
Francouze střelbou z kuší.
Nemám rád básně které

nejsou o ničem.
Sonety jsou neprůbojné a
jenom kradou čas.
Stejně tak básně které

neví jak se rýmovat.
Kdybych byl básník
hrál bych fotbal a
kopal repre za Anglii.

Někdo přijde a udělá to za mě líp
(Perplex. Opava 2011);
přeložil Dan Jedlička

V době, kdy se na jedné straně ceny knih neustále zvyšují a na straně druhé slaví žně zejména výprodeje à la Levné knihy, jsou antikvariáty stále čímisi nezařaditelným. Pro někoho mohou být úspěšným, starým místem, kde se zastavil čas a kam se stahují blázni, sběratelé a bezdomovci. Pro jiné jsou však antikvariáty stále místem, kde se neustále nalézají poklady, kde se loví neznámí živočichové (stačí si vzpomenout na Michala Ajvaze), kde se setkávají lidé, kteří by se jinak nestřetli. V antikvariátech je zkrátka stále pokušení a překvapení – nevíte, co kdo přinese, počínaje taškou sběru a konče exkluzivní bibliofií. Podle nedávného televizního dokumentu *Knihy, knihy, knihy...* je u nás kolem dvou stovek antikvariátů (z toho kolem padesátky v Praze). Jak je vidět, stále tu jsou, i vzhledem k tomu, že dnes bují všemožné internetové aukce. Rozhodli jsme se tedy položit několik anketních otázek právě českým antikvářům, ve kterých by kromě jiného odpověděli i na to, zda je soužití kamenného a internetového obchodu únosné.

1. Jaké knihy se dnes prodávají a kupují? Proměnil se zájem nakupujících za posledních pět deset let?
2. Jak antikvariátům pomohl internet? Nakolik se na něj přesunul obchod s knihami? Nejsou dnes antikvariáty pouhými výdejními prostory internetových obchodů (případně nestanou se jimi v budoucnu)?
3. Podle jakých měřítek se dnes knihy oceňují? Lidi mají často mylnou představu, že na prodeji starší či zděděné knihovny mohou nemálo vydělat. Jak je to doopravdy? Co určuje reálnou hodnotu knihy?
4. Co nejbizarnějšího vám prošlo pod rukama?

Odpovídá Aleš Brzobohatý z antikvariátu Felix Jenewein v Kutné Hoře

1. Převažuje zájem o knihy naučné a vzdělávací. Kromě toho je trend knihy sbírat jako sběratelský předmět. Nejedná se většinou o knihy primárně určené ke sbírání (např. bibliofilie), ale třeba knihy dětské a dobrodružné. Už skoro úplně zmizeli zákazníci, kteří tráví volný čas v antikvariátě, prohrabávají regály a hledají něco zajímavé ke čtení.

2. Internet prozatím zachraňuje kamenný obchod, ale pravděpodobně ho i brzo pohřbí. U nás dělá internetový prodej více než 50 % tržeb. Pokud bych tady nechtěl vykupovat a občas potkat živého člověka, tak není žádný důvod krám držet. Svůj zisk stejně utopím ve vysoké režii.

3. Měřítka výkupu je jednoduché – najít někoho, kdo si od vás vykoupí knihu, vědět, jak je žádaná, a podle toho stanovit cenu. Bohužel valná část nabízených

knih pochází z knihoven dnešních sedesátníků a sedmdesátníků, generace, která knihy kupovala za socialismu. Většina titulů se vydávala ve velkých nákladech, a protože nebylo možná koupit nic jiného, tak jsou si knihovny dost podobné. To je důvod neprodejnosti některých, i slušných, titulů a zklamání dědiců.

VE ZNAMENÍ MELANCHOLIE

1 Saturn, starořímský bůh spojený se saturnáliemi, jakýmsi antickým předobrazem Vánoc, tvoří emblematický motiv souboru esejů americké esejistky, kritičky a spisovatelky Susan Sontagové (1933–2004). Saturnský akcent nelze u Sontagové chápat v podobě karnevalové veselice, ale ve svém hlubším, možná až esoterickém významu, tak jak jej ve třicátých letech brilantně aplikoval ikonolog Erwin Panofsky ve svém výkladu Dürerovy *Melancholie I*. Zde se Saturn vztahuje k intelektu a představivosti člověka, které ovšem mohou svou reflexivní silou vše tvořivě uvrhnout do melancholického ponoru. Představuje sílu ambivalentně temnou: na jedné straně paralyzuje šílenstvím, na straně druhé je kvintesencí tvořivosti a intelektuální jasnozřivosti.

Saturnský svorník se v autorčiných esejích, jež vznikly v 70. a na samém počátku 80. let (originál vyšel v USA v roce 1980 pod názvem *Under the Sign of Saturn*), projevuje už výběrem tematiky a osobností, jimž jsou věnovány. Český čtenář, který se dosud mohl seznámit s texty Susan Sontagové *Nemoc jako metafora / AIDS a jeho metafora*, *O fotografii a S bolesti druhých před očima* včetně románu *Vulkán*, má protentokrát příležitost projít si galerií saturnsky melancholických portrétů několika modernistických i postmoderních autorů a teoretiků. Přitom slovo portrét zde značně podhodnocuje skutečný žánr textů, který sice vychází z biografii – a v některých případech i osobních vzpomínek, ale zároveň

vždy představuje velmi subtilní estetickou analýzu. Mezi portrétovanými pak najdeme „milou“ vzpomínku na Rolanda Barthesa či jisté vyznání Paulu Goodmanovi. Z teoretičtější založených prací vynikají dva obsáhlejší články – o Antoninu Artaudovi a Walteru Benjaminovi. Ve studii o prvním z nich, francouzském dramatikovi, jehož maximalistické představy o divadle se vychylují, i na dobové avantgardní poměry, až na samou hranici uměleckého druhu, pitvá Sontagová modernistický koncept umění i autorový typ formovaný vnitřní nekompromisní zarputilostí, vylučující jakoukoliv vnitřní úlitbu. V tomto světle se Artaud odvrací i od „pozitivního“ surrealismu osvobozeného libida, který například obviňuje z povrchního rozlišování racionality a iracionality, přičemž sám tělesnost vnímá především ve své obludnosti: kastrace má funkci milosti. Artaud, sám hluboce prožívající nietzscheovský rozpad hodnot, nakonec nenašel smíření ani v účasti na indiánských rituálech, saturnská temná síla jej pohltila a závěr svého života strávil především v psychiatrických léčebnách. Sontagová velmi působivě spojuje v tomto eseji možnosti psychologického portréту a analýzy moderních uměleckých konceptů. Podobnou sílu komplexního pohledu i tragiky modernistického století má text věnovaný Walteru Benjaminovi, německému židovskému kritiku a filozofovi, jehož násilný skon symbolizuje onu temnou osudovou smrt vědění a intuice, jež mohou vést až ke smrti. Tímto směrem uvažování Sontagová nepřímo nastiňuje cosi jako niternou mytologizaci saturnského principu.

Dalšímu tématu se věnují eseje věnované zobrazení fašismu ve filmu – jednak okem kamery Leni Riefenstahlové, jednak experimentálním (hádám, že zároveň zcela nedostupným) filmem Hanse-Jürgena Syberberga *Hitler, film z Německa*. Zde se s autorkou setkáváme téměř prostřednictvím jejího ústředního tématu, ne tedy přímo uvažováním o fotografii, ale o filmu. Zatímco Syberbergův opus podrobuje výkladu kulturně politických topoi německé společnosti, u Hitlerovy dvorní režisérky se vztah obrazu skutečnosti přesouvá do odlišné roviny. Sontagová, která mimo jiné pro-

slula také svým aktivismem proti soudobé politice Spojených států či myšlenkou, že komunistické režimy představují jen „úspěšnější“ fašismus, odkrývá marnou snahu Leni Riefenstahlové o zastírání vlastní minulosti v medailonku k fotografické publikaci *Poslední z kmene Nůba*: zájmem o muskulaturu mužských příslušníků afrického domorodého kmene se Riefenstahlová až nápadně přibližuje své oslavě árijských těl ze třicátých let. Zatímco Sontagová jakoby pomíjí rozporné motivace režisérky/fotografky, která se jednou hájí tím, že pracuje stylem *cinéma verité* a pouze dokumentuje fašistické přehlídky, a podruhé, bez snahy o intelektuální zástěrku, projevuje čistě nadšení pro „*krásu a soulad*“, jež přichází snad z „*nevědomí*“. Sontagová naopak přesně odhaluje princip, na němž „dokumenty“ vznikaly, kdy skutečnost byla tak ustrojená, aby mohla, coby stylizovaný monumentální obraz, přežít své aktéry. Sontagová usvědčuje toto zdánlivé pozorovatelství objektivní kamery z účelového a manipulativního výběru pohledů. Koneckonců i konflikt ideologie se sférou umění – zobrazování lze považovat za destruktivní stranu saturnského principu.

Ani přes dlouhá desetiletí, s jejichž zpožděním je kniha dostupná v češtině, neztrácí na své intelektuální výbušnosti a rozhodně ji nelze číst pouze jako dokument myšlení své doby.

V neposlední řadě je také nutné vyjádřit obdiv k výtečnému překladu Martina Pokorného, díky němuž se ani v pasážích esejistické jazykové ekvilibristiky nemusíme ztrátit.

Eva Klíčová

KNIHA VZÁCNÝCH UMĚLECKÝCH PORTRÉTŮ

2 Nakladatelství Paseka vydalo titul, který zasluhuje pozornost všech přátel literární esejistiky a vůbec milovníků umění. Je to soubor statí známé americké publicistky Susan Sontagové *Ve znamení Saturna*. Od počátku nového století jde už o pátou knihu této autorky, vydanou u stejného českého nakladatele.

Eseje ze souboru *Ve znamení Saturna* patří (jako i řada dalších) k autorčiným úspěchům, zejména v sedmdesátých letech minulého století. I když se nejedná o dílo z posledního autorčina období (zemřela v roce 2004), obsahuje texty, které mohou zaujmout dnešní čtenáře.

Stejně jako v cizině i u nás přispěla ke známosti Susan Sontagové (zejména v literárních kruzích) její stať *Proti interpretaci* z roku 1964 (vyšla knižně v souboru statí vydaných pod stejným názvem v roce 1966), kterou přeložil pro *Kritický sborník* (1994, č. 3) Karel Palek. Zaujala v ní vyhraněné stanovisko, v němž odmítala záplavu (zejména akademických) interpretací významných uměleckých děl, která místo aby je přibližovala vnímatelům, je spíše přizpůsobovala momentálnímu osobnímu hledisku vykladače, a tak je ochuzovala o jejich hodnotové bohatství. S jejím názorem polemizoval tehdy v téže čísle časopisu kritik a literární historik Přemysl Blažiček, jenž odmítl její (tehdy již zastaralé) dělení uměleckého díla na formu a obsah a hájil právo literátů na výklad, který by na základě prožitku usiloval o „*projasnění, plně uvědomělé poznání pojmové*“.

Textům Susan Sontagové ze souboru *Ve znamení Saturna*, přeloženým do češtiny po více než třiceti letech, poměrně dlouhý časový odstup nijak podstatně neublížil. Její portréty výrazných osobností z různých oblastí umění stále prokazují autorčinu vysokou citlivost k uměleckým kvalitám tvorby, byť ty u různých tvůrců nalézaly své specifické podoby. Název souboru naznačuje, že se v něm sešly osobnosti, jež je obtížné

zahrnout pod společného jmenovatele: na jedné straně se tu shledáme s dokumentaristkou Leni Riefenstahlovou, která své nesporné schopnosti dala do služeb nacistické ideologie, na druhé straně s filozofem a literátem Walterem Benjaminem, jenž na útěku před nacistickou hrozbou spáchal sebevraždu. A byla to právě jeho osobnost, jež zavdala podnět k názvu celého souboru. Mytická postava antického božstva civilizace a plodnosti Saturna bývala v pojetí umělců spojována s melancholií, smutkem (srov. E. Panofsky: *Saturn a melancholie*, 1964), ale také s nevázaností (saturnálie) a s (kdysi) „pohoršlivou“ láskou (homosexualitou). Všechny tyto rysy měla na mysli Sontagová, když se rozhodla nazvat svou knihu *Ve znamení Saturna*.

Vybrala do ní jak bytosti, které se vyznačovaly rysy melancholickými (literáti Walter Benjamin a Elias Canetti), tak ty, jejichž dílo lze spojit spíše s trvalou životní neuspokojeností (Paul Goodman) či s fascinací zápořem (divadelník Antonin Artaud a svým způsobem i filmařka Riefenstahlová, uchvácená režimem zla) či s posedlostí tvorbou (režisér Hans-Jürgen Syberberg, esejista a teoretik Roland Barthes). Všechny její portréty se nezaměřují jen na úzký obzor aktivity osobností, které si vybrala do svého souboru, nýbrž osvětlují je v širokém záběru intelektuálního kontextu (Artaud a surrealismus, Barthes a strukturalismus) a v souvislosti s aktuální dobovou problematikou.

Stať nazvaná *Přibližování k Artaudovi* například začíná úvahou o útocích některých teoretiků na koncept autora (Barthes: *Smrt autora*, 1968); autorka mluví o „prozření“ autorů, kteří se odmítali podílet na odpovědnosti za společnost a stylizovali se do rolí „*duchovních dobrodruhů a společenských vydědenců*“. V portrétu filmové režisérky Leni Riefenstahlové kritizuje poválečné snahy uhlazovat ideologicky konfliktní povahu její dokumentaristiky ze třicátých let a otevřeně poukazuje na poplatnost nacismu. Rozbor filmu H.-J. Syberberga o Hitlerovi zase přináší bohatý soubor uměleckých konotací a odkazů navazujících na mimořádně, až nevázaně

rozkošatělý styl filmové kreace připomínající postmodernu. K nejpůsobivějším textům patří stať o Walteru Benjaminovi, jehož dílo zanechalo v autorčiných hlediscích hlubokou stopu. Právě v něm – pro jeho postoj nezávislého intelektuála vždy ochotného hájit volnost ducha proti všemu, co ji omezuje – spatřovala trvalý příklad svobodného literáta.

Sontagová i v těchto poměrně specializovaných portrétech umělců dokázala zachytit podstatné tvůrčí rysy, z nichž pro ni vyplývala výjimečná, byť někdy rozporná povaha zpodobených osobností; to jí bránilo, aby podlehla nebezpečí literátské manýry. Za

jejími portréty cítíme nejen přirozený talent esejistky, nýbrž i osobní nasazení tvůrce, kterému více než o publicistickou aktualitu šlo o postižení významu jedinečné osobnosti.

Ještě jedna poznámka na konec: edice autorky takového formátu by podle mého názoru vyžadovala mnohem větší redakční přípravu. Nestačí otisknout pouze texty, bylo by třeba doplnit je poznámkovým aparátem, eventuálně stručným doslovem. Je mi jasné, že to zvyšuje náklady, ale když už se nakladatelství rozhodlo tuto autorku vydat, zasloužila by větší péči.

Aleš Haman

PŘEDPLATNÉ

Vážení čtenáři,

pokud Vám na Tvaru záleží, prosíme, předplatte si ho. Ušetříte tak čas, který byste investovali do jeho shánění, a nepatrně též peníze (5 Kč na jednom čísle). Předplatné můžete věnovat i Vaším blízkým jako dárek (s certifikátem).

Stačí málo, buď zavolat na číslo 234 612 398 či 234 612 399, anebo poslat svůj požadavek a poštovní adresu na mail: tvar@ucl.cas.cz.

Cena za jeden předplacený výtisk je 25 Kč (objednat lze od jakéhokoli čísla).

Za Vaši věrnost a podporu děkuje redakce.

Básník a architekt Petr Čichoň dospěl k přesvědčení, že má dostatek empirie, materiálu i zkušeností, aby mohl napsat velký román o přítomnosti a historii rodného kraje. Nazval jej sice *Slezský román*, avšak jeho středobodem není Slezsko (byť jen to na české straně hranic), ale Hlučínsko, tedy nevelké území se specifickou dějinnou a národnostní zkušeností, obývané lidmi, kteří se necítí být Slezany, ale Prusy.

Ač původem převážně Slované, identifikovali se během staletí se svou příslušností do germánského prostoru natolik, že v roce 1918 protestovali proti začlenění do republiky a rok 1939 radostně přijali jako návrat do lůna říše, za niž pak museli bojovat i umírat. Po prohrané válce s nimi ale bylo zacházeno jako s Čechy, čím se vyhnuli vysídlení a značně se asimilovali – a jakkoli povětšinou ztratili i znalost němčiny, své německví si nadále uvědomovali jako skryvanou hodnotu.

Bizarnost této situace postihuje rámcová rovina Čichoňova románu vyprávějící o dvojici rodáků, kteří se na počátku devadesátých let vydávají za výtvarníkem do Bavorska. Téměř s národopisnou popisností si tu autor pohrává se zvláštnostmi jejich „češtiny“ a situačně těžší z toho, že Walter Klučka a Kurt Hofrichter jsou podle jmen i čerstvě nabytých pasů Němci, nicméně bez znalosti jazyka se cítí jako na neznámé planetě. Profesí zedníci rekonstruují tribunu stadionu v Norimberku, aniž by je zajímala jeho nacistická geneze a aniž by také měli potřebu zkoumat vlastní minulost a její sepětí s tímto cizím světem. A když se jeden z nich v práci těžce zraní, jejich příběh míří k návratu, po němž si konečně mohou říci: „*Něbuj se! Zme doma.*“

Nápad sám o sobě je to pěkný a mohla by z něho být (a snad i byla) docela zajímavá povídka, tak do patnácti stran, vypointovaná navíc příběhem jejich kamaráda, který v tom německém Babylonu podivně zmizel.

Autorovi to však bylo málo a rozhodl se proti generaci otců postavit mládí, které již své německé kořeny hledá. Odtud idea, že by druhou rovinu románu mohl koncipovat jako příběh dvojice milenců, kteří pátrají po čemsi hodně záhadném, co je s jejich německtvím bezprostředně spojeno. Ústředním hrdinou románu proto učinil Klučkova syna Martina, doktoranda pišícího o nacistické architektuře; jeho partnerkou pak krásnou Martinu, jejíž zájem o stejné téma je motivován skrývaným pokrevním poutem s hlavním architektem SS Hansem Kammlerem.

Fabulační chatrnost této roviny Čichoňova románu způsobuje, že vyprávění de facto směřuje odnikud nikam. Využívá sice postupy obvyklé v populární literatuře, včetně motivů záhadných textů a zbraní, jakož i výprav za magickými stavbami, tato dějovost je však jen vnějšková. Jejím jediným výsledkem je, že na konci knihy nikdo neví o moc víc, než věděl na začátku. Akční prvek do děje vnáší především mafiánské praktiky soukromého detektiva (estébáka?) jménem Staněk, jenž pracuje v zájmu jakýchsi tajemných sil. Ten také Martina donutí, patrně pro zpestření textu, aby si narychlo odskočil za Kammlerovými potomky do Mexika a tam prožil další „fajnou“ lásku a velmi drastický obětní rituál.

Jakkoli tedy Martin a Martina o Kammlerovi mnoho nevypátrají, čtenář si o něm počte dostatečně. Třetí rovinu románu, zvýrazněnou graficky i první osobou, totiž

utvářejí právě kapitoly o muži, jenž architektonicky navrhnul baráky a plynové komory v Osvětimi a osvědčil se jako spolutvůrce německého zbrojařského výzkumu, včetně programu tajných zbraní. Ke Kammlerovým projektům patřily i podzemní továrny, do nichž byla posléze německá zbrojní výroba přesunována a které vznikly a byly udržovány v chodu za pomoci otrocké práce vězňů. Lidské utrpení a umírání je ovšem mimo duševní obzor člověka zaujatého prací pro Říši i nacistickou mystikou. Autor jeho očima evokuje „nudný konec“ války v Praze a v četných reminiscencích také jeho kariéru v rámci třetí říše. A vytyčuje rovněž hypotézu, co se s Kammlerem mohlo dít po válce: předpokládá, že v utajení přešel do služeb sovětského a československého zbrojařského výzkumu, zachoval si však svou hrdost, a tak svým nepřítelům nevydal to nejpodstatnější tajemství. Tedy blíže nespecifikovanou zbraň, která by mohla změnit svět – to se raději jako bájný rytíř na koni v závěrečném lyrickém obrazu dobrovolně ponořil do slezské bažiny.

Nejen tímto motivem Čichoňův román celkem logicky vyvolal diskuzi. Vyprovokovala ji Eva Klíčová, když jej v *Reflexu* interpretovala jako výraz nacismu, většina recenzentů ovšem s úlevou přijala argumentaci Jiřího Peňáse z *Lidových novin*, že nejde o román nacistický, ale jen špatný: pracující s „legálními“ motivy, ději a postupy, avšak mizerně napsaný.

Můj osobní názor je někde uprostřed. Nedomnívám se, že by autor vědomě hlásal nacismus. Docela věrně však reprodukuje určitý a pro mne nepřijatelný způsob myšlení. Myšlení komunity, která oprávněně hledá své německví, na rozdíl od občanů

Spolkové republiky ale neprošla poválečnou sebereflexí a nedospěla k uznání spoluviny na spáchaných zvěrstvech. Považuje se proto za obět poměrů. Z Čichoňova textu je navíc zcela patrné, že tito lidé si své německví ztotožňují s válkou, kterou si pak ve třetí generaci již povýšili na legendu, spjatou s poschovávanými relikty válečné výzbroje, vynuceným mlčením nad mrtvými i tvrdou valutou, ve které byly tyto válečné ztráty odškodňovány.

Válka sama je Čichoňovi dávnou historií, jež má ale magickou přitažlivost tajuplných příběhů – asi podobně jako jiné oslovuje např. rudolfinská doba. S postavou Hanse Kammlera proto zachází obdobně jako jiní s rabi Löwem nebo s Nikolou Teslou: je mu enigmatickou bytostí, okolo níž lze svobodně fabulovat zajímavé příběhy. A v tom je právě základní malér jeho psaní.

Nevadí mi, když si postava nacistického zločince neuvědomuje hrůznost svého počínání, vadí mi, když si ji neuvědomuje autor. *Slezský román* není špatně napsaná kniha s jinak zajímavým tématem. *Slezský román* je špatná kniha právě proto, že jeho autor nedostál etickému rozměru zvoleného tématu, což se promítlo i do vetčnosti jeho epické konstrukce. Před snahou o drásavé sebepoznávání dal totiž přednost laciným trikům. A nepochopil, že tematika holocaustu a táborů smrti, kterou si spolu s postavou Kammlera zvolil, není záležitostí literárních her či česko-německého hašteření, v němž relativisticky mohou mít pravdu všichni, ale záležitostí morálky – lidské slušnosti a úcty k milionům zbytečně mučených a mrtvých lidí.

Pavel Janoušek

ZASLÁNO

ZÁNIKU NAVZDORY

Tak nám proti sobě povstaly dvě koncepce: tu první předkládá Jan Kubiček – je ve své podstatě založena na předpokladu, že literární text (včetně poezie) je jedním druhem umění z mnoha a že při interpretaci celku by se mělo vycházet od teorie –, s druhou přišla v minulém čísle *Tvaru* Božena Správcová: Primární je podle ní text a teorie (v jejím článku chápána jako ideologie) je jakýmsi vnějším, cizím a neužitečným nástrojem.

Tyto dva póly nemůžou než stát proti sobě, taková je výchozí i cílová pozice. Přirozeně, kdo četl mé texty v rubrice *Vyvření struktur* (v loňském a předloňském ročníku *Tvaru*), musí vědět, že podle Správcové patřím k onomu táboru líných, nemyslí-

cích, těch, kteří si všechno ulehčují tím, že na dílo nasazují předsjednanou mřížku a nedají vyznít jeho čisté podstatě. Už je tomu tak a hádám, že se celý tento spor jen stěží pohne z místa – tak jako Správcová brání svou stranu, stojím i já na svém místě. A stát tam budu, i kdyby si ještě urputněji myslela, že jediný možný způsob, jak přemýšlet a psát o literatuře, vychází vždy nutně od uměleckosti, vnitřní struktury textu, a že všechno ostatní je jenom náhražka jediné pravdy, jež – upečená dle tradiční šaldovské receptury – bude nám tu zářit navěky.

Zbývá zamyslet se znovu nad tím, jestli tyto pozice vyznačují mapu starší a mladší literární generace, anebo zda spíš neplatí to,

co podotkl Milan Džžinský k rozepři Jana Kubičky s Jaromírem Typltem (na webových stránkách časopisu *H_aluze*), totiž že každý z nás nejspíš vyrůstal v jiných poetických vesmírech. A tyto vesmíry se musí podle železných zákonitostí vzájemně srážet, a my jejich srážky musíme vykládat jako odvěky (stejný a přitom neustále proměnný, jak by možná napsal Pavel Janoušek) souboj pravdy a lži. Odpadky v ulicích Mexika se mezitím budou vršit až do nebes, těžba ropy bude s každou minutou stoupat, lidé třetího světa se budou rychleji rodit než umírat, sociální nůžky se rozevrou až k nesnesení a bonita zemědělské půdy na jaře znovu klesne.

Jakub Vaníček

ZDEŇKA KADLECE

kteří mohou namítat, že z tak rychle a pohodlně nabyté knihy nemůže mít její nový vlastník skutečnou radost a že internet degraduje kamenné antikvariáty na pouhé výdejny objednaného zboží?

Tyto sběratele přesvědčovat nebudu. Nepodařilo by se mi to. Pro ně je sbírání dobrodružstvím a mnohdy je důležitější než samotný předmět jejich zájmu. Patří k tomu i neprozkoumané regály v kamenných antikvariátech nebo bazarech a krabice na sběratelských burzách. Tomu fandím.

Vyhledávací stránky jsou určeny jiné, početnější skupině lidí. Od pravidelných návštěvníků, kteří nechtějí, aby jim něco uniklo, po náhodné nešťastníky shánějící dárek na poslední chvíli. Doba je rychlá a spousta lidí, i těch největších bibliofilů, už nemá čas pravidelně obcházet antikvariáty a hledat, co se objevilo nového, jako to někteří dělali dřív. Dokonce nemají čas ani procházet jednotlivé internetové obchody.

Osmdesát let staré knihovnické zákony říkají, že každý čtenář má dostat svou knihu, ale také že každá kniha má získat

svého čtenáře. Kniha prostě nemá ležet v regálech. A navíc se má šetřit čtenářovým časem. Tyto principy, myslím, nejlépe odůvodňují vznik a používání webových služeb zprostředkujících informace o prodávaných nebo hledaných knihách. A jestli kamenné antikvariáty budou jen výdejny zboží? Může to být i horší. Výdejny nejsou potřeba. Některé antikvariáty jsou pouze zásilkové. Nevidím to však nijak pesimisticky. Každý antikvář je kromě obchodníka také milovníkem knih a někdy je i jejich sběratelem. Podle toho, která z těchto složek jeho povolání je silnější, bude fungovat i jeho antikvariát. Někdo bude zboží posílat poštou a jako výhodu pro místní nabídnout možnost osobního vyzvednutí v provozovně. Jiný bude mezi regály rozmlouvat se zákazníky o umění a internetový obchod bude mít jako nezbytný propagační prostředek k nalákání lidí do prodejny. Z tohoto pohledu je každý antikvariát unikátní, což je dobře. Zákazník si může vybrat přístup, jaký mu vyhovuje. Myslím si, že čtenářům a sběratelům půjde pořád hlavně o knihy a další artefakty. Způsob, jakým je získají, je až na druhém místě. **miš**

OPRAVDU BANALITA?

Ve své recenzi na japonskou sbírku Petra Hrbáče, uveřejněné v minulém *Tvaru* (pod názvem *Nepraktický bedekr*), tvrdí Jonáš Hájek, že v knize našel „vyslovené banality“. Jako příklad, podle něj dokonce „zvlášť otřesný“, uvádí verše *U potoka se zastavím / a přemýšlím: / jsem velice daleko od domova*. Citát je bohužel zmanipulován, Hájek z veršů uvádí pouze část. Celá pasáž zní: *... jsem velice daleko od domova, / ten sem přesto vtrhl / a tváří se do zdi osamělého domku*. Když text dočteme do konce, zdánlivá banalita se ovšem rozplyne. Hájkova drobná, ale zákeřná finta zato dostatečně kvalifikuje jak ducha celé recenze, tak jejího autora. Lépe se mu vyhnout.

Petr Král

JEDNA OTÁZKA PRO

Z. K. očima jedné ze svých studentek

Stojíte za webovými stránkami *Můj antikvariát* (www.muji-antikvariat.cz), které sdružují nabídku bezmála sedmdesát tuzemských antikvariátů. Jak byste přesvědčil zaryté odpůrce podobných online nákupů,

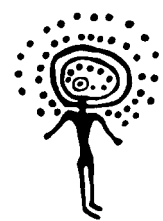
INZERCE

**RUBID
RUBID
RUBID**

**t ó n y
b a r v y
v ů ň ě**

**klub
obchod
čajovna**

Mánesova 87, Praha 2

(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

je antikvariát v okresních poměrech vymírajícím druhem?

ANKETA MEZI ČESKÝMI A MORAVSKOSLEZSKÝMI ANTIKVÁŘI

4. Nic bizarního mě nenapadá. Antikvář po 25 letech praxe se už ničemu nediví.

Odpovídá Václav Beneš ze stejnojmenného plzeňského antikvariátu

1. Za posledních deset let se zájem moc neproměnil, občas se to přelévá, ale celkově převyšuje zájem o odbornou literaturu, která se již nedá sehnat nová nebo je tak drahá, že ji lidé shánějí nejprve v antikvariátech. Zájem o poezii upadá a zmenšuje se i zájem o beletrii a dobrodružnou literaturu vyjma sběratelských kousků, naopak zvýšil se zájem o staré pohlednice.

2. Internet pomalu nahrazuje klasický obchod, i když ho dosud úplně nevytláčil. Někde se již z prodejen staly výdejny – u nás zatím naštěstí ne, ale počet lidí, kteří si objednávají přes internet, roste. Prodejna zároveň supluje nákupní místo, kde se naopak knihy od lidí vykupují.

3. Knihy se oceňují podle prodejnosti, původní cena je již pouze orientační, protože v závislosti na době vydání se to ani srovnávat nedá. Prodejní cena se tedy určuje podle toho, jak si který antikvář představuje její reálnou hodnotu vzhledem k četnosti výskytu na trhu, eventuálně jak rychle potřebuje danou knihu prodat.

4. Nepamatuji si na žádnou bizarnost, za zmínku snad stojí výtisk nejmenší knihy světa.

Odpovídá Michal Hulla z pražského 1. podzemního antikvariátu

1. Pokud sleduji, největší odliv v antikvariátu je od braku. To je snad příznivá zpráva,

ačkoli ne nečekaná. Antikvariát je přece jen místem setkání především knižních „labužníků“. Po počátečním hladu po titulech a překvapení, co vše se vydává, zvítězila kvalita. Jasný je odklon od slovníků, výkladových i jazykových. Internet je potvora. Těžké to má beletrie, zub času hlodá a leckteré tituly ztrácejí aktuálnost, u nových zase ještě není jasné, co je dobré.

2. Internet pomohl čtenářům. Dnes má možnost opatřit si krásnou knihovnu opravdu každý, i z toho nejzapadlejšího koutu. Dřív přijel člověk lačný vzácných kousků do města, vyřídil služební či jiné pochůzky a pak oběhával antikvariáty. Logicky byl leckdy zklamán, když nesehnal nic ze svého zájmu. Teď může sledovat novinky online. Antikvářům se objevili noví zákazníci, např. regionální literatura koluje rychleji. Naproti tomu vzrostla konkurence. Na webu jsou nabídky pěkně srovnány, je jasné, kolik knih je na trhu a za kolik. To samozřejmě tvoří tlak na cenu. Virtuální obchod také obě strany trochu odcizuje, kontakt není tak osobní. Stalo se již, že jsme knihu posílali na dobírku přes ulici. Jsou zákazníci, kteří přijdou k pokladně, řeknou číslo objednávky a čekají na místě, dokud ji nepřinesem. Jsme dost hrdí na svou nabídku, zejména grafiky, a ani náš interiér není tuctový. Internet představuje i obrovský nárůst práce: dát knihu na stránku, vyfotit, najít objednávku... a to vše prakticky za stále stejné peníze. Na web se přesunulo cca 50 % obchodu.

3. Rozhoduje poptávka. Kvalitní knihy se prodávají stále. Jen se víc a víc zužuje ten

pojem, zejména u beletrie. Pokud si uvědomíme, že náklady dnešních hitů dosahují jen tisíců, pak staré edice s desetitisícovými náklady nelze často ani vykupovat, protože je všichni zájemci už mají. Dokonce ani starší historie a kunsthistorie se už neprodává jako dříve. A to budeme brzy konfrontováni s e-knihami. Pokud se nejedná o sběratelské knihovny, je zklamání časté.

4. Nevím, co by vyhovělo slovu *bizarní*... Snad ani ne knihy, jako spíše situace – a zákazníci. To je ale zároveň jeden z důvodů, proč v antikvariátu pracujeme.

Odpovídá Miloš Bradík ze stejnojmenného kroměřížského antikvariátu

1. Kupují se knihy, které jdou na odbyt. Prodávají se nejvíce knihy, které jsou stabilně v kurzu – a to je klasika (kupují ji hlavně studenti vysokých škol), staré pohádky a stará dobrodružná literatura. Za posledních deset let poklesl zájem o encyklopedie a částečně o odbornou literaturu, asi vlivem internetu...

2. Prodej po internetu se velmi rozmáhá, je zajímavé, jak se liší ceny na internetu a v prodejnách. Zatímco nové knihy jsou na internetu nabízeny za nižší ceny než v obchodech, u antikvárních knih je to naopak. To se týká hlavně vzácnějších knih: jejich ceny na internetu někdy překračují ceny na prodejnách i několikanásobně. Zda se někdy nestaneme jen výdejními prostory internetu, to si netroufnu hádat, v každém případě my po internetu neprodáváme a jsme (aspoň zatím) pouze klasická prodejna.

Martin Langer, z cyklu Paříž, 2010, fotografie

3. Reálnou cenu knihu určuje prodejnost a nic jiného. Doba, kdy se knihy cenily podle původních cen nebo podle tabulek centrálně vydávaných podniky knižního obchodu (tak tomu bylo v 60. letech), je už naštěstí pryč. O ceně proto rozhoduje pouze antikvář, podle toho, za kolik si knihy troufne prodat.

4. Za těch čtyřicet let, co jsem antikvářem, jsem už viděl ledacos, ale těžko říct, jestli byl bizarnější ručně kolorovaný atlas ze 17. století, kompletní sbírka různých vydání Babičky od B. Němcové (včetně 1. vydání, všech vydání bibliofilských a třeba i vydání slepeckým písmem nebo v esperantu), nebo snad ručně psaný zpěvník z prusko-rakouské války. Mám radost z každé knihy, která někoho potěší, bizarnost proto pro mne není důležitá. Nejsme obchod s kuriozitami.

OPRAVNA /19

Poslední *Opravna* se měla původně objevit v jednadvacátém čísle minulého ročníku *Tvaru*, ale po sdělení, že toto číslo bude nahrazeno burcujícím letákem, jsem polevil v práci, takže devatenácté pokračování vychází až na začátku nového, triadvacátého ročníku. Po krátkém úvodu se ještě jednou vrátím k **Ivanu Blatnému**, jemuž byla věnována první *Opravna* ve třetím čísle ročníku 2011.

Sérii článků nazvaných *Opravna* jsem před rokem nabídl *Tvaru* s úmyslem využít svých poznámek o věcných omylech či mezerách (ale i jazykových a tiskových chybách a edičních nedostacích) některých knížek vydaných v nedávných letech. Celkem šest pokračování bylo věnováno trojdílným memoárům Václava Černého, v nichž jsou doslova tisíce údajů o osobách a knihách, a je proto přirozené, že se Černý nevyhnul drobným i závažnějším omylům. Některé z nich zkreslily životopis nebo poškodily pověst lidí, o nichž Černý píše. *Paměti* by proto měly být v budoucnu vydány znovu s podrobným edičním komentářem.

Na četné chyby, věcné i jazykové, jsem upozornil také ve dvou článcích věnovaných vzpomínkám Arnošta Kolmana *Zaslepená generace*. Tam to bylo zaviněno zejména malou péčí editorů a jazykových redaktorů, kteří připravovali k vydání překlad již nežijícího Vladimíra Toska. Ve dvou *Opravnách* (jedenácté a patnácté) jsem se zabýval Bezručem. Kritizoval jsem mylné názory Jana Drozda a chtěl jsem také připomenout svůj dávný článek o Boháčově edici básní Pavla Hrzánského.

Jednu z *Opraven* napsal můj syn, který je anglista, další byly věnovány chybnému časovému údaji v deníkových zápiscích Jana Zábrany a Halasově korespondenci. Ve třináctém dílu jsem uvedl na pravou míru vlastní nesprávné tvrzení ze statí o Jarmile Haškové. Šestnáctá *Opravna* se zabývala autorstvím básní z ilegálního časopisu *V boj* (v první z citovaných básní má být ve čtvrtém verši malé *k* – *k Tobě*, nikoli *K Tobě*, udělal jsem chybu při opisování). Sedmácté a osmnácté pokračování bylo posléze věnováno názorům na naši prvorepublikovou avantgardu a těm, kdo o ní psali. Trochu mě mrzí, že jsem jednotlivé kapitoly neopatřil nadpisy nebo podtituly, aby čtenář na první pohled poznal, o čem běží.

Hlavním tématem dnešní *Opravný* je – jak jsme už řekli – brněnský básník Ivan Blatný. Jeho tvorbu a život do odchodu za hranice (s některými přesahy do dalších let) shrnují dva obsáhlé svazky z brněnského nakladatelství *Atlantis* (celkem víc než 1200 stran). Jako první vyšly v roce 1995 *Verše 1933–1953*, jež k vydání připravil literární historik a editor Rudolf Havel. Havel je také autorem ediční poznámky, doslov napsal Blatného přítel, básník a historik umění Jan M. Tomeš. Druhý díl *Texty a dokumenty 1930–1948* vyšel v roce 1999. K vydání jej připravil a ediční poznámku napsal Jiří Trávníček, kalendárium a obrazovou přílohu sestavili Jan Šmarda a Jiří Trávníček. Při přípravě těchto svazků (textologie, uspořádání, komentáře atd.) vykonali Havel i Trávníček velkou práci a je třeba jim za ni poděkovat. V budoucnu by měl následovat (patrně již z jiného nakladatelství) svazek

Blatného tvorby z exilu. Ten bude obsahovat oba soubory *Stará bydlíště* a *Pomocná škola Bixley* a výběr z Blatného obsáhlé pozůstalosti z exilových let – od doby, kdy se vrátil k psaní veršů, psal Ivan Blatný básně až do posledního dne života. Rukopisy jsou v Památníku národního písemnictví, a pokud vím, prepisovali a zpracovávali je pražští bohemisté Bohdan Chlíbec, Vratislav Färber a Antonín Petruželka. Jan Šmarda připravil z rukopisů, které měl k dispozici, cenný svazček *Fragmenty a jiné verše z pozůstalosti* (Brno, *Host* 2003), vyšly i nové výběry z Blatného tvorby a v překladech se s Blatného verši seznámili také čtenáři angličtí, němečtí a francouzští, ale na velký výbor z pozdní tvorby se ještě čeká.

Jak Rudolf Havel (část oddílu *Básně z rukopisů* na s. 497–584), tak Jiří Trávníček čerpali z Blatného brněnské pozůstalosti, která byla v letech 1973–1990 uložena v brněnském bytě mé rodiny. Jak se tyto materiály ocitly v mém bytě, jsem popsal v dopisu Rudolfovi Havlovi a v deníku *Rovnost* z 27. srpna 1992 (šlo o fotografie, alba, korespondenci, pozvánky na přednášky a výstavy, výstřižky z výstřižkové služby Argus, sešity s dětskými literárními pokusy, maturitní přípravy Ivanova otce Lva Blatného, Ivanův vysokoškolský index aj. – a samozřejmě i rukopisy). Rudolf Havel cituje můj dopis v ediční poznámce. Dnes jsou tyto písemnosti v majetku Památníku národního písemnictví, kam je předal autorův bratraneček, prof. MUDr. Jan Šmarda, DrSc.

Pracovník Pedagogické fakulty, o němž se zmiňuji v dopise Rudolfovi Havlovi, byl Josef Veselý (1919–1962), budoucí vedoucí

katedry a jeden z nejhorlivějších stoupenců normalizace na brněnských vysokých školách. Píše o něm také Milan Uhde ve svých vzpomínkách na časopis *Host do domu*. Veselý měl už v roce 1948, kdy Blatný odešel do exilu, dobré styky s StB, a protože nic z toho, co bylo zabaveno v Blatného bytě, asi nemělo pro Státní bezpečnost význam, mohl si všechny krabice a také některé knihy převést na katedru. Později na celou věc patrně zapomněl: na Blatného materiály (uložené v nástavbě skříně v jedné z kanceláří katedry) se nikdy neptal a neprojevil o ně zájem ani v době, kdy se ve fakultní budově přestavovaly půdní prostory na pracovní učitelů a katedra se stěhovala do nově zbudovaného čtvrtého patra.

O krabicích a jejich obsahu jsem věděl od sekretářky katedry Zdeny Dvořákové. Když bylo zřejmé, že musím katedru opustit, rozhodl jsem se Blatného archiv převést do svého bytu. Kdyby se byl Veselý o této věci zmínil, dověděl by se, že se krabice při přestavbě a stěhování ztratily. Že Blatného zabavený archiv je u mne v bytě, věděli už za normalizace přátelé Jiří Hájek-Hek a Zdeněk Kožmín.

V chaotické změti písemností byla i obálka s Blatného dopisy Jiřímu Ortenovi, Ortenem nadepsaná *Ivan*, kterou zřejmě pražští přátelé po Ortenově smrti poslali Blatnému do Brna. Ortenovy dopisy adresované Blatnému však (až na výjimky) zcela chyběly. Přes veškeré úsilí ortenovských badatelů i moje se nepodařilo tyto listy najít, ale nelze vyloučit, že se ještě někde vnoří. Už 2. září 1941 psal Kamil Bednář Blatnému: „*A máš-li něco z Jirkových*

Martin Langer, z cyklu Paříž, 2010, fotografie

Odpovídá Tomáš Sanetrník z libereckého antikvariátu Jaroslava Fryče

1. Zájem našich zákazníků se posledních několik let výrazně nezměnil: trh je malý, takže není výjimkou, že rozkolísá nárůst (častěji však úbytek) jednoho nebo dvou sběratelů. Zájem je stále o starou místopisnou literaturu, knihy dobrodružné, zavalé dětské knihy, staré kuchařky či řemesla. Obecně je ovšem o knihy rok od roku zájem menší. Téměř vůbec se nedaří prodávat literaturu zahraniční, v našem případě německou.

2. Díky internetu může dnes prodávat knihy téměř každý, z čehož plyne nespočet výhod, ale ještě více úskalí. Na jedné straně můžeme oslovit zákazníky nejen z celé republiky, ale i ze zahraničí, na druhé straně nepřeborná nabídka na internetu ukázala smutnou skutečnost: že knih je více než zájemců o ně. To se samozřejmě netýká titulů vzácných a raritních, i když i tu, zdá se, již cena dosáhla svého vrcholu a po nějaký čas asi stoupat nebude. V našem obchodě činí prodej přes internet zhruba

jednu čtvrtinu obratu a velmi zvolna roste. Kdy se stanou obchody pouze výdejnami nebo manufakturami na balení knih, nelze s určitostí říct. Doufáme, že ještě nějaký čas nás budou navštěvovat naši milí zákazníci, kteří rádi knihu vezmou do ruky a někdy k ní i přivoní.

3. Cenu knih v antikvariátu tvoří podobně jako u jiných komodit trh, respektive nabídka a poptávka. V tomto případě prostřednictvím antikváře a jeho znalostí (případně neznalostí). Druhý případ může být velmi výhodný pro nakupujícího, zřídka však pro toho, kdo knihy do antikvariátu prodává. O zbohatnutí může být řeč jen málokdy, je to v přímé úměře ke kvalitě knihovny. Velikou roli zde hraje očekávání; někdy je zákazník mile překvapen, jindy nemile: to například, přijde-li s kompletním Jiráskem z dědictví s představou, že zaplatí alespoň rekonstrukci bytu, když už ne jeho koupi. Nejlepší jednání bývá se sběratelem knih, který je poučen o aktuální situaci na trhu a je s ní i srozuměn. Velmi často se ale ucelené sbírky prodávají prostřednictvím

aukcí a na klasické antikvariáty zbudou pouze běžné knihovny, které ve své době měly nemalou cenu a odrážejí i dobrý vkus jejich majitele, ale kde nabídka mnohonásobně překračuje poptávku.

4. Vyroženou bizarnost z poslední doby si nevybavuji, ale nikdy mě nepřestane udivovat, s jakou lehkostí se lidé zbavují své minulosti ve smyslu korespondence, fotografií celých rodinných alb se svými rodiči, prarodiči i praprarodiči. Vždy je mi líto ucelenou rodovou kroniku rozeslat do oběhu jednotlivě, ale nedá se nic dělat. Vzpomínám na jednu starou kabinetku jakéhosi důstojníka, na jejímž rubu bylo tužkou připsáno, že tomuto dělal pucfleka Klement Gottwald během 1. světové války.

Odpovídá Ilona Rozehnalová z ostravského antikvariátu Fiducia

1. U některých typů knih je zájem pořád stejný: pořád se kupuje například kvalitní beletrie, výtvarné umění, filozofie. V posledních letech se v našem antikvariátu výrazně zvýšil zájem o dětskou ilustraci a typografii šedesátých až osmdesátých let, naopak menší zájem sledujeme u klasických bibliofilii.

2. Internet určitě pomohl: díky internetovému obchodu jsme například mohli v našem antikvariátu rozšířit nabídku některých oborů, o něž v našem městě předtím nebyl zájem, ale na internetu se prodávají velmi dobře. Samozřejmě internet přinesl i negativní jevy – v mnoha antikvariátech sedí prodejci za počítačem a sotva vás pozdraví, natož aby se s vámi pobavili o knihách. Myslím si ale, že to není vina internetu, záleží na přístupu každého antikváře a na jeho prioritách. Pokud má člověk ke knihám vztah a má rád své řemeslo, nebude nikdy upřednostňovat internet na úkor kamenného obchodu. Nemyslím si, že by se antikvariáty v budoucnu staly jen výdaňovým místem internetových obchodů, alespoň tomu neodpovídá naše zkušenost – lidé rádi přijdou a poklábosí o knihách, nechají si doporučit, rádi hledají a prohlížejí knížky, to jim internet nikdy nebude moci nabídnout.

3. Každý antikvář se zaměřuje na něco jiného a má jiný styl, tomu také odpovídají ceny. Myslím si, že nějaká „reálná“ cena knihy neexistuje, vždy záleží na zkušenosti a také zaměření antikváře a na schopnosti najít kupce. To, co jeden prodává za sto korun, jiný umí prodat za tisícovku, a naopak. Ani internet ceny zcela nesjednotil, lidé si často koupí draž, nerozhodují se pouze podle ceny knihy. Mnohdy je důležitější pověst prodejce, garance, celková nabídka a přístup.

4. Váchalovy hrací karty, které vytvořil pro Protialkoholní spolek.

Odpovídá Ondřej Fibich ze strakonického antikvariátu Hrad

1. Stále přetrvává zájem o některé okruhy naučné literatury. Beletrie pouze výběrově a zde na venkově vítězí Javořická, zatímco Kafka je „ležák“. Za posledních deset let k nám úplně přestali chodit gymnazisté.

2. Internet je výborná věc, ovšem jen pro toho, kdo má na skladě prvotřídní zboží, což není můj případ. Neexistence zajímavých věcí v nákupech je také důsledkem toho, že majitel nejprve spekuluje na Aukru. Můj antikvariát je v okresních poměrech vymírajícím druhem a po mém odchodu do důchodu naprosto ve Strakonici zanikne.

3. Knihy se nadále oceňují dle nabídky a poptávky. Pro moje nízké ceny se lidem vyplatí jezdit z daleka, a to i když dají něco za jízdné. Pro mne je také zajímavá spolupráce s kolegy, kdy si vyměňujeme regionální literaturu, případně sanujeme odlišné speciální poptávky.

4. Bizár bych vynechal. Ale vykoupil jsem kdysi pozůstalost po bělogvardějci s úžasnou ruskou exilovou literaturou. Přijel si pro ni básník Josif Brodskij. Bylo to tak inspirativní setkání i s obnovením mé schopnosti rusky hovořit, že jsem se po Brodského smrti vydal po jeho benátských stopách a napsal na toto téma celou sbírku básní. Dodnes ji mám schovanou!

**Připravili Michal Škrabal
a Michal Jareš**

rukopisů i dopisů, přivez to s sebou.“ (*Texty a dokumenty 1930–1948*, s. 159) A po válce píše Blatný v nedatovaném dopisu Jindřichu Chaloupeckému: „*Snad se jednou také dostanu k tomu, abych přivezl do Prahy svazček Ortenovy korespondence a abychom spolu vybrali aspoň pár úryvků.*“ (tamtéž, s. 209) Je tedy možné, že tyto Ortenovy dopisy leží v některé literární pozůstalosti. Na syna Kamila Bednáře jsem se již obrátil, ale ten mi bohužel žádné informace sdělit nemohl.

Materiály jsem zhruba roztřídil až v letech 1991 a 1992. Dodnes lituji, že jsem je už za normalizace neuspořádal a nepořídil seznamy všeho, co v krabicích bylo, ale tehdy mi na to opravdu nezbýval čas. Vedle svého zaměstnání jsem ještě opravoval rukopisy pro redakci časopisu *Věda a život* a překládal technické texty pro Překlada-telské středisko brněnského Parku kultury. Blatného dílem jsem se však přesto zabýval, a to už od roku 1967, kdy jsem napsal heslo *Ivan Blatný* do příručky *Česká literatura 1918–1945* (která potom šla do stoupy). Dnes je toto heslo, rozšířené o charakteristiku exilové tvorby, v knize *Nesoustavná rukověť české literatury*. Blatného poetikou jsem se na základě básně *Nedělní odpoledne* ze sbírky *Tento večer* zabýval 29. dubna 1981 v přednášce *Proměny stylu 2* v Kruhu přátel českého jazyka a báseň *Vánoce* ze sbírky *Stará bydliště* jsme měli spolu s reprodukcí staré pohlednice brněnského Dominikánského náměstí na péefce s přáním do roku 1988. Samostatnou přednášku o Blatném jsem měl v pražském Kruhu přátel českého jazyka v listopadu 2000.

Blatného přátelé často připomínají přátelský vztah mezi Nezvalem a Blatným. „*Ivánek*“ byl Nezvalův chráněnc a oblíbenec a přimluva autora *Edisona* mu také dopomohla k tomu, že byl místo Jana Čepa zařazen do spisovatelské delegace letící do Anglie. Zpráva o Blatného rozhodnutí zůstat v exilu Nezvala velmi rozčílila. Ve sbírce *Křídla* pak Blatnému věnoval vyčítavou básničku. Třebíčský básník a výtvarník Ladislav Novák byl při návštěvě Tasova náhodným svědkem toho, jak se Nezval se svým zklamáním z Blatného zradu svěřoval Jakubu Demlovi. Deml se prý halasně zasmál a prohlásil: „Inu, hřál jste si na prsou hada, Vítězslave!“

Na závěr pár poznámek k svazku *Texty a dokumenty 1930–1948* (v závorce uvádím stranu). Nejprve několik drobných chyb tiskových: Na straně 29 mělo být *semtele* a ne *sembele*, jinak tato primitivní dětská slovní hříčka ztrácí smysl. Jméno sochaře Konráda Babraje je v rejstříku správně, ale v textu je chybné *Bahraj* (389). Na straně 178 má být pravděpodobně *eufonií* místo *euforií* a ve vzpomínce Adolfa Kroupy, kde se píše, že Jiří Kolář býval prvním *překladačem* jeho překladů, by podle smyslu asi mělo být „*prvním čtenářem*“ (387). Správný název Blatného knížky je *Pomocná škola Bixley* (jinde správně, 418). Chyby jsou i v obrazové příloze (*Breuner* místo *Bräuner*, 1990 místo správného 1991).

„*Přítel P.*“ a „*malíř H.*“ v Blatného prozaickém textu, který není nadepsán, jsou básníkovi přátelé, o nichž je řeč i v oddílu vzpomínek, František Povolný a Robert Hliněnský (35). Blatného „*prastará báseň*“, otištěná kdysi v časopise *Eva*, vyšla za války znovu

v programovém týdeníku *Praha v týdn*. Jiří Trávniček uvádí, že se válečné otištění nepodařilo zjistit (176, 192, 492).

Elinka, o níž Milada Matysová píše, že je okouzlena Blatného verši, stále si je čte a lituje, že Blatného nepoznal její věrný přítel F. X. Šalda, a o které se pak Matysová zmiňuje ve svých dopisech i jinde, je pravděpodobně herečka Národního divadla Eliška (Ella) Poznerová (1906–1991, 294). Po přednášce, v níž jsem se zmínil, že nevíme, kdo je tato pražská *Elinka*, mi tip na Poznerovou dal rozhlasový režisér a divadelní odborník Jiří Hraše. Nezvalova dívka, hrající hlavní roli v *Manon Lescaut*, je herečka a spisovatelka Lilly Hodáčová (1910–1998, 298). V oddílu *Vzpomínky a životopisné poznámky* je chybně psáno jméno za války velmi populární zpěvačky Míly Spazierové-Hezké, jejíž nahrávka písně *Modravé dálky* se v rozhlase stále občas hraje („*šansonierka Špacírová*“, 1901–1953, 391). Ve vzpomínce Vlastimila Fialy se uvádí, že českým hlasatelem BBC byl „*pan Bodlák*“ (412). Nejsem si jist, ale myslím, že Fiala měl na mysli Karla Brušáka.

Jan Šmarda píše ve svých vzpomínkách o tom, že Blatného maminka byla v roce 1919 na služební cestě v Hajdě na Jablonce (430). Haida, tehdy jistě i mezi Čechy běžně užívaný německý název, není na Jablonce. Jde o dnešní Nový Bor, jehož předválečný název zněl Bor u České Lípy.

V památné antologii *A co básník* (1963), uspořádané Jiřím Šotolou, Karlem Šiktancem a Jiřím Brabcem, nebyla jedna báseň Ivana Blatného, jak se uvádí v *Kalendáriu* (453), ale hned dvě (*Začíná se za deštivého večera* a *Červen*). Bylo to tuším po letech

poprvé, co byly u nás otištěny Blatného verše, doplněné v závěrečném slovníčku také informativní poznámkou. V *Kalendáriu* i v jiných Blatného životopisech se správně uvádí, že Blatný po odchodu do exilu bydlel v Londýně mj. „*u bývalého generála Miroslava*“ (453). Dnes myslím málokdo ví, že jde o odbojové krycí jméno, za nímž se skrýval legionář Bedřich Neumann (1891–1964), působící za první republiky v řadě velitelských funkcí v Československé armádě, za okupace jeden z velitelů odbojové organizace Obrana národa a člen Politického ústředí, kterému se v roce 1940 podařilo utéct z protektorátu do Francie a poté do Anglie. Tam byl velitelem I. československé samostatné brigády zahraničního vojska. Po osvobození byl odstaven na vedlejší kolej a v roce 1948 odešel podruhé do exilu. Své odbojové příjmení zřejmě používal i nadále.

Ne zcela přesná je zmínka, že v „*I. Květnové soutěži pořádané nakladatelstvími Mladá fronta, Práce a Svoboda* (...) Blatný získal třetí cenu (první připadla Oldřichu Mikuláškovu za sbírku *Pulsy*)“. Blatného *Hledání přítomného času* skutečně získalo třetí cenu, ale první nebyla udělena; Mikulášek tedy sice zvítězil, ale získal druhou cenu (452, 493).

Za zmínku stojí, že básník Ivan Jelínek se ve své obsáhlé knize paměti *Jablko se kouše* o Blatném téměř nezmiňuje, ale v *Textech a dokumentech* jeho zpráva o prvním období Blatného exilu je – Trávniček ji s autorovým souhlasem cituje z dopisu, který mu Jelínek napsal.

Jiří Rambousek

lidé, jejichž život určují knihy

Místo, kde čas plyne vlastním tempem. Místo skrytých pokladů. Místo setkávání. Místo, kde se prolínají příběhy i osudy lidí a knih. Svět sám pro sebe: ANTIKVA-RIÁT.

foto archiv Z.Z.

Antikvariát Trigon

Za dveřmi antikvariátu plyne čas opravdu tak nějak pomaleji. Proto nemohu ani po letech strávených v antikvariátu promlouvat za cech antikvářský, na to mám za sebou ještě málo času a před sebou spoustu práce. (Koho zajímají vzpomínky Antikváře s velkým A, ať si přečte knížky pana Luďka Svobody, nestora dnes již legendární Dlážděňky: *Antikvariát a já* či *Kouzelná obálka*.) To, co tu píšu, píšu jen za sebe a náš malý antikvariát. To, že je malý, nemusí být nutně nevýhoda. Zatímco ve velkém antikvariátu trvá několik let, než se antikvářský elév proškoli od nošení banánovek, rovnání knih do regálů, stání za kasou a katalogizace knih až k metě nejvyšší, výkupu knih, u nás v malém antikvariátu je všechno daleko jednodušší – jednodušší, a těžší zároveň. U nás se knihy jednou rukou vykupují a druhou prodávají, do toho je třeba adjustovat grafické listy, třídit pohlednice, zařazovat mapy, zamést prodejnu, korespondovat se zahraničními sběrateli, upravit výlohu a do toho moudře rozprávět se zájemcem o bibliofilie. V malém antikvariátu, jako je ten náš, je třeba umět od každého alespoň trochu – člověk se nenudí, pořád se učí a noří se stále hloub do tajů antikvářského řemesla. A každý den může přinést něco nového.

Antikvariát: přehledný, nebo neuspořádaný, trochu zaprášený, zvláště voňavý. Antikvariát voní po knížkách, voní tajemstvím. Občas se mi v cizím antikvariátu přihodí, že ucítím to vábení, ten nejasný, ale neodbytný pocit, že tady někde v zastrčeném koutě na mě čeká knižní poklad, jen ho nepřehlédnout. A už jsem ztracená, čas se zastavuje a já se rochním v knihách a hledám, nevím co. Zákazník, který má čas a chuť objevovat, nadšenec plný očekávání, hledač netušených pokladů, pátrač bez znalosti souřadnic, soukmenovec stížený stejným bláznovstvím – takový je v antikvariátu vítaným hostem. A když pak opravdu najde a vítězoslavně zvedá nad hlavu svůj úlovek, radujeme se spolu s ním. Takovému zákazníkovi je zbytečné nabízet zabalení zakoupené

knihy, bude ji už v tramvaji podrobně zkoumat a mazlit se s ní.

Poněkud jiného druhu jsou zákazníci lovci a honci. Takoví jdou po konkrétní knize a žádná jiná je nezajímá. Často již ode dveří halasně vyvolávají hledaný titul a ani nepočkají, až dovtřím hlavou své: Nemáme. Pro tyto lovce je pravým požehnáním dneška internet, na němž si mohou hledanou knihu vygooglovat a posléze koupit za nejlepší cenu. V důsledku toho antikvariáty poslední dobou připomínají spíš výdejní místa internetového obchodování. Ale i virtuální zákazník může jednoho dne propadnout hrdlem a proměnit se v romantického hledače.

Oba přístupy, hledačský i lovecký, se snoubí v zákaznících, kteří se dlouze probírají v policích a regálech s knihami; rozpovídají se, vedeme řeči – a pak přijde ta chvíle, kdy zákazník ztáhne dech a zasněně se zeptá na Svoji knihu: tu, kterou mu četla maminka, tu, jež mu učarovala jako dítěti, první školní slabikář, sbírku veršů spojenou s první láskou... Titul knihy bývá vyslovován s posvátnou nábožností – a je-li v tu chvíli antikvář schopen zákazníkovo přání vyplnit, vyslouží si explozi radosti a štěstí tak mocnou, že mu projasní celý den. Plnit dávná přání, hlavně těch, kdo mezi starými knížkami hledají své vlastní dětství, je velkou radostí antikváře.

Vybavují se mi různé příběhy hledaných knih, třeba ten, jehož konec zůstává otevřený. To k nám chodíval milý starší pán a ptal se na knihu s poněkud bláznivým názvem *V každém lese je myš, která hraje na housle*. Nebýt toho, že existenci knihy potvrdil i katalog Národní knihovny (nepostradatelný pomocník antikváře!), podezírala bych pána, že si knihu vymyslel, aby k nám mohl jednou týdně chodit na kus řeči. Byl z rodu hledačů, nikdy se nespokojil s mým vrtěním hlavy a ujištěním, že knihu vyhlížím, kudy chodím. Pokaždé se ještě sám ponořil mezi knížky a hledal a hledal. Takovým lidem nemá cenu nabízet, že budeme knihu aktivně shánět, že ji zařadíme mezi antikvární desiderata, že se

jim ozveme, jakmile by se objevila. Kdepak, pátrání po knize je pro ně stejně důležité jako kniha sama. Zhruba po dvou letech, co k nám pravidelně docházel, jsem knížku konečně objevila v nabídce k výkupu. Neváhala jsem, vykoupila ji a s očekáváním knížku uložila mezi rezervované tituly (to by tak hrálo, aby ji v naší nabídce našel někdo jiný!). Jenže uběhl týden, a pán nepřišel. Nedorazil ani do měsíce a nepřišel dosud. Knihu už nerezervujeme, osiřelou jsme ji zařadili do běžného prodeje. A je tam pořád. Tu a tam vidím, že ji někdo bere do ruky, a slyším, jak komentuje její neuvěřitelný název. Stále čeká na nového majitele – nabízíme myš hrající na housle, zn. Jen do dobrých rukou.

Mezi návštěvníky antikvariátu nejsou jen romantičtí hledači nebo pragmatičtí lovci, významnou skupinu tvoří zejména sběratelé. Sběratel je nejen oddaný a nadšený milovník svého oboru, ale především systematick a odborník na slovo vzatý. Také současnou podobu sběratelství výrazně ovlivňuje internet, ovšem pravověrný sběratel se bez pohybu v terénu neobejde, a tak máme potěšení potkávat v antikvariátu odborníky na Máchu či Erbeny, specialisty na starou technickou literaturu, sběratele zaměřené na knižní vazby, milovníky předválečných verneovek, mayovek a foglarovek, mapaře, pohledáře, sběratele kuchařských knih, KODisty a mnohé další. Zasloužený sběratel je nevyčerpatelným zdrojem informací o tématu, jemuž se věnuje, a bývá radost mu naslouchat.

Další, ne právě oblíbenou zákaznickou skupinou jsou pazouři. Tohoto nelichotivého označení se dostává tomu, s kým není milo zapříst řeč ani obchodovat. Mohou to být třeba „kolegové“ taky-antikváři, překupníci, jejichž jedinou snahou je levně koupit a drahο prodat. Takový kolega-pazour třeba nakoupí běžná vydání knih s ilustracemi od ceněného výtvarníka, např. Toyen, Josefa Čapka, Cyrila Boudy nebo Jiřího Trnky. Coby taky-antikvář neopomene požádat o kolegiální slevu. Doma pak z knížek vyřeže ilustrace, zapaspartuje je – a ejhle, dříve bezcenné, najednou se promění v hodnotné originální grafické listy, navíc opatřené podpisem autora. Kdo nevěří, ať se rozhlédne po internetu. Na druhé straně: každý má, co si zaslouží. Pokud je zákazník snob a jde mu hlavně o to „mít Čapka“, pak ať zaplatí dva tisíce korun třeba za stránku s barevnou reprodukcí Čapkova pastelu, vyříznutou ze

Zuzana Zadrobílková

Skácelovy sbírky *Kam odešly laně*. Co na tom, že celou knížku lze koupit za dvě stovky a že v její tiráži je uveden mnohatisícový náklad. A nereseriovní prodejce je z obliga, neboť vyřiznutý list z knihy opatřil nejen paspartou a sklem, ale také vznešeně znějícím popisem „původní ofsetový tisk“.

Největšími pazoury mezi návštěvníky antikvariátu jsou jednoznačně zloději. Už jsme jich přistihli několik – a mám pocit, že to bývá trapnější pro nás než pro ně. Ty, kdo nám nosí knihy z blízkých antikvariátů ještě s nevygumovanými signaturami a cenami, vyhazujeme rovnou ode dveří. A ani nechci vědět, jak a kam se dostávají knížky popsané našimi cenami.

Většinou k nám však knížky na prodej nosí či vozí přímo jejich majitelé, lidé, kteří řeší problém nedostatku místa, které čeká stěhování nebo kteří knihy získali z pozůstalosti. Nejsmutnější výkupy bývají, když vchází babička se síťovkou, v níž se rýsuje balíček zabalený v několika vrstvách papíru. Jakmile začne stařenka s posvátným výrazem odhalovat svůj poklad, všichni za pultem vědí, že je zle. Balíček ukrývá povětšinou něco naprosto neprodejného (spisy Beneše Třebízkého), případně obyčejnou starou modlitební knížku, za kterou, ani je-li v dobrém stavu, nemůžeme nabídnout víc než pár desítek korun. Tím si od staré paní vysloužíme pár peprných slov, což je pořád snesitelnější než slzy.

Ovšem i obyčejný a prakticky neprodejný náboženský tisk stojí za to dobře prolistovat, mohou v něm být založeny třeba zajímavé svaté obrázky. Ačkoliv to může znít neuvěřitelně, pěkný a dobře zachovaný svatý obrázek je někdy cennější než kniha, do níž je vložen. V knížkách se vůbec často nacházejí poklady a kuriozity. Vybledlé zalisované květiny a čtyřlístky, staré jízdenky, losy, bankovky, dopisnice, kalendářky, reklamní obrázky. Dlouho jsme se v prodejně coby největší kuriozitou vypadlou z knihy chlubili několika balíčky prehistorických kondomů značky Čiči v kusovém balení (než je z nás vymámil jistý sběratel). Dnes nepřekvapí v knize založená telefonní SIM karta nebo těhotenský test. A každá knížka v sobě může ukrývat nejen překvapení, ale opravdu poklad – třeba autorskou dedikaci, zajímavé exlibris nebo grafickou přílohu.

Mluvím-li o těch, kdo k nám nosí knihy na prodej, nesmím zapomenout na pilné

EJHLE SLOVO

ZELŇÁKY

„Já to fakt nemůžu nikde najít!“ – „Tak se podívej do zelňáků...“

Zelňáky jsou antikvářským fenoménem devadesátých let. Zelím vonícímu pojmenování navzdory nejde o jev kulinářský, nýbrž bibliografický. Oficiální název *zelňáků* zní „*Ukazatel aukčních cen: systematický souhrn výsledků knižních aukcí v ČR*.“

Tři svazky *zelňáků* zachycují knižní aukce konané v letech 1990–1994, 1995–1997 a 1998–2000, celkem přes 23 tisíc položek. Z nejrozumnějších aukčních katalogů je zpracoval, do jednotné podoby upravil a knižně vydal Pavel R. Vejrážka, (soudní) znalec starých tisků a knih, galerista, příležitostný vydavatel a především skvělý antikvář dříve z Loun, nyní z Černic.

Zelňáky obsahují přehledný bibliografický soupis vydražených knih, doplněný informací o dosažené ceně, aukcionáři a datu konání aukce. Díky tomu jsou nepostradatelnou pomůckou antikvářů, sběratelů, obchodníků i překupníků všeho druhu. Tedy... byly nepostradatelnou pomůckou. Dnes, kdy je snad v každém antikvariátu k dispozici internet, a tedy možnost stanovit prodejní

cenu knihy v kontextu ostatních nabídek na trhu, by se mohlo zdát, že význam *zelňáků* klesá. Jejich zařazení do antikvářské příruční knihovny přestává být nepřekročitelným pravidlem, což je škoda. Vždyť právě v nich lze sledovat vývoj cen dražených knih a srovnáním dosažených cen u stejného titulu eliminovat cenové úlety způsobené dražitelem, který chce knihu „za každou cenu“. *Zelňáky* také stanovily zásady popisu antikvárních knih, včetně standardizovaných zkratk. Proto i dnes patří do každého solidního antikvariátu.

Poslední *zelňák* vyšel v roce 2001. Podklady pro další svazek se sice od té doby neustále průběžně aktualizují a doplňují, ale slibovaný čtvrtý svazek nebyl dosud vydán a je otázka, zda v knižní podobě vůbec kdy spatří světlo světa. Mrzí mne to, ráda bych měla těch svazků v temné zeleném plátně, které dalo *zelňákům* jméno, k dispozici víc. K dnešnímu dni obsahuje Vejrážkova pracovní databáze od roku 2001 přes 14 tisíc položek, takže spíš než na knižní vydání to vypadá na publikaci v elektronické podobě. Uvidíme, zda se označení *zelňák* ujme i pro CD-ROM nebo online databázi.

Zuzana Zadrobílková

Martin Langer, z cyklu Paříž, 2010, fotografie

dělníky ulice: jejich revírem jsou kontejnery a jejich tempo je závratné, ať mrzne nebo je čas letních prázdnin. Setkávání se s lidmi bez domova k antikvářské práci patří. Vnašejí do ní hrabalovskou poetiku, krmí nás neuvěřitelnými příběhy ze života ulice, navštěvují nás se svými psy a jednookými kocoury. Jsou jakousi pojistkou, filtrem v odpadovém hospodářství – systematickým sběrem uchránili likvidace bezpočet kvalitních knih a tisků, grafik, autografů. Nikdo mi nevysvětlí, jak je možné, že se do starého papíru dostaly třeba grafické listy Františka Tichého, originály lettristických básní Jiřího Koláře, podepsané fotky Voskovce a Wericha nebo Váchalova exlibris. Spolupráce s lidem ulice je svérázná a řídí se jediným, nepřekročitelným zákonem – dotyčný u nás nesmí zkoušet krást, jinak následuje halasný vyhazov a definitivní zákaz vstupu.

Výkup knih vyžaduje zkušeného antikváře. Než se pustí do prvního výkupu, musí být dobře obeznámen s prodejem, s tím, o jaké knihy je zájem a co jsou naopak neprodejné ležáky, musí umět stanovit prodejní cenu knihy a musí se orientovat také v nabídce

aukcí (českou špičkou v oboru knižních aukcí je erudovaný a milý JUDr. Václav Prošek). Často se nás lidé ptají, podle jakého klíče určujeme výkupní cenu knih. Pokud jde o nové knihy, mají mnohdy představu, že od nás dostanou jednu třetinu původní prodejní ceny. Toto kdysi běžné pravidlo však již dávno neplatí; žijeme v době slev a výprodejů, knižním trhem navíc smýkají velké diskonty typu Levných knih (ne, nebudu jim říkat „moderní antikvariáty“!). Právě jejich nabídka představuje velké úskalí pro antikváře, který teprve s výkupy začíná. Jsou totiž chytrolíni, kteří ve slevě nakoupí za 199 Kč právě zlevněnou výtvarnou monografii, která původně stála 1600 Kč, a snaží se ji – s poukazem na někdejší vysokou cenu – prodat v antikvariátu alespoň za 400 Kč. Proto tak neradi vykupujeme nové knihy a proto za ně nenabízíme tolik, kolik by si prodávající představoval.

První samostatný výkup mimo prodejnu je pro antikvářského tovaryše zatěžkávací zkouškou. Vyráží sám do domácnosti, kde na něj čekají knihy naskládané do vysokých komínů nebo seřazené v knihovnách (stra-

šákem jsou knížky uložené dvěma řadami v prosklených knihovnách, jejichž skla není možné vysadit). A není s kým se poradit, koho se zeptat na názor či radu, po ruce není ani vzezření google či aukční katalogy. Do toho je třeba vypadat jakž takž důvěryhodně, rozprávět s paní či panem domácím, vytipovat knihy vhodné k nákupu, ocenit je, spočítat celkovou výkupní cenu a umět ji vysvětlit prodávajícímu, sepsat kupní smlouvu, naskládat knihy do přinesených banánovek a dopravit je do mateřské prodejny. Svůj vlastní první výkup mimo prodejnu si dobře pamatuji, i svůj tehdejší pocit, jako bych skládala jakousi antikvářskou maturitu. Dnes vím, že to byly spíš jakési přijímací zkoušky. Každopádně první samostatný výkup bývá většinou fiasko a tak nějak se s tím počítá. Neznám kolegu, který by napoprvé nenakoupil špatně a drahó. Po mém prvním, ne právě vydařeném výkupu mne telefonicky utěšoval právě již zmíněný zasloužilý antikvář, pan Luděk Svoboda. Sám se mi tehdy svěroval se svou první zkušeností s výkupem, který byl důvodem výčitek, jež se mu několik let zhmotňovaly v jím nakoupených,

neprodejných knihách, škodolibě se šklebících z různých koutů prodejny.

Ale časem se člověk otrká, a čím víc ví, tím míň věcí ho zaskočí či překvapí. Většina domácích knihoven si je totiž navzájem velmi podobná. Z prohlédnutých knihoven a bytů si člověk pamatuje jen ty opravdu výjimečné – ať už jde o raritu nabízených knih, šesté patro bez výtahu, byt s volně poletující kavkou nebo domácnost s majestátním kocourem a množstvím knih, které jsou pro ostrý kocourů zápach zcela neprodejné. Nesmazatelně se mi vepsal do paměti také výkup nesmírně rozsáhlé knihovny po zemřelém religionistovi a historiku umění. Udivující bylo především nevidané množství knih, snad nejvíc, kolik jsem kdy v soukromém držení spatřila. Oceňování a výběr knih k výkupu trval asi dva týdny, během nichž jsem se přestala v bytě cítit jako cizí element a začala si připadat spíš jako vcelku vítaná návštěva. Knih byly v nevelkém bytě tisíce, takže byly všude. Už dávno se nevešly do knihoven, a tak byly pečlivě uloženy v detailně popsaných kartonových krabicích, rozříděných podle jednotlivých oborů. Krabice s knihami, vystavené na sobě až do výše dospělého člověka, tvořily uvnitř bytu alternativní labyrint zdí a chodeb, byly jimi obloženy i stěny, byly všude. Když jsem v ložnici sundávala nevím kolikátou bednu a dostala se konečně až ke stěně, objevil se za krabicí zahnědlý vypínač. „Jé, to už budu zase moct svítit,“ radovala se paní domu. „A jak jste to dělali doted?“ ptám se nevěřicně. „No svítili jsme jenom malými lampičkami,“ smála se, „to víte, náš život byl zcela podřízen kniham.“

Ano, jsou lidé, jejichž život určují knihy. Zdá se, že už mezi ně patřím také. Být antikvářem je povolání ve všech smyslech toho slova. Bylo by naivní a mylné domnívat se, že za dveřmi antikvariátu se prostírá kouzelný svět romantických pohádek od otevíření do zavření. Kdepak, většinu dní plní běžná rutina: odmítáme knihy již stokrát odmítnuté a vykupujeme knihy mnohokrát vykoupené. Trápí nás prach, špína, mizerné světlo. Na druhé straně každý den přináší něco nového, novou informaci, kamínek do mozaiky skládající obraz světa lidí kolem knih – spisovatelů, redaktorů, nakladatelů, výtvarníků... A v každém výkupu se může ukrývat nějaký třeba jen malý poklad, který pak čeká na své objevení.

Lidem, kteří do antikvariátů běžně chodí, tím jistě neříkám nic nového. Ale ty, co se antikvariátům vyhýbají, nabádám a prosím: Vstupte.

Autorka vede pražské nakladatelství Trigon a k němu patříci knihkupectví s antikvariátem

POLSKÉ ZLOTO

PRŮVODCE KRAKOVSKÝMI ANTIKVARIÁTY

Seznam krakovských antikvariátů lze najít na stránkách <http://www.antyk-wariat.pl>, na nichž jsou umístěny tipy na obchody i v jiných polských městech. K dispozici je také mapa, na níž je označena přesná poloha jednotlivých prodejen. Nevýhodou stránek je poslední aktualizace v roce 2008. Na druhou stranu, alespoň co se Krakova týče, mohu zodpovědně říci, že se toho za tři čtyři roky mnoho nezměnilo.

Na webových stránkách najde zájemce též hodnocení v rámci tří kategorií: knižní výběr, úroveň obsluhy a ceny. Po rozkliknutí se objeví podrobnější popis služeb několika zákazníků a případně i odkaz na webové stránky. Někde lze knihy vyhledávat rovněž elektronicky.

Obecně lze říct, že krakovské antikvariáty jsou na polské poměry drahé. U většího počtu kupovaných položek lze však smlouvat. Pokud chcete knihu prodat, většinou vám ji vezmou pouze do komisního prodeje. V případě odkoupení je cena relativně nízká. Můj výběr je ryze subjektivní a neodpovídá

hodnocení uvedenému na zmíněných webových stránkách. Jedná se o výběr několika obchodů z mnoha.

V posledních letech jsem navázal kontakt s majitelem antikvariátu **Galicja**. Bývalý profesionální fotbalista Jacek Smagowicz umí i trochu česky. Koneckonců v Čechách hrál sálovou kopanou a obchoduje u nás s knihami. Kromě několika klasických polských judaik jsem u něho naposledy ulovil i několik let sháněný etymologický slovník Aleksandra Brucknera. Malý krámeček sídlí nedaleko od historického centra v ulici Łobzowska 6. Bližší informace zájemce nalezne na webových stránkách. Určitou výhodou jsou občasné Smagowiczovy cesty do Čech a ochota přijmout objednávku a doručit ji. Tento způsob jsem však ještě nevyzkoušel.

Velmi flexibilní, pokud jde o internetové objednávky a vyřizování faktur, je antikvariát **Abecadło** („Slabikář“), působící na dvou místech (v ul. Dietla 111/4a – ve dvore a v ul. Pijarska 2). V tom prvním ve starém městě pracují muži a ve druhém pouze ženy. Obsluha je příjemná a ochotná. Dobře se hledá jak v samotných obchodech, tak i na

internetu. Ceny jsou s ohledem na Krakov spíše mírné.

Poněkud ospalým dojem působí zaměstnanci **Bibliofilu** v ul. Szpitalna 19. Nicméně i zde se dá najít dlouho hledaný kousek, a to jak z beletrie, tak i odborné literatury. Obsluha věci rozumí. Podobně jako v předchozím případě zde lze platit kartou, což není v krakovských antikvariátech samozřejmostí. Ceny jsou poněkud vysoké a smlouvat se zřejmě nedá, alespoň já nikdy neuspěl.

Trochu dražší je také prodejna **Antykwariat** na ul. Krupnicza 19, cestou od Alejí Mickiewicze směrem do centra, nedaleko od krakovské bohemistiky. Sehraný tým tvoří starší pán a jeho mladší kolega. Obchodu není možné upřít specifickou atmosféru tajemna. Na hledané knihy je lépe se zeptat. Některé se navíc nacházejí v nepřístupném zadním traktu. Obsluha je přátelská a klientovi se opravdu věnuje. Při větším nákupu lze smlouvat. Jsou dokonce ochotni knihu dlouhodobě hledat a klientovi rezervovat. Doporučoval bych nespěchat, koneckonců to zde ani nejde. Časová rezerva se vyplatí. Někdy se najdou opravdové skvosty, jindy knižní kuriozity. V době, kdy jsem ještě pracoval na

Jagellonské univerzitě, jsem například narazil na knihu jedné své kolegyně s dedikací našemu společnému kolegovi. Prostě ji prodal vedle za rohem.

Velké množství učebnic, ale nejen jich najde zájemce v obchodě s dlouhým názvem: **Antykwariat Skrypt I. Humanistyczny**. Nachází se v ulici naproti administrativní univerzitní budově Collegium Novum již mimo historický střed. Většinou jsem zde neměl velké štěstí ani na knihy, ani na prodáváče.

Levnější jsou ještě dva venkovní antikvariáty. Jedná se o stánek v domovní bráně v ul. Florianska 18 a stánek v podchodu na hlavním nádraží. V prvním případě **Antykwariatu Hulajpole** člověk narazí na příjemnou obsluhu, ve druhém vedle množství nejrůznějšího čtiva do vlaku i na nějaký ten poklad. Jen je třeba trpělivě hledat.

Výčet zde podaný – jak již bylo řečeno – není vyčerpávající a reprezentuje pouze část někdy dosti specifických institucí. Český zájemce může také využít služeb polské internetové burzy **allegro.pl**, do níž jsou zapojeny i některé ze zmíněných kamenných obchodů.

Štěpán Balík

listovat rozlohou

Antikvariáty se nejvíc podobají ostrovům. Vždy je možné v nich narazit na něco nečekaného, objevit knihu, o níž jsme i léta snili, ale kterou jsme nikdy neobrátili v ruce, vdechnout vůně i prach, připomínající občas dětské návštěvy půd či sklepů, které již samy o sobě představovaly dobrodružné výlety do neznáma, třebaže jsme se v nich často už cítili jako doma.

Pravidelně jsem začal obcházet antikvariáty a brouzdat v jejich regálech koncem 60. let. Občas jsem do nich zatáhl i své lásky, jejich stín i pozornost. Cestou z knihovnické školy jsem téměř denně navštěvoval tři antikvariáty, dnes už neexistující: ve Skořepce, v ulici 28. října naproti tramvajové zastávce a na rohu Italské a Vinohradské. Každý byl jiný, každý měl své charakteristické světlo i šero, v zimě i v létě v nich bylo jiné teplo; každý měl svůj nezaměnitelný šarm, málem až koketnost, poslední dva i nepřehlédnutelnou zchátralost.

Dodnes si vzpomínám, jak se jednoho podzimního dne v roce 1969 náhle za výlohou ve Skořepce objevily téměř všechny předválečné sbírky Vítězslava Nezvala v nádherných obálkách v prvním vydání. I když ceny nebyly vysoké, přesto jsem musel přehrabovat své drobné, zvažovat, kterou koupit a kterou zde zanechat, opustit, nechat napospas jiným šmátralům, které už tuším za zasklenými dveřmi. K tomuto antikvariátu, jenž byl ze všech jaksi nejmodernější, se vztahuje ještě jedna vzpomínka. Nemohl jsem nikde narazit na Jarryho *Otce Ubu* a *Skutky a názory doktora Faustrolla*. Jen zběžně jsem procházel knihy vystavené zevnitř před výlohou, očima přejížděl jména a názvy na hřbetech,

když jsem se zarazil: jednu knihu jsem přehlédl – právě tu, kterou jsem tolik hledal. Jen co jsem po ní vztáhl ruku, překřížil jí stín jiné ruky. Naštěstí má byla o zlomek vteřiny rychlejší. Zvedl jsem hlavu a ta druhá ruka nepatřila nikomu jinému než Borisi Hybnerovi, kterého jsem v té době ještě neznal, nicméně viděl ho v nezapomenutelných *Idiotech*.

Podivný, již na první pohled odlišný antikvariát býval na samém konci Karlovy ulice. Nepokrytý dával najevo jistou eleganci, vše bylo až jakoby naaranžované, včetně starých grafik, map a tisků, dvou křesel, kde často někdo seděl a s panem doktorem, jehož jméno jsem již zapomněl, hovořili o všem možném, nejčastěji o knihách či poměrech. Zde jsem koupil Nezvalova *Absolutního hrobaře* a jako nádavkem listoval *Židovským hřbitovem*, pro mě tehdy za nedostupných – dnes směšných – 450 korun. Nevím už proč, ale právě sem jsem se celkem pravidelně chodil ptát, téměř už spiklenecky, na předválečnou monografii Štyrského a Toyen. Desítky let marně. Objevila se tam až po roce 1989 a já ji propásl stejně jako mnoho jiných knih, včetně dnes již finančně nedostupného *REDu*.

Zcela jiný byl obraz antikvariátu v Dlážděné naproti kavárně Arco. Jaksi pochmurný, byť plný zezadu znejících

veselých hlasů, s kocourem, který se tu a tam povaloval po knihách. V jistém slova smyslu to byl antikvariát přetékající, kde člověk nikdy neztrácel čas. Naknihynarážel všude, občas v nějakém koutě naskládány na sebe zničehonic spadly, aby z hromady na zemi zcela náhodou vyplula kniha, kterou léta marně sháněl. V mém případě šlo o sbírku Ivana Blatného *Tento večer*. S jistým rozechvěním jsem ji nesl k pokladně, či spíše přesněji s pocitem viny: nějak jsem se nemohl srovnat s tím, že stála pouhou korunu. Bral jsem to jako výsměch nejen Blatnému, ale vlastně i všem skutečným básníkům. Dokonce se domnívám, že jsem platil v desetníkách. No, koruna...

Občas jsem také, především v 70. letech, byl nucený některé knihy do antikvariátu prodat. Většinu jsem však zase časem koupil zpátky.

Za všechna ta dlouhá léta jsem si zvykl navštěvovat antikvariáty celkem pravidelně, bloumat v nich jako v lese nebo naopak proběhnout jako rušnou ulicí. Zůstalo mi to do dneška, třebaže už toho tolik nekupuji, protože téměř vše, co jsem kdysi chtěl a co mi připadalo nedostupné a nenalezitelné, jsem časem nějak sehnal. Jen se část antikvariátů proměnila, některé zmizely, jiné ztratily svůj někdejší půvab a nově vznikající jako by už často byly něčím cizím, jako někdo, kdo si drze vezme vlastní židli do divadla.

Antikvariáty byly a jsou světem pro sebe. Nikdy je nelze dokonale poznat, nikdy člověk překračující jejich práh neví, jaké dobrodružství zažije, na jaký poklad

Jan Gabriel

narazí, které kameny se mu připletou do cesty, který utíkáček se kdy rozsvítí radostí. Jsou to přístavy představ a vzpomínek, náhod i pečlivého výstřelu. Je to jiný svět, kde můžeme lovit bez rybářského lístku i zbrojního pasu. Samozřejmě jsem vždy záviděl těm, kteří v nich měli svou známost, svou protekci a vynořovali se ze zákoutí s balíčkem knih v podpaždí a nenucenou piruetou se loučili v otevřených dveřích.

Možná to nebude ani kniha, ani čtvrtky, ale jen nastražené pasti, netušené obzory, které vystupují z neurčitého pozadí. Poslední úlovek jsem „zasekl“ loni v červenci, v předvečer svých narozenin. Ve sklepním antikvariátě za Náprstkovým muzeem jsem narazil na knihu, o níž jsem sice dobře věděl, ale nikdy ji nedržel v ruce a poprvé ji uviděl v reálu několik dní předtím na výstavě *Surrealistická východiska*. Šlo o knihu Petra Krále *Teige a film*. Jeli-kož mi připadala přece jen drahá, nechal jsem ji ležet a odešel. Celou cestu k Národnímu divadlu jsem však na ni musel myslet. Nakonec jsem se vrátil a koupil ji. Ne snad proto, že bych ji nutně potřeboval, ale jako gesto, jako poctu všem těm, kterým v oněch 60. letech i později o něco šlo, když ještě jistá slova měla význam i chuť na jazyku.

Za to vše vděčíme i antikvariátům, kde odstíny knih tvoří pestrou škálu všednosti, podivné a přitahující fasády jednoho světa, který je možné ještě skousnout, i když vítr už vhání dovnitř další, kdysi a kdesi přetčené, listy knih.

FINSKÁ SAUNA

Tammikuu aneb leden ve finské společnosti

Finské kompozitum *tammikuu* (leden) značí v doslovném překladu „dubový měsíc“. Etymologie zmiňovaného slova však není zcela jasná a existuje několik interpretací, na jejichž základě mohl název tohoto měsíce vzniknout. Původ substantiva *tammi* (dub) bývá dáván do souvislosti například se švédským slovem *stam* (kmen stromu) nebo se starou terminologií finských vorařů, kteří kdysi výrazem *tammi* označovali přehradu. Předpokládá se, že voraři opět vycházeli z jazyka svých západních sousedů – konkrétně ze slova *damm* (švéd. „přehrada“). V dialektech kraje Häme (jižní oblast Finska) znamená termín *tammi* mimo jiné „srdce“ nebo „jádro“ – a protože leden bývá ve Finsku nejchladnějším měsícem v roce a zároveň mezníkem, kdy tuhá severská zima vstupuje do své druhé poloviny, vžil se pro něho název odvozený z nářečí výše uvedené provincie – „střed zimy“.

Finové vítají Nový rok tzv. *uudenvuodenpäivä* – podobně jako je tomu i jinde ve světě – ohňostroj a zářivou pyrotechnikou. Příchod nového a neznámého vzbuzuje v lidech odjakživa jistou zvědavost i notnou dávku napětí. Dříve Finové předvídali, co přinese nadcházející rok, například podle polohy, jakou zaujímal saunovací metlička (tzv. *vihta* nebo též *vasta*) vhozená na střechu sauny. Za účelem věštění se nepoužívaly jen tyto březové metličky, ale i obyčejná sláma – čím více jí zůstalo na střešních trámech, tím měl být příchozí rok šťastnější. První den nového roku se ve finských rodinách požil s poklidnou atmosférou a nejinak je tomu i v současnosti, kdy *uudenvuodenpäivä* představuje kromě pohody též novoroční prezidentský projev nebo cestu za kulturou. V neposlední řadě je Nový rok pro Finy též příhodnou dobou

pro nejrůznější předsevzetí, sliby a „nové“ začátky.

Na šestého ledna tradičně připadá tzv. *loppiainen* (svátek Tří králů). Finské slovo *loppiainen* odkazuje svým významem k završení vánočního období, ale dle lidové tradice tento sváteční čas končí až o svátku Nuuttiho (13. 1.); mužské jméno Nuutti je finská obdoba švédského křesťanského jména Knut (či dánské varianty Knud) a vykládá se jako „hrdý, rázný nebo urozeného původu“. Tzv. *Nuutinpäivä* nebo též *Nuutin päivä* (Nuuttiho den) se do sedmáctého století slavil 7. ledna čili jeden den po *loppiainen*, jenž byl a je i nadále dnem klidu. Naopak *Nuutinpäivä* byl den taškařic, kdy od stavení k stavení chodili tzv. *nuuttipukit* – dospělí v přestrojení za kozly –, kteří šprýmovali a žádali poslední vánoční pohostění. Cílem jejich putování bylo zejména vyprázdnit ve vesnici všechny sudy s kvasem. *Nuutinpäivä* nese jméno po dvou dánských mučednicích – dánském princí a šlesvickém vévodovi Knutovi Lavardim, jenž byl zabit právě 7. ledna (1131) a králi Knutovi IV. Svatém, patronovi Dánska. V roce 1708 byl *Nuutinpäivä* přesunut na současný třináctý leden. V tento den se ve finských domácnostech zpravidla sklízely vánoční dekorace a vyhazují se stromky. Celkovou atmosféru této doby výstižně zachycuje rčení: *Hyvä Tuomas joulun tuopi, paha Nuutti pois sen viepi* („Hodný Tomáš Vánoce přináší, zlý Knut je pryč odnáší“). V některých částech Finska můžeme *nuuttipukit* potkat ještě dnes – v současnosti jsou to však děti, které recitují, zpívají nebo tančí a za odměnu dostávají sladkosti či drobný peníz.

Dříve se *Nuuttiho den* dělil na tzv. starý (6. 1.) a nový (13. 1.). Počátkem osmnáctého století dostal finský kalendář změn a při stanovení Nuuttiho svátku se vyšlo z data kanonizace již zmiňovaného národního ochránce Dánska, jenž byl svatořečen papežem Paschalem II. 19. ledna 1101.

Tento den měl sice ke konci vánočního období nejbližší, ale datum se muselo ještě několik dnů posunout zpět, neboť jinak by se *Nuutinpäivä* překrýval se dnem, kdy Finové oslavují památku svého patrona – svatého Henrika. Patronem Finska je paradoxně Angličan, který odešel do Skandinávie šířit křesťanství. Tento duchovní působil jako biskup ve švédském městě Uppsala a předpokládá se, že na finské území přišel během první křížové výpravy – kolem roku 1155 – společně se švédským králem Erikem IX. Svatým. Biskup Henrik ve Finsku zůstal a podílel se na christianizaci země. Podle legendy ho usmrtil finský sedlák Lalli, odpůrce křesťanského učení, na ostrově Köyliö v západním Finsku. Biskup údajně navštívil hospodářovu usedlost v jeho nepřítomnosti, a jakmile se Lalli o návštěvě duchovního dozvěděl, roznítil se natolik, že se za Henrikem ihned vypravil. Pohanský sedlák biskupa dohonil, usmrtil ho sekerou a vzal mu mitru, kterou si nasadil na hlavu jako symbol potupy křesťanství. Podle legendy se měla celá tragédie odehrát 20. ledna 1156, ale Finové si tuto smutnou událost připomínají již o den dříve – na Henrikovy jmeniny (19. 1.).

• • •

Od historických událostí se nyní pojdme přesunout k současné literatuře. Tři dny po svátku Tří králů roku 1956 se ve finské obci Karvia narodil prozaik, novinový sloupkař, autor rozhlasových her a televizních scénářů Juha Seppälä. Ve své tvorbě zachycuje tento čerstvý šestapadesátník až naturalistickým způsobem krutost zlomových okamžiků všedního života, cizí mu není satira ani černý humor. Do světa literatury se Seppälä uvedl roku 1986 sbírkou novel *Torni* (Věž), kde se čtenář setkává s plejádou nešťastných hrdinů v neutěšených životních situacích. Po svém debutu vydával Seppälä – téměř s železnou pravidelností – každým

rokem další nové dílo. Za pozornost stojí například psychologický román *Hyppynaru* (Švihadlo) z roku 1990, který vyšel o šest let později také v češtině. Autor se zde koncentruje na vnitřní svět nezaměstnaného muže v produktivním věku, učitele hudby, který současně se ztrátou své práce ztrácí i víru ve smysl života, z kterého nakonec dobrovolně odchází. Román *Hyppynaru* byl stejně jako i Seppäläho pozdější sbírka povídek *Super Market* (1991) a próza *Paholaisen haarukka* (Ďáblova vidlice, 2008) nominován na finskou literární cenu *Finlandia*. Přestože Seppälä své tři nominace ve vítězství neproměnil a *Finlandii* nevyhrál, dostalo se mu v roce 2001 jiného významného ocenění – *Runebergovy ceny* za sbírku povídek *Suuret kertomukset* (Velké příběhy, 2000), která roku 2003 vyšla i u nás, a to v čtivém překladu Seppäläho „dvorního“ překladatele Vladimíra Piskoře.

Na pozadí dnešní víceméně historické sauny vidíme, jak si mohou být lidské osudy navzdory jazykové či geografické odlišnosti podobné. Kdopak by v našich končinách neznal legendami opředenou postavu svatého Václava – ochránce české země –, jenž byl zavražděn svým krutým bratrem Boleslavem I. Téměř stejný osud potkal i patrona Dánska – krále Knuta. Podíl na smrti tohoto posledního Vikinga na dánském trůnu měl jeho zrádný bratr Olaf. Společným jmenovatelem českého, dánského a finského patrona bylo šíření křesťanství, které se martyrovi Henrikovi stalo osudným. Podobně jako v severských zemích, tak i v Čechách existují pranosťky, které se vážou k jménu Nuutti, jako například: „*Je-li na svatého Knuta teplý den, urodí se hojně obilí*“, nebo „*Na svatého Knuta přichází zima krutá*.“ Nezbyvá tedy nic jiného než doufat, že se první rčení naplní a druhé nikoliv. V českém kalendáři slaví Knut svůj svátek 19. ledna – snad se tento den po všech stránkách vydaří!

Marika Kimatraiová

i když to byl balboa

Martin Langer, z cyklu Paříž, 2010, fotografie

Auriga Cassiopeia Maytay's Minng – fenka čínského chocholátoho psa, která sedíc u křesílka, na němž Michelangelo píše, jak mu narostlo vole, jako se stává kočkám po lombardské vodě, napsala na počítači: „Jen!“ Poznámka se týkala Lemovy *Solaris* – v jednom antikvariátě jsem ji sehnal maďarsky a ze všech jedenácti překladů, které mám, je nejhorší anglický – dělaný z francouzského překladu!

Bizarní košík – jistý internetový antikvariát (budiž uspokojeně podotknuto, že až na dva případy /viz Gónd/ jsem se za léta nesetkal s jinými než seriózními a milými prodejci) mi ukazuje nezvyklý stav košíku, když do něj vejdu. Tak, hledaje Cousteaua (ach, transcendence jeho červené čepice!), byl jsem zpraven, že v košíku mám již při vstupu do prodejny 623 položek za 1 011 366,- Kč.

Ceratosaurus nasicornis – je radost kupovat si *Knihu o pravěku* v cizích jazycích. Ó, Artia! Je žalost, že její sestra, *Knih o člověku, Člověk a jeho pradějiny*, vyšla nejméně v 15 zemích, a pouze u nás je bez ilustrací Zdeňka Buriana. Klatá hamižnost. Typicky české. Ale originál obsahuje fotku Kalymnosu, a co bych byl bez Kalymnosu?

Deml, Jakub – dedikace jsou úžasná věc, to nepotřebujeme říkat. Pokud začnete sbírat Jakuba Demla, budete mít výhodu, že jsou nyní k dispozici dobré bibliografie, a budete mít nevýhodu, že tasovský zřec byl nepřekonaným mistrem dedikací, takže si obstaráte nejméně pět výtisků každého titulu.

Exotické tituly – kromě cizojazyčných knih (pochlubte se znalostí islandského písmene Ð) můžete přijít – často zdarma! – k takovým mohutným radostem, jako jsou *Ekonomické poměry Paraguaye*, vydané úředníky Jeho Veličenstva anglického krále, nebo svázané zprávy České společnosti zeměvědné 1897–1898; Edward Drinker Cope, zubní kouzelník, zemřel roku 1897 a je tam tedy uveden ve zprávách, mimochodem jako Dricker.

František z Assisi – chudásek Boží se nečekaně, a o to vítaněji, objevil při hledání Josefa Augusty finsky, v Sabatierově biografii. „*Kronikář kterýs vypravuje, že tělo sv. Martina Tourského bylo roku 887 odneseno a ukryto ze strachu před dánskou invází. V době, kdy mělo být zpět přeneseno, byli v Touraine dva lidé, práce neschopní, kteří pro svou chorobu vydělali množství peněz žebrotou. Zpráva, že budou ostatky zpět přeneseny, naplnila je velkým strachem: sv. Martin jistě je uzdraví a tím jim odejme výdělek. Jejich obava byla odůvodněná. Dali se na útěk, ale kulhali příliš, takže nedostihli ještě hranic Touraine, když tělo světcovo bylo přeneseno a uzdravilo je.*“

Gónd – beze slova utrhne úponek karely a oplete jí dveře chrámu. Napálen jsem byl údajně podepsaným Mukerdžím, a *Sestřenicí Bětou*, údajně s přebalem (viz Knihovna klasiků). Chodit za paběrkujícím Háthím je zbytečné. Z toho usuzuji, že Mlčénlivec do antikvariátů chodí výjimečně.

Holofrd – správně holofrt, dřívější jméno levharta. Když jsem zvedal tašku s Brehmem,

Miroslav Fišmeister

zvedl jsem jen uši. Zbytek zůstal ležet na zemi. A to prosím taška zná osobně mj. Ivana Wernische! Ivan ví všechno, i kdo to byl syndik Pichl, a pro antikváře i jejich zákazníky je požehnáním. Mně vysvětlil, že háček nad g se psal proto, aby je lidé nečetli jako j. Přesto v *Kájovi Maříkovi* – kdysi jedné z nejžádanějších antikvárních knih – Kája říká: *Josef Ejipský*. Krásná studentská nadávka (již by slušný Kája jistě nepoužil): potvoro indoevropská! Pokochejte se Jiřím Karbulkou, soukromníkem.

Chvalozpěv – dvanáctistránková knížekčka *Dru Josefovi Staňkovi: „Báseň nazvaná Věčnost oslovující dra Josefa Staňka“*, nalezená, když putovala do odpadu (viz Iracionalita). *Krasavče bělovlasý*, my vás zachránili!

Iracionalita – existují dvě skupiny lidí, kteří nosí věci do antikvariátů. První očekává, že za tržně bezcennou knihu dostane velké peníze. Ta druhá zas myslí, že to, co přinesli, nemá cenu, a když jim je nabídnuto za dotyčnou věc několik tisíc, řeknou, že měli přijít dřív, protože už jich spálili několik krabic. Při vyřizování pozůstalostí většina lidí nebere knihy jako něco, co by se mohlo prodat (nebo darovat), ale prostě jako odpad. Proč?!

Já – kniha, kterou vydal Berchtold Kladivo v Blansku roku 1926, sborník prací žáků 5. třídy tamní obecné školy chlapecké. Maminka Františka Fouska mu říká, že vypadá jako sedmihradská opice. Není to jediná zvláštní antikvární opice (viz Holofrd, Quohog).

Knihovna klasiků – shání se lehce (pokud nechcete *Sestřenicí Bětu*), ale než začnete obcházet antikvariáty s dotazy na svazky uvedené na zadní záložce, přesvědčte se, zda vůbec byly vydány. Eseje, dopisy apod. skoro nikdy nevyšly. Kdy se konečně dočkáme Goetha jako vědce?

Lem, Stanisław – díky antikvariátům se fotka mé poličky s polským géníem vyskytuje například i na vietnamské Wikipedii. Potěšte se vietnamskou abecedou: její diakritika je balzámem pro milovníky jazyka, ať jsou na tom jakkoliv s cukrovkou.

Maminka – ach, maminka! Báli jste se jako malí pitekanropa? Já hrozně. Znal jsem ho asi od roku 1978 z *Cesty za Adamem*, z téže knihy jsem pak znal a toužil vlastnit knihu barona Gjřiho Cuviera *Rozprava o přewratech kůry zemní a o proměnách w žiwočistwu gimi způsobených, w ohledu přírodopisném a děgopisném* (Praha 1834, překlad Jan Svatoopluk Presl). V roce 1992 mi ji maminka koupila za tehdy pro mě abstraktní sumu 600 Kčs. Zlatá maminka!! Důsledný Presl: *Welozwěr gižný, Hustozubec wětšj, Rybogeštěr obecný, Plawnogeštěr dlouhokrký, Křjdloprsták tlustomordý, Křjdloprsták dlouhomordý*.

Neexistující knihy – mívám sny poněkud o knihách, které jsou nesehnatelné: ne proto, že by byly tak vzácné, ale proto, že buď ještě nejsou objeveny (například ztracené rukopisy, dopisy atp. – od antiky po Rimbauda...), nebo které neexistují, protože autor zemřel, aniž je napsal. Vždycky to bývá v antikvariátě p. Petržilký. Letos jsem si tam ve snu koupil na splátky komplet Vilimkovo vydání verneovek – zvláštní na tom vydání bylo to, že předsádku *Tajuplného ostrova* zdobil slavný Burianův akvarel chobotnic napadnuvších Nautilus a všechny postavy měly přeložená jména (tak Cyrus Smith se stal Kurušem Kovářem), a taky tam byla další kniha neexistující, třetí vydání Dylana Thomase v překladu Jiřiny Haukové, v edici *Plamen*, na obálce šlehaly plamínky mechových listů, červené, zelené a modré, jmenovalo se *Jež zeleným zápalníčkem žene...* Vedle ulice jedlé sody prý bydlí Lex Barker.

Omelčenko, Hryhorij – s nehranou samozřejmostí řekněte, že ho znáte. Antikvář, milý Petr Bouda, povytáhne obdivem obočí...

Předměty v knihách – námět na knihu. Začněte je sbírat. Mezi zlaté hřeby patří například rybí kostra. V Yeatsovi vás potěší jízdenky z jeho kraje. V Célinovi paragon z Anchorage. Jinde květiny, pohlednice nebo originál dopisu Otokara Březiny.

Quohog – správně se jmenoval Kvíkveg. Vlastníte-li šestisvazkového Brehma, věta „*Podnes není možno přesně udati okršlek rozšíření gorily*“ je stále pravdivá, a stále překvapivější; zato „*mořská kočka*“, jimiž jsou lesy goril přeplněny, je čestěji kočkodan (viz Holofrd).

Renesanční člověk – díky vysokým nákladům se dobře shánějí knihy Alexandra Michajloviče Kondratova, a to byl polyhistorický génius. Na ostrově Nauru roste jediný blahovičník. Strom se jmenuje Egigu, po dívce Egigu, která na něj vylezla z důvodu jasného z její písně: „*Egigu, Egigu, ach, menstruuji, mně je zle! / Zajděte k otci Gadiovi / dá vám pás a šňůru škeblí!*“ Dívka se, stejně jako obě její starší sestry, jmenovala po matce. Za manželku si ji vzal Měsíc, a na měsíci ji také můžeme dodnes vidět. Strom roste v laguně Buada. *Динозавра ищите в глубинах*.

Synchronicita – sháněl jsem kamarádce současného Jacobsena. Sobě jsem koupil také Jacobsena – ale Jense Petera (na zdraví *Světové čtěbě s růží kompasu!*). U postele ležel antikvární Hamsun: Nagel v *Mysteriích* pojmenoval fenku psíka Jacobsen. – Jedna spisovatelka vám doporučí knihu o Michelangelovi. Když přijdete do ložnice, ta kniha leží na posteli. V noci, když se nikdo nedívá, to může být v antikvariátech zajímavé. Knihy chodí k jiným knihám na čaj.

Trader Horn – vyšel česky v *Symposionu* a dá se poměrně lehce sehnat. Nepostradatelné pro kryptozoology a milovníky cestopisů a vůbec. Náčelník ostrova Adonimanongo se jmenoval Efanginango a byl velmi slavný. V překladu jeho jméno značí *Nebojím se nikoho než svých lidí*. Když si Horn pořídil maličký parník: „*Moji hoši na palubě odpovídali černochům na břehu, kteří se jich ptali, odkud jsme parníček vzali: O wamuti Impolo agani (narodil se z velkého parníku).*“ (viz Quohog)

Ubelibubelimuk – věřte starému antikvárnímu psu a bibliohektovi (jak říká Tkaczuk) a kupte si *My z ostrova Saltkråkan*. Tak jako první slovo předchází věty jasně patří do kategorie těch, která rozesmějí dívky, jež mají být chvíli vážné, tak je kategorizování knih nejasné (ptejte se buď antikváře, nebo vyhledávače v síťovém obchodě); ostatně nejen knih – viděl jsem skvělou polskou atletku zařazenou v kategorii *Vorvaň*. Ajvazovitě řečeno: uniká nám řád řádu, a není-li to selhání rozumu, ajaj!

Vpisky – těch se v nových knihách nedočkáte. Některé jsou nečekané – z hluboké totality glosa k Leninovu názoru zmíněném v doslovu: *A to se mám posrat?*

WC – asi jsem dobrý zákazník, protože jsem si směl odskočit v pár brněnských antikvariátech. Kupodivu mám ale na WC víc knih já.

Xerokopie – velmi výjimečný zjev mezi antikvárními knihami. Svázaný strojopis, méně výjimečný. Kdysi jsem na *Černé barony* v této podobě koukal jako blázen. Měl jsem si koupit *Žaponsko*, které stálo naproti nim.

Yard – délková míra u nás neužívaná. Ve Ztichlé klíce se vzdálenost Ivana Wernische od telefonu udává v centimetrech (28. ledna 2011 činila 140, respektive 60 cm.)

Zuzana – je radost pro ni nakupovat (viz A–Z).

vytěsněný příběh účetního a knížete

Kníže Něvzorov – tak si nechal říkat jistý petrohradský účetní, než mu došlo, že v době, kdy v ulicích zuří bolševická revoluce, to nebude úplně nejlepší nápad. Osudy onoho nešťastníka vykreslil francouzský umělec Pascal Rabaté za použití románové předlohy Alexeje Nikolajeviče Tolstého.

Alexej Nikolajevič Tolstoj nepatří u nás po listopadu 1989 zrovna k nejvyhledávanějším autorům a jeho texty už nikdo nevydává – výjimkou jsou dva soubory ruských pohádek a povídek, tedy textů důkladně apolitických, textů, kvůli nimž nikoho nezapadne usvědčovat vydavatele z podpory totalitních režimů. Před rokem 1989 se Tolstoj těšil jisté oblibě, a především pak stranickým sympatiím těch, kteří rozhodovali, co se vydat může a na co by měly literární dějiny radši zapomenout. V databázi České národní bibliografie najdeme více než sto titulů vydaných během šedesáti let, přičemž některé z nich jsou v antikvariátech velmi vysoko ceněny, neboť vyšly v úpravě avantgardistů Františka Muziky a Toyen.

Stejně jako Ilja Erenburg, jehož pozoruhodný román *Bouřlivý život Lazika Rojtšvance* přeložil Jan Zábrana, je i Alexej Tolstoj jakousi překážkou na cestě k historické a kulturní identitě. Přestože jejich dílo tvoří součást kulturní paměti, setkáme se s ním opravdu už jen před policemi antikvariátů. Kdekoliv jinde mohou jen zavazet, připomínat nám zázemí, z něhož jsme dílem vyrostli. – Jak je totiž všeobecně známo, oba autoři se natolik politicky zapletli v době stalinismu, že dnes není úplně jednoduché o nich jen zaslechnout, anebo si snad dokonce i něco přečíst o jejich díle. Na výmluvy, že to patřilo k tomu lepšímu, co mohla ruská porevoluční literatura nabídnout, může pohoršená strana odpovědět leda mlčením – víc u nás veřejný prostor nesnese.

Nikoho z těch, kdo pronásledují salonní revolucionářství, nejspíš nepřekvapí, že to byla právě Francie, v níž nedávno vznikla adaptace Tolstého románu *Dobrodružství*

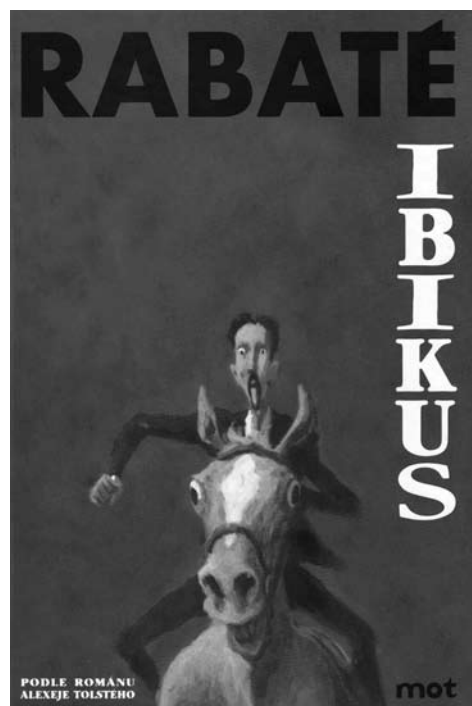
Něvzorova (český překlad románu vyšel už v roce 1927 v edici *Dobrá četba*, nakl. *Pokrok*). Postaral se o ni grafik a režisér Pascal Rabaté, jeden z čelních tvůrců „nového francouzského komiksu“. Rozsáhlý grafický román nazvaný *Ibikus* postupně vydával ve čtyřech svazcích v letech 1998–2001. Vytvořil tak monumentální dílo, a to jak rozsahem, tak i malířskou bravurou, nepřehlédnutelný milník svého žánru. Více než pět set stran vyplňují kresby (anebo spíše malby?) provedené tuší a akrylem, jejichž expresi může jen stěží jakýkoliv jiný komiks konkurovat. Přízračné postavy vytažené do výšky jako pavoučí vlákno, anebo naopak rozplzlé ve své tloušťce, démonické obličeje našeptávačů, zběsilost gest či tváře zkrivené zoufalstvím – svět Pascala Rabaté ožívá v panteonu nejrozumnějších typů: bláznivá cikánka, židovský obchodník, tajný agent Čeky, avantgardní malířka, básník zaumného jazyka, ruský venkovan atd.

Tématem Tolstého románu, jež Rabaté zpracoval, je cesta porevolučním Ruskem – podobný námět známe jak z výše zmíněného Lazika, tak i *Doktora Živaga*, ale i z *Paměti Lva Davidoviče Trockého* (*Academia*, 2010) nebo autobiografického románu Viktora Šklovského *Sentimentální cesta* (*Daphin*, 2011). Petrohradský účetní Něvzorov, jehož úkolem je nahlížet do truhlic movitých spoluobčanů, si nejradši sám sebe představuje jako pána s jistým stylem vystupování a s ještě jistějšími vazbami v petrohradských aristokratických salonech. Žel, tento obraz se ani v nejmenším neshoduje s předlohou: ve skutečnosti totiž jde o žlučovitěho chlapíka, jehož bourdieuvský habitus až příliš okatě prozrazuje způsoby kavárenského povaleče starého stříhu, který se dosud nestihl adaptovat na poměry revolučního Ruska. V jeho vyzáběl postavě přebývá duch úředníka, který by se nejradši viděl knížetem. A sotva se mu naskytne příležitost, tak ze sebe také knížete udělá – jen mu přitom jaksi nazacvakne skutečnost, že být po roce 1917 v Rusku knížetem je pitomost. Taková

pitomost, že každý, kdo má všech pět pohromadě a komu Něvzorov představí svůj urozený původ, okamžitě vybuchne smíchy.

Pseudokníže Něvzorov si pochopitelně chce užívat – a téměř se mu to i povede: dostal se k nemalým penězům a záhy mu dochází, ke které politické straně se hlásit. Vyzkouší si slasti sjížděče kokainových lajn a pronikne do společnosti spekulantů a falešných hráčů. Cesta k vrcholu je však spleť a Něvzorov, aniž by to tušil, se stává součástí revoluce, jakousi její zvěstí. Vyrazí z Petrohradu do Moskvy, posléze pokračuje do Charkova a nakonec se nalodí, aby skončil na ostrově nedaleko Turecka. Nutno říci, že jeho cestování není vášní, jako spíše nutností; buď má v patách násilí rozbouraných ulic, anebo důstojníky tajné policie. Jeho postavení i bohatství je krajně nejisté, tedy revoluční ze své podstaty, majetek ukradený ruské aristokracii k němu přichází ve vyhozených okamžicích extáze a odchází s krví rozmláceného těla.

Rabaté tvrdí, že na příběhu o vyčůraném účetním (bolševický kat, který má za úkol z Něvzorova dostat informace o jiné osobě, prohlásí, že nikdo nikdy rychleji neudal druhého člověka, aby sám sebe zachránil před zubařskými kleštěmi) ho zaujala životní vitalita člověka, kterého přemůže až smrt. A opravdu: nedlouho poté, co Něvzorov dostane takovou nakládačku, že tak tak vstane ze země, už zase spřádá plány, jak vyžrát na svou minulost, jak se znovu dostat k penězům a k pozici, kterou mu budou všichni závidět. To však zdaleka není vše – román je jedinečným ztvárněním dějinného okamžiku, kdy se tříští politické struktury a kdy společenský vzestup není podmíněn ušlechtilým původem či vzděláním, ale nezkrotitelným sebevědomím a vyvinutou adaptabilitou na nové poměry. Rabatého svět protažených ksichtů, pavoučích skeletů a potměšilých úsměvů je naším světem víc, než bychom si chtěli připustit. Typus Něvzorov je jako na míru šitý šikula, jehož jediným úkolem je za jakýchkoliv podmínek si napa-

kovat kapsy bankovkami a přitom hrát hru na určité společenské úrovni, dostat se mezi kmotry a prevíty v luxusních košilích. Pokud jde o jeho přítomnost ve světě, nezbyvá než říci, že ruská revoluce se od té naší same-tové příliš nelišila – tomu odpovídá fakt, že i v našem podnikatelském rybníčku sem tam najdou nějakého výtečníka na dně přehrad, že občas někdo vyletí do vzduchu atd.

Jen je jaksi škoda, že místo abychom tyto univerzálie společensko-politických převratů hledali napříč dějinami, v rámci tiché dohody prohlásíme všechna díla, která nás o oné univerzalitě přesvědčují, za komunistický škvár a odmítneme se jimi zabývat. Alexej Nikolajevič Tolstoj, pche, ten už nám nestojí ani za řeč, natož abychom četli jeho knihy. Musel přijít Rabaté, abychom si uvědomili, že příběh účetního a knížete Něvzorova si zaslouží tři roky usilovné práce a že může přispět ke vzniku vynikajícího díla, jímž ono grafické zpracování bezpochyby je.

Jakub Vaniček

751 SLOV O POEZII

MAREK SEKYRA: ÚVOZY. KRUH AUTORŮ LIBERECKA, LIBEREC 2011

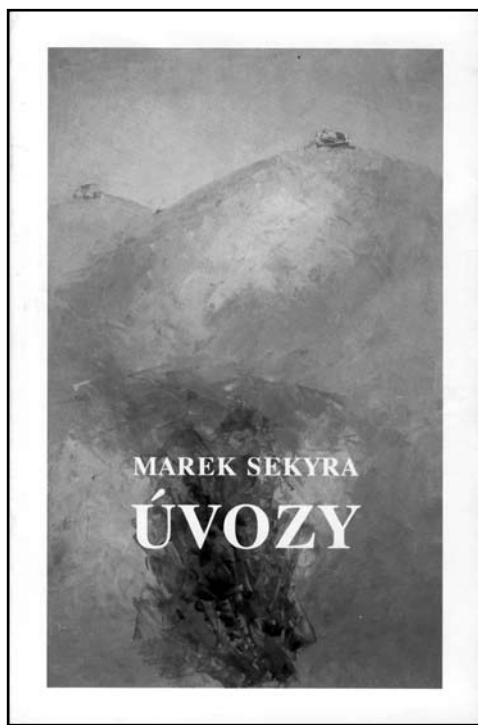
751

Druhá sbírka libereckého knihovníka, historika, překladatele a básníka Marka Sekyry (nar. 1974 v Ústí nad Labem) je sumou veršů z posledních šesti let. Jsou to básně jaksi cestovní, vzniklé dost často jako veršované pocity a pocity. Už při prvním nahlédnutí do knížky vás totiž napadne, že je to „jen“ víceméně rýmovaná přírodní lyrika, spojená se severočeským regionem. Básník se vyzpívává (rým k tomu „zpívání“ může leckdy svádnout) k jisté místy až banalizující lásce ke kraji mezi Ústím a Libercem. Ale proč vlastně hned podvědomě odmítat regionální poetiku, spojenou s místem a časem, básně o místech v kraji, verše zadumaně lyrické, psané v duchu máchovského poutníka? Zkusme se tedy do *Úvozů* podívat víc, abychom je neodsuzovali hned.

Mám dojem, že i v rámci skupiny čtenářů poezie jsou vlastně právě tyhle lyrické kousky a střípky úplně na okraji. Převládaly je slovní hry, neodekadence, civilismus, avantgardní výboje všeho druhu. To, že pořad přírodní lyrika vzniká, napovídá o něčem, co je špatně pojmenovatelné. Pokusil-li bych se to zformulovat, dotknu se prvotního zázraku básně, prožitku, který je třeba napsat ve verších, dát mu dech písně a magii zkratky. Pro řadu lidí to bude podle všeho bezcenné, nezajímavé smetí, diletantské psaní o lásce ke krajině. Ovšem vedle obhájců vrcholně experimentální poezie à la verše Jaroslava Chobota by měli určitě existovat zastánci a milovníci takovéto poetiky „venkova“ (není myšleno v žádném případě pejorativně). Chybí tomu zdaleka rurální temnota Čar-

kových veršů, které jsou s hlínou spojeny až příliš krutě v rytmu rození a smrti. Jsou tu nejbližší viděné kořeny onoho bezbolestného branislavovského zpívání a okouzlování se sám sebou v krajině, kterou na sebe intenzivně necháváme působit. Ale i tak je v tom veršování kořinek poetiky Máchovy, to ostatně přiznává Marek Sekyra přímo (báseň *V dálce Roll k půlnoci*) i nepřímo (vůbec motivy poutnické cesty, krajina jako žena, vulkanické pahorky Českého středohoří jako prsy pohřbených bohyní a podobně).

Sekyrová sbírka mi v tomto zaujetí krajinou evokuje třeba šest let starou sbírku Petra Kukala *Polabské evangelium*, která byla z podobného ranku. Sice byly Kukulovy básně sevřenější co do výrazu (a zajímavější v obrazech, v důstojné kultuře jazyka, v umění čekat na šerosvit, kterým obalí svůj verš), ale v mnohých náladách a vnímání krajiny je vlastně podobná se Sekyrou. Jenže: jsou tu vůbec čtenáři na tenhle typ poetiky připraveni? Vrací se v ní zase na nějaký začátek krajinomaleb a lyrických zátiší se zříceninami na obzoru, k puchmajerovskému étosu. Chceme ještě po tisíci čist pravdivé, ale přece jen trochu obnažené obrazy jako „*Napršelo do jehličky / a vůně hned táhne krajem, / je náhle sivý listopad, / k dušičkám malíř bez práce.*“ (b. *Noční pochod se štětcem na Milešovku*)? Sám nevím a sám s tím mám problém. Neuráží mne to, neprovokuje, často se ironicky pošklebují nad hloupoučkým obrazem nebo nad nesmyslným veršem, báseň spíš kolébá, uspává, někdy nezaujme vůbec a hrozně nudí.

O verších Marka Sekyry jsem už před časem psal, že si autor sice pěkně hraje s rýmem, ale někdy je to až moc křečovitě a nuceně. V *Úvozech* se tato neřest děje bohužel dost často, takže jsme svědky až zcela vykloubených nebo mimo rytmus jdoucích nepatřičností: „*Zřím Mohelku a Oharku, / slyším hudbu z hloubi parku*“, „*nut-rii zuby kolem krku, / náčelník Apačů na úprku*“ nebo „*Navečer v Šaunštejně / voní všem vlas*

stejně“. To je místy až insitně blbé. A právě v tom je problém přijímání lyrických veršů tohoto typu: ano, souhlasíme určitě všichni s tím, že je podobný typ lyriky jedním ze základních forem poezie. Se skřípěním zubů se dá přejít i nejedna banalita nebo vyko-lejení. Když už jich je moc, doplněné navíc chtěným rýmováním, jsme ihned kritičtí a odmítáme takové verše, i když při kladení stejných měřítek bychom odmítali řadu pseudoesoterických keců, převlečených za básně. V hlubině Sekyrový poezie přece jen něco kvete, není to hned sbírka na odstřel. Jenže to hledání vyčerpává a výsledek je tak nicotný, že se nakonec můžeme spokojit s hodnocením, že jde o verše balancující na hranici průměrné a podprůměrné lyriky, která je doplněná mnohdy jakýmsi zcela beznadějnými a směšnými říkankami. Ano, sbírka drží pohromadě jako celek, jako průvodce po lyrickém vidění kraje severních a severovýchodních Čech. A možná z ní za několik desítek let vezme nějaký náhodný čtenář na milost jeden dva verše.

Servis básnických knih z konce pro-since: Michaela Keroušová: *Nemístnosti* (nakl. *Za tratí*); Dagmar Čížová: *Podej mi svou dlaň* (nakl. *Antonín Drábek*); Alois Deutsch: *Neviditelná* (nakl. *Ermat*); Jiří Hauber: *Kab-bala poetica minor* (nakl. *Protis*); Jiří Pištora: *Básně a Brundibásně* (nakl. *Host*); Vilém Reichmann: *Kleines Museum / Malé muzeum* (nakl. *Aula-Kant*).

Michal Jareš

obsah tvaru, ročník 2011

První je uvedeno číslo strany, následuje číslo čísla lomené rokem

Stati, publicistika, polemiky

Adorno, Theodor Wiesengrund: Je umění veselé? 6–7 05/11
Anténe, Petr: Příhody skotského lékaře. Mystifikace a metafikce v Grayově románu Ubožáci 8–9 04/11
Antošová, Svatava: Hitlerem snadno a rychle 10 18/11
Antošová, Svatava: Jejda, pardon! (Šoková doktrína Naomi Kleinová) 10 11/11
Antošová, Svatava: Sebevražda Evropy? 6–7 20/11
Antošová, Svatava: Seznamy ne-braku? 2 16/11
Antošová, Svatava: Ve světě bez důvěry 10 03/11
Antošová, Svatava: Zkrocení zlé politiky 10–11 13/11
Bor, D. Ž.: Paralogismy a patologismy 8–9 01/11
Borzič, Adam: Čím se kdo sytí 10 06/11
Bouška, Kamil: Co se skupinami? 7 03/11
Buddeus, Ondřej: Re: (anti)koncepce Psího vína 7 13/11
Ctibor, Pavel: Nakladatelé v parlamentu. Stručná reportáž 3 07/11
Ctibor, Pavel: Rozlučka s Binem 8–9 12/11
Ctiborovi, Kateřina a Pavel: O jídle a nejídle 11 06/11
Děžinský, Milan: Poznámky nad Nejlepšími českými básněmi 2010 10–11 09/11
Dobiáš, Dalibor: Gruša překládá Grušu 8–9 20/11
Dvořáková, Vladimíra: Rozkládání státu 6–7 09/11
Erbenowiny (Jan Neruda: Karel Jaromír Erben 1 18/11; K. J. Erben: Krokův zlatý stolec 1 18/11; Kateřina Bláhová-Piorecká: Zprávy domácí i cizí v datech 2–3 18/11; Rozhovor s K. J. Erbenem 3 18/11; Posudky a referáty na dílo K. J. Erbena 4–5 18/11; Anketa „Erben a Mácha“ – přispěli Arne Novák, Antonín Grund, F. X. Šalda, Jan Mukařovský, Roman Jakobson, Vojtěch Jiráť, 5 18/11)
Fibich, Ondřej: Zemitost a úlety. O průvodcích po krajině 8–9 05/11
Frankl, Michal: Co (ne)chceme vědět o Nerudovi 8–9 10/11
Gabriel, Jan: Modigliani v Praze – trapné rozpaky 3 02/11
Hájek, Jonáš – Langer, Martin – Typlt, Jaromír: Adresováno nositeli Ceny Jiřího Ortena 11 01/11
Haman, Aleš: Se zbytečnými štouchanci. Sborník Šoa v české literatuře 10–11 20/11
Haman, Aleš: Tomanovo zkreslování; ještě jednou k otázce Nerudova antisemitismu 11 03/11
Hauser, Michael: Jídlo jako ztracený výbuch života 6–7 06/11
Chrobák, Jakub: Čtyři středoškolské čítanky 6–7 14/11
Janata, Michal: Trojí degradace jídla: Jíme, co nevíme 1, 4–5 06/11
Janeček, Petr: Novinové pověsti 6 13/11
Janeček, Petr: Pomluvy v zemi hojnosti. Jídlo v moderním městském folkloru 12 06/11
Janoušek, Pavel: Není jediné předem pravé cesty. Reakce na Jana Jeřábka 7 07/11
Janoušek, Pavel: Sněhurka a sedm trpaslíků 6–7 17/11
Jeřábek, Jan: Recenze jako vnitřní cesta. K psychologii umělecké kritiky 6 07/11
Kasal, Lubor: Reakce: Adresováno nositeli Ceny Jiřího Ortena 11 01/11
Kasal, Lubor: Dobře, nebo špatně? O Praze – městě literatury 3 16/11
Kasal, Lubor: O tom dávání prostoru 3 ZČ/11
Kasal, Lubor: Nic než dobrá vůle 3 ZČ/11
Kasal, Lubor: Zlatá devadesátá 3 03/11
Kasal, Lubor – Jareš, Michal: Trojí lid. O cenách Ministerstva kultury 11 19/11
Keller, Jan: Léčba tržních rizik trhem 6–7 15/11
Kimatraiová, Marika: Renesanční Fin z jalovce. Výročí Juhaniho Aha 11 15/11
Knapp, Aleš: Kunderův smích a Gottovo mizení 11 18/11
Knapp, Aleš: O Libuši Moníkové 10 15/11; 10–11 16/11
Král, Petr: Básník a kýč (o Karlu Šiktancovi) 10–11 01/11
Král, Petr: Bieblova stuha 8–9 18/11; 8–9 19/11
Král, Petr: Velkomyslná zdrženlivost. O Tomasu Tranströmerovi 10 19/11
Král, Petr: Věta a věty 12 18/11
Kremlička, Vít: Kniha jako esence ideálů 11 04/11
Kubíček, Jan: Co můžeme chtít od angažované poezie 8 09/11
Kubíček, Jan: Kritika literární kritiky 6–7 19/11
Kuneš, Aleš: Nejsou jen ráje, je i peklo. O Miroslavu Hákoví 10–11 10/11
Levertovová, Denise: Prameny básně 6–7 02/11
Machala, Lubomír: Na křídlech experimentování 6–7 12/11
Malý, Radek: Kraj, v němž žili lidé a knihy. K historii a kulturnímu významu Bukoviny 6–7 08/11
Mikolášková, Monika: Loajální nauka. Rakouská literární výchova 19. století 8–9 14/11
Miłosz, Czesław: Neúplná pravda 6 16/11
Mlejnek, Josef: Mezi datem narození a datem na kameni 7 16/11
Molnár, Tomáš: Vzpomínka na Vládu a apokryf o šestiprstém Ježíši 9 01/11
Novotný, Pavel: Děti bahna na Youtube 8–9 11/11
Pazourek, Karel: Pohledy na básně a matematické slovní úlohy 6–7 11/11
Polan, Bohumil: Skočím z věže. Životní závěr Konstantina Biebla 6–7 10/11
Redakce Tvaru: Tvar v letech 1990–2010 4 ZČ/11
Redakce Tvaru: Vážení čtenáři... 1–2 ZČ/11
Selepko, Ladislav: Poznámka k básnickosti díla a „zastírání reality“ 11 13/11
Sovová, Jana: Mluvit v italském Udine česky... 4 10/11
Sovová, Jana: V zajetí prázdnoty vlastních útrob 15 15/11
Spěváček, Jan: Boží milost v Blábolově aneb řízenost antroponym? 13 17/11
Správcová, Božena: Cesta do pravěku během několika let 15 06/11
Správcová, Božena: Co řekli Jednou větou 8–9 16/11
Správcová, Božena: Dilia to s vámi myslí dobře 11 11/11
Správcová, Božena: Kulišárny kulisáků 12 03/11
Správcová, Božena: Nezahrada Reného Vaňka 8–9 17/11
Správcová, Božena: Projekt 8–9 15/11
Správcová, Božena: Recenze jako bojové umění 7 08/11
Správcová, Božena: Věta a věty 11 18/11
Škrabal, Michal: Pozapomenutý Alois Koudelka 11 19/11
Šmídová, Zdena: My se máme 10 04/11
Šmídová, Zdena: Ostrov svobody aneb „knížepán“ v akci 8–9 13/11
Štengl, Petr: Angažovaná poezie s kádrovým dotazníkem 3 04/11

Štengl, Petr: Sousedovic Toniček nemá žádný koníček 14 14/11
Toman, Jindřich: Snaha odstranit stín antisemitismu. Polemika s A. Hamanem 10 02/11
Valach, Milan: Osamělost. Kosíkovské inspirace v pozdním kapitalismu 8–9 03/11
Zizler, Jiří: Fenomén Diviš 1, 4–5 20/11

Rozhovory

Bulvová, Renata 11 05/11
Čílek, Václav 1, 4–5 03/11
Čornej, Petr 1, 4–5 08/11
Dehnel, Jacek 16–17 03/11
Demetz, Petr 1, 4–5 05/11
Drechsler, Dan 10 05/11
Dumková, Věra 11 12/11
Dvorský, Stanislav 1, 4–5 01/11
Dvořáková, Vladimíra 1, 4–5 09/11
Fischerová, Sylva 1, 4–5 19/11
Fischerová, Táňa 1, 4–5 17/11
Haken, Petr 10 08/11
Higginsová, Bernie – Straka, Josef 10–11 17/11
Hrubý, Josef 1, 4–5 12/11
Illg, Jerzy 1, 4–5 16/11
Janeček, Petr 1, 4–5 13/11
Janota, Vít 1, 4–5 11/11
Justic, Jiří 10 07/11
Kovářík, Mirek 10–11 14/11
Lech, Joanna 17 03/11
Macura, Ondřej 1, 4–5 07/11
Martínková-Racková, Simona 1, 4–5 14/11
Prajzentová, Alice 10 12/11
Rajchman, Pavel 1, 4–5 02/11
Rauwolf, Josef 1, 4–5 04/11
Šťastná, Irena 1, 4–5 10/11
Zdražil, Pavel 1, 4–5 15/11
Žitková, Irena 11 07/11
Žitný, Radek 9 09/11

Ankety

Anketa mezi vydavateli audioknih (Supraphon, Popron Music, XYZ, Radioservis, Audiostory, Tympanum) 8–9 08/11
K čemu je dobré číst literární časopisy (přispěli Victoria Reilly-Špičková; Hana Rásochová, Irena Kuchtová, Milan Žerníček, Tomáš Holzapfel, Alena Rapprichová, Eva Sharpová, Lenka Šulcová) 3 ZČ/11
O čítankách (přispěli Petr Žák, Ivana Illichmannová, Radek Fridrich) 7 14/11
O Ivanu Divišovi (přispěli Jakub Řehák, Petr Řehák, Adam Borzič) 6–7 20/11
O kritice (přispěli Igor Fic, Vladislav Reisinger, Ivo Harák, Vladimír Novotný, Zdena Šmídová, Jiří Zizler) 8–9 07/11
Vladislav Zadrobílek (přispěli Jaromír Typlt, Igor Fic, Josef Hrubý, Vladimír Kokolia, Václav Čílek, Božena Správcová) 6–7 01/11
Zásadní zážitek s jídlem (přispěli Stanislav Dvorský, Jaroslav Erik Frič, Petr Hrbáč, Jana Červenková, Vladislav Reisinger, Kateřina Kováčová, Ivan Matoušek, Petr Král) 8–11 06/11

Poezie

Adamus, Vít 19 18/11
Bolechová, Kateřina 19 10/11
Bouška, Kamil 7 03/11
David, Martin 1, 16–17 17/11
Dehnel, Jacek 18 03/11
Diviš, Ivan 1 20/11
Dvorský, Stanislav 1 01/11
Ferdan, Antonín 19 05/11
Fischerová, Sylva 18 19/11
Ginsberg, Allen 1 04/11
Haken, Petr 10 08/11
Hegerová, Kamila 19 12/11
Holub, Norbert 19 20/11
Hrubý, Josef 1 12/11
Hruška, Emmerich Alois 16–17 07/11
Janota, Vít 17 02/11; 18 11/11
Kinkor, Roman 17 11/11
Kozumplík, Miloš 17 05/11
Král, Petr 19 15/11
Krčma, Jan 18 09/11
Krchovský, J. H. 1 11/11
Kučera, Vojtěch 1 15/11
Langer, Martin 19 09/11
Lech, Joanna 19 03/11
Lorenc, Michael 17 17/11
Macura, Ondřej 18–19 01/11; 1 07/11
Machulková, Inka 18 11/11
Martínková-Racková, Simona 1, 18 14/11
Motýl, Ivan 1 19/11
Mouchard, Claude 18 13/11
Myší kůrky. Miniantologie básní, kde se jí (Martin Kožíšek, Tomáš Přidal, Františka Semeráková, Karel Tomášek, Miloslav Topinka, Petr Sacher, Věra Dumková, Miroslav Huptych, Hana Prošková, Jan Brabec, Josef Hiršal, Ivan Wernisch) 16–17 06/11
Nezval, Vítězslav 1 05/11
Paterová, Natálie 19 10/11
Patočková, Monika 1 10/11

Přidal, Tomáš 1 16/11
Rajchman, Pavel 18–19 02/11
Reisinger, Vladislav 18 15/11
Rilke, Rainer Maria 15 03/11
Sedlák sedláka na masopust juž zuve 1 06/11
Selepko, Ladislav 16 11/11
Slíva, Vít 1 09/11; 19 20/11
Sobek, Pavel 16–17 02/11
Sweeney, Matthew 15 04/11
Šenkypl, Martin 19 19/11
Štengl, Petr 18 20/11
Šťastná, Irena 5 10/11
Toman, Karel 1 ZČ/11
Tü-i, Po 1 02/11
Ty tiché, německé rýmy. Antologie poezie Bukoviny (Rose Ausländerová, Moses Rosenkranz, Klara Blumová, Alfred Kittner, Alfred Gong, Immanuel Weißglas, Paul Celan, Selma Meerbaum-Eisingerová) 18 08/11
Uden, H. 1 03/11
Vilímek, Jan 1 08/11
Vítková, Pavlína 18 10/11
Voskovec, Prokop 16–17 05/11
Witthedová, Jana 18 10/11
Wojaczek, Rafał 19 13/11
Z dnešní francouzské poezie (Georges-Henri Morin, Sebastian Reichmann, Alain Roussel, Cédric Demangeot, François Boddaert, Jacques Darras, Bruno Fern, Christian Prigent) 16–17 04/11
Zdražil, Pavel 16 15/11

Próza

Bor, D. Ž. 18–19 06/11
Cortázar, Julio 17 14/11
Ctibor, Pavel 19 08/11
El Chaar, Adam 18–19 17/11
Hrbáč, Petr 16–18 09/11
Ignats, Gundars 16–17 13/11
Katalpa, Jakuba 16–17 18/11
Kerouac, Jack 6–7 04/11
Koppová, Eliška 17 15/11
Kozelka, Milan 16–17 12/11
Kyčera, Veronika 18–19 07/11
Kylián, Petr 16–17 19/11
Melnikas, Jaroslavas 18 13/11
Michaux, Henri 18–19 14/11
Mlynář, Jakub 17 16/11
Müller, Martin 18 12/11
Novák, Jan. Jan – Motýl, Petr 11 08/11
Pecha, Roman – Motýl, Petr 16 16/11
Rušar, Daniel 16–17 08/11
Saro-Wiwa, Ken 18–19 04/11
Shanfeldová, Yveta 16–17 10/11
Sommer, Ernst 18 05/11
Vaněk, René 16–17 20/11
Vybíralová, Sára 19 11/11
Zdražil, Pavel 16 15/11

Drama

Šourek, Petr 16–17 01/11

Na pokračování (s. 14–15)

Navrátil, Jiří: Temně rudé otěže 01/11–13/11
Bor, D. Ž.: Nové století a tisíciletí 14/11–20/11

Jedna otázka pro... (s. 3)

Ana Adamovičová 18/11
Stanislav Beran 13/11
Marcel Černý 01/11
Radka Denemarková 10/11
Markéta Dočekalová 09/11
Libor Dvořák 02/11
Zlata Housková 05/11
Lenka Hanzlíková 20/11
Ladislava Chateau 06/11
Hynek Jordán 14/11
Michal Juhás 12/11
Matěj Kočí 08/11
Barbora Latečková 15/11
Lubomír Machala 04/11
Roman Martinec 11/11
Jitka Plotová 07/11
Lucie Seifertová 17/11
Josef Straka 03/11
Jaroslav Tvrdou 19/11
Lucie Zakopalová 16/11

Ejhle slovo (Svatava Antošová; Míša Bečková; Petr Janeček; Inka Machulková; Michal Škrabal; Zdena Šmídová)
Apobab 12 01/11
Asietky 12 11/11
Beri-beri 8 02/11
Čertova otočka 2 15/11
Informátor 7 13/11
Kratiknot 12 20/11
Opalovadlo a spol. 6 14/11
Položit a zasunout 13 18/11
Pukač 13 07/11

Závojové pátrání 13 04/11

Továrna na absolutno

Antoš, Matěj 18 16/11
Brkičová, Nea Marie 18 16/11
Grabec, Jan 19 16/11
Horák, Lukáš 18 16/11
Juráčková, Lenka 18 16/11
Krystýnová, Marie 19 16/11
Musilová, Gabriela 18 16/11
Pluhařová, Tereza 19 16/11
Rybniček 19 16/11
Weinzettl, Štěpán 18 16/11

969 slov o próze (Pavel Janoušek) (s. 3)

Buš, Karel: Jsme tady s tebou 06/11
Ditrych, Břetislav: Stínové postavy 20/11
Gruša, Jiří: Dámský gambit 05/11
Hejzlarovi, Taj-tün a Josef: Na Řece 16/11
Jirousová, Františka: Vyhnaní 14/11
Koenigsmark, Alex: Černá krev 15/11
Kříž, Jaroslav: Život na úvěr 02/11
Linhart, Oto: Potížista 03/11
Linhart, Patrik: Spící Hruza 17/11
Měrka, Petr: Fantasmagorie televize 07/11
Perry, Mike: Klec pro majáky 09/11
Pilátová, Markéta: Má nejmilejší knížka 04/11
Ráž, Roman: V jídelně se nevraždí 12/11
Soukupová, Petra: Marta v roce vetřelce 19/11
Šabach, Petr: S jedním uchem naveselo 10/11
Šťastný, Milan: Klid a rozvaha 01/11
Urban, Miloš: Boletus arcanus 11/11
Viewegh, Michal: Další báječný rok 13/11
Viewegh, Michal: Mafie v Praze 18/11
Weinberger, Jiří: Nerovnováha 08/11

Slova o poezii (Michal Jareš)

Boček, Miroslav: Některé mraky letí pomaleji 9 19/11
Čermák, Jakub: Stroboskopy 11 16/11
Gruša, Václav: Kukaččí sirotčinec 15 17/11
Janota, Vít: Jen třídit odpad nestačí 10 12/11
Kubicová, Monika: Ze života zvracím vzduch 18 20/11
Šťastná, Irena: Všechny tvoje smrti 18 18/11

Recenze (v závorce je uveden autor recenze)

Adamovič, Ivan (ed.): Vládcové vesmíru (rec. Martin Stručovský) 21 02/11
Aichingerová, Ilse: Vrabec v hrsti (rec. Jan Gabriel) 20 08/11
Ajvaz, Michal – Havel, Ivan M.: Sindibádův dům (rec. Aleš Haman) 22 03/11
Bachelard, Gaston: Poetika snění (rec. Veronika Košnarová) 21 07/11
Balabán, Jan: Povídky + Romány a novely (rec. Blanka Kostřicová) 22 14/11
Bartis, Attila: Klid (rec. Ján Chovanec) 21 10/11
Bellová, Bianca: Mrtvý muž (rec. Ondřej Hanus) 20 17/11
Ben Jelloun, Tahar: Poslední přítel (rec. Michaela Otterová) 21 15/11
Bendis, Brian Michael: Daredevil – Muž beze strachu (rec. Boris Hokr) 20 11/11
Bílek, Petr A.: Mikešova aféra a jiné případy (rec. Blanka Kostřicová) 21 17/11
Billar, Maxim: Obyčejné lásky (rec. Milan Šťastný) 22 09/11
Bochořák, Klement: Co zbývá (rec. Ivo Harák) 2 12/11
Bochořák, Klement: Co zbývá (rec. Jana Kolářová) 2 12/11
Böhmsche, Václav: Pětidenní komedie městská (rec. Pavel Kotrla) 20 01/11
Bor, D. Ž.: Časobraní (rec. Gabriel Pleska) 2 05/11
Bor, D. Ž.: Časobraní (rec. Igor Fic) 2 05/11
Bouška, Kamil: Oheň po slavnosti (rec. Milan Děžinský) 22 12/11
Brunhoff, Jean de: Příběh malého slona Babara (rec. Michaela Otterová) 21 08/11
Carlsonová, Kristina: Zahradník pana Darwina (rec. Jitka Hanušová) 21 13/11
Corbin, Henry: Tvůrčí imaginace v sufismu Ibn ‘Arabiho (rec. Adama Borzič) 20 10/11
Ctibor, Pavel: Cizivilizace / Zvířátka z pozůstalosti (rec. Michéle Baladránová) 21 14/11
Černý, František: Normalizace na pražské filozofické fakultě (rec. Ivo Harák) 22 11/11
Daniel, Petr – Šešulka, Pavel: Během chůze Brnem (rec. Jakub Grombíř) 21 19/11
Denemarková, Radka: Kobold (rec. Eva Škamlová) 2 17/11
Denemarková, Radka: Kobold (rec. Lukáš Prokop) 2 17/11
Derdowská, Joanna: Kmitavá mozaika (rec. Lukáš Borovička) 2 18/11
Derdowská, Joanna: Kmitavá mozaika (rec. Richard Změlík) 2 18/11
Dickey, James: Vysvobození (rec. Boris Hokr) 21 15/11
Duteurtre, Benoît: Dráhy (rec. Patrik Eichler) 20 05/11
Dyer, Geoff: Jeff v Benátkách, smrt v Benáresu (rec. Jakub Grombíř) 21 07/11
Dynka, Jiří: Naučná stezka Olšanské hřbitovy (rec. Simona Martínková-Racková) 20 06/11
Enquist, Per Olov: Jiný život (rec. Jan Dlask) 20 17/11
Erben, Roman: Úlety (rec. Jan Gabriel) 22 10/11
Fasora, Lukáš: Dělník a měšťan (rec. Tomáš Kavka) 23 08/11
Filip, Ota: Valdštejn a Lukrecie (rec. Alena Fialová) 23 20/11
Fischerová, Sylva: Tady za rohem to všechno je (rec. Simona Martínková-Racková) 23 16/11
Fulka, Josef: Roland Barthes – od ideologie k fantasmatu (rec. Eva Klíčová) 22 04/11
Gajdoš, Julius: Od instalace k instalaci, od herectví k performanci (rec. Olga Vlčková) 22 10/11

Gilk, Erik: Prozaická zastavení (rec. Aleš Haman) 21 02/11
Glabazňa, Radek: Teď ještě hlavou o střepy (rec. Milan Šťastný) 20 04/11
Glattauer, Daniel: Dobrý proti severáku (rec. Eva Škamlová) 20 13/11
Gracq, Julien: Zasmušilý krasavec (rec. Gustav Erhart) 23 09/11
Grass, Günter: Příběhy z temné komory (rec. Ondřej Sekal) 22 20/11
Grebeníčková, Růžena: Máchovské studie (rec. Aleš Haman) 23 04/11
Grygar, Mojmír: Skrytá svědectví v díle Karla Hynka Máchy (rec. Aleš Haman) 20 12/11
Guibert, Emmanuel: Alanova válka (rec. Boris Hokr) 21 05/11
Haman, Aleš – Radim Kopáč (eds.): Mácha redivivus (rec. Petr Král) 22 04/11
Haman, Aleš: Trvání v proměně. Česká literatura devatenáctého století. (rec. Eva Klíčová) 20 09/11

Haslett, Adam: Tady nejste cizej (rec. Eva Škamlová) 22 01/11
 Haslett, Adam: Union Atlantic (rec. Martin Skýpala) 23 19/11
 Hermans, Willem Frederik: Už nikdy spánek (rec. Pavel Horký) 23 16/11
 Hilský, Martin: Shakespeare a jeviště svět (rec. Dalibor Tureček) 21 03/11
 Hložek, Ondřej: Tižiny (rec. Milan Šťastný) 21 11/11
 Hochman, David G.: Omluva Julii (rec. Eva Škamlová) 21 06/11
 Holubec, Ondřej: Vady na kráse (rec. Aleš Misař) 23 19/11
 Hořejší, Johana: Okraje višní (rec. Martin Skýpala) 20 16/11
 Hotakainen, Kari: Role člověka (rec. Jan Dlask) 20 16/11
 Hrubý, Josef: Otlý ach (rec. Roman Erben) 02 09/11
 Hrubý, Josef: Otlý ach (rec. Vladislav Reisinger) 02 09/11
 Huelle, Pawel: Mercedes-Benz (Z dopisů Hrabalovi) (rec. Ján Chovanec) 23 01/11
 Humpál, Martin (ed.): Buřič a buditel Bjørnstjerne Bjørnson (rec. Dalibor Tureček) 23 17/11
 Charypar, Milan: Máchovské interpretace (rec. Aleš Haman) 20 12/11
 Ibrahim, Robert a kol.: Interpretace textů (nejen) ke státní maturitě (rec. Olga Lomová) 2 10/11

Ibrahim, Robert a kol.: Interpretace textů (nejen) ke státní maturitě (rec. Lukáš Borovička) 2 10/11

Ivanov, Vjačeslav: Subjekt a kosmos (rec. Gustav Erhart) 21 20/11
 Jacobsen, Roy: Dřevaři (rec. Jakub Grombír) 21 13/11
 Jak je ve větě člověk. Dopisy Josefa Škvoreckého a Jana Zábrany (rec. Vladimír Novotný) 23 12/11

Jak muži přišli ke svému údu. Bulharský erotikon (rec. Petr Janeček) 20 19/11
 Janata, Michal: Sypká nehmatnost smrti (rec. Aleš Haman) 23 17/11
 Janda, Josef: Dohořívající filozof (rec. Simona Martínková-Racková) 22 13/11
 Jedlička, Josef: Kde život náš je v půli se svou poutí / Krev není voda (rec. Klára Soukupová) 22 07/11

Jehlička, Ladislav: Křik Koruny svatováclavské (rec. Ivo Harák) 22 08/11
 Ježková, Alena: Baba Jaga, kostlivá noha (rec. Radek Malý) 23 15/11
 Jiráček, Pavel: Kognitivní interpretace českého verše (rec. Eva Klíčová) 22 02/11
 Kasal, Lubor: Dvanáct (rec. Milan Exner) 22 12/11
 Klíma, Ivan: Moje šilené století I, II (rec. Gabriel Pleska) 21 12/11
 Kocábová, Natálie: The Dark Side of Prague (rec. Simona Martínková-Racková) 20 19/11
 Kohout, Pavel: Prahy (rec. Aleš Haman) 09/11
 Kolář, Jiří: Svědek (rec. Klára Soukupová) 23 05/11
 Koubek, Jiří: Sintrová lampa (rec. Eva Klíčová) 21 16/11
 Kovačič, Lojze: Křišťálová doba (rec. Hana Mžourková) 22 05/11
 Kovanda, Jaroslav: Gumový betlém (rec. Eva Klíčová) 2 08/11
 Kovanda, Jaroslav: Gumový betlém (rec. Ivo Harák) 2 08/11
 Král, Petr: Den (čili Bílou navrch) (rec. Karel Thein) 22 03/11
 Kratochvíl, Jiří: Kruhová leč (rec. Blanka Kostřicová) 21 18/11
 Kratochvíl, Jiří: Uprostřed noci zpěv (rec. Blanka Kostřicová) 20 20/11
 Kudláč, Antonín K. K.: Literatura přes palubu (rec. Aleš Haman) 21 02/11
 Kudláček, Slavomír: Schůzka v lomu (rec. Lukáš Prokop) 20 03/11
 Kutheilová, Jaroslava: Přicházím sama k sobě (rec. Zdeněk Volf) 20 05/11
 Lamko, Koulsy: Žena z Haiti (rec. Jakub Grombír) 20 18/11
 Linhartová, Věra: Soustředné kruhy (rec. Petr Král) 2 06/11
 Linhartová, Věra: Soustředné kruhy (rec. Veronika Košnarová) 2 06/11
 Liniers, Ricardo: Macanudo (rec. Gabriel Pleska) 21 04/11
 Logos 1/2 2010 (rec. Vladislav Reisinger) 21 06/11
 Lovecraft, Howard Phillips: Vyděděnec a jiné povídky (rec. Martin Stručovský) 23 04/11
 Lukavec, Jan: Zneklidňující svět zrcadel (rec. Lukáš Borovička) 20 11/11
 Lukšů, David – Palán, Aleš (eds.): Rozsvítí pro mne. Přátelství Otokara Březiny a Matěje Lukšů (rec. Lukáš Prokop) 23 15/11

Máchalová, Jana: Stín radosti (rec. Simona Martínková-Racková) 20 03/11
 Machulková, Inka: Probuzení hráči (rec. Ivo Harák) 21 01/11
 Máchův kraj v jazyce a literatuře (rec. Richard Změlík) 21 19/11
 Málková, Iva: Adresát František Hrubín (rec. Jiří Poláček) 22 18/11
 Maslowská, Dorota: Dva ubohý Rumuni, co uměj polsky (rec. Vladimír Novotný) 20 02/11
 Mašek, Petr: Prastaré pověsti české (rec. Petr Motýl) 20 09/11
 Mawer, Simon: Mendelův trpaslík (rec. Boris Hokr) 21 01/11
 McEwan, Ian: Nevinný (rec. Boris Hokr) 23 02/11
 McEwan, Ian: Solar (rec. Zdeněk Beran) 20 15/11
 Med, Jaroslav: Literární život ve stínu Mnichova (rec. Jakub Vaníček) 2 02/11
 Med, Jaroslav: Literární život ve stínu Mnichova (rec. Lukáš Borovička) 2 02/11
 Mencl, Václav Eduard: Řeky a moře (rec. Petr Král) 22 05/11
 Merz, Klaus: Jakub spí / Benátské impresy (rec. Štěpán Zbytovský) 23 03/11
 Micka, Daniel: Hledání člověka a sny o milování se s ním (rec. Radek Fridrich) 23 20/11
 Mikovec, Ferdinand Břetislav: Pražská Thálie kolem 1850 (rec. Aleš Haman) 21 09/11
 Miller, Henry: Eseje (rec. Adam Borzič) 2 07/11
 Miller, Henry: Eseje (rec. Jan Gabriel) 2 07/11
 Mosora, Anca Maria: Reality Game Show (rec. Martin Skýpala) 20 12/11
 Murphy, Richard: Teoretizace avantgardy (rec. Martin Charvát) 21 16/11
 Nádvorníková, Alena: Monografie (rec. Jan Gabriel) 23 18/11
 NDiaye, Marie: Tři mocné ženy (rec. Kamila Přikrylová) 23 03/11
 Nikl, Petr: Přeshádky (rec. Radek Malý) 21 03/11
 Novák, Jan. Jan: Z deníku po Celanovi (rec. Jan Štolba) 2 03/11
 Novák, Jan. Jan: Z deníku po Celanovi (rec. Vladislav Reisinger) 2 03/11
 Novák, Jan: Aljaška (rec. Alena Fialová) 23 11/11
 Nováková, Luisa: Proměny české pohádky (rec. Jaroslav Toman) 21 09/11
 Nývltová, Dana: Femme fatale české avantgardy. Marie Majerová – česká komunistka ve víru feminismu (rec. Eva Klíčová) 2 14/11

Nývltová, Dana: Femme fatale české avantgardy. Marie Majerová – česká komunistka ve víru feminismu (rec. Lukáš Borovička) 2 14/11

O králi Popelovi, na němž si myši pochutnaly (rec. Petr Motýl) 20 07/11
 Orwell, George: Cesta k Wigan Pier (rec. Jakub Mlýnář) 20 20/11
 Paasilinna, Arto: Prostopášný modlitební mlýnek (rec. Jakub Grombír) 23 02/11
 Pazdera Payne, Petr: Pouti a pouta (rec. Vít Ondráček) 21 10/11
 Pelevin, Viktor: Svatá kniha vlkodlaka (rec. Petr Motýl) 21 11/11
 Pennac, Daniel: Pes paličák (rec. Vladislav Reisinger) 23 14/11
 Pettersson, Torsten: Dej mi své oči (rec. Jitka Hanušová) 21 20/11
 Pilátová, Markéta: Kiko a tajemství papírového motýla (rec. Michaela Otterová) 23 05/11
 Polák, Jaroslav A.: Bizarní atraktor (rec. Miroslav Fišmeister) 22 16/11
 Prokop, Dušan: Kniha o Máchově Máji (rec. Dalibor Tureček) 22 02/11
 Přádenko z drátů (vězeňská poezie) (rec. Vít Kremlička) 22 09/11

Puršl, Ladislav: Záznam (rec. Ivo Harák) 2 04/11
 Puršl, Ladislav: Záznam (rec. Vít Kremlička) 2 04/11
 Radůza: Čáp nejní kondor (rec. Radek Malý) 22 16/11
 Reich-Ranicki, Marcel: Mannovi / Thomas Mann a jeho rodina (rec. Ondřej Sekal) 20 13/11

Reiner, Martin: Hubená stehna Twiggy (rec. Simona Martínková-Racková) 23 11/11
 Rejchrt, Pavel: Světlo tmou zjizvené (rec. Petr Pazdera Payne) 20 18/11
 Rimminen, Mikko: Igelitkové pivo (rec. Jitka Hanušová) 21 05/11
 Robeš, Bohumil: Věčný prolog (rec. Jakub Grombír) 23 14/11
 Rozhovory s teroristy – Antologie současného anglofonního politického dramatu (rec. Olga Vlčková) 21 18/11

Rukopis Královédvorský a Zelenohorský (rec. Petr Motýl) 23 13/11
 Řezníček, Pavel: Mizející ve voliére (rec. Michéle Baladránová) 2 15/11
 Řezníček, Pavel: Mizející ve voliére (rec. Petr Král) 2 15/11
 Říčanová, Tereza: Noemova archa (rec. Radek Malý) 03/11
 S.d.Ch.: Nouzové Imitatio Christi (rec. Petr Motýl) 20 08/11
 Schulz, Charles: Láska podle Snoopyho (rec. Vojtěch Čepelák) 22 19/11
 Skýpala, Martin: Příběhy písmen (rec. Jakub Řehák) 22 17/11
 Slíva, Vít: Račí mor (rec. Jakub Chrobák) 2 16/11
 Slíva, Vít: Račí mor (rec. Ondřej Hanus) 2 16/11
 Sokol, Jan: Etika a život (rec. Tomáš Bojar) 20 07/11
 Sorokin, Vladimír: Vánice (rec. Petr Motýl) 21 12/11
 Spitzer, Leo: Stylistické studie z románských literatur (rec. Jiří Pechar) 20 01/11
 Správcová, Božena: Východ (rec. Karel Piorecký) 22 15/11
 Stavarič, Michael: Mrtvorozená (rec. Eva Škamlová) 20 10/11
 Steiner, Georg: Errata (rec. Aleš Haman) 20 14/11
 Steiner, Petr: Ruský formalismus. Metapoetika (rec. Lukáš Borovička) 2 13/11
 Steiner, Petr: Ruský formalismus. Metapoetika (rec. Richard Změlík) 2 13/11
 Stejskal, Martin: Labyrintem míst klatých. Přízračnou krajinou českých zemí (rec. Jan Gabriel) 20 14/11

Strauß, Botho: Lži Šero Bydlení (rec. Štěpán Zbytovský) 2 11/10
 Strauß, Botho: Lži Šero Bydlení (rec. Wanda Heinrichová) 2 11/11
 Špaček, Viktor: Co drží Nizozemí (rec. Simona Martínková-Racková) 22 20/11
 Štengl, Petr: 3 + 1 (rec. Petr Motýl) 20 02/11
 Štroblová, Jana: Úzkost na kost (rec. Simona Martínková-Racková) 22 08/11
 Švandová, Veronika: Světelný střep (rec. Miroslav Fišmeister) 21 06/11
 Švankmajerová, Eva – Effenberger, Vratislav: Biče svědomí (rec. Petr Král) 22 05/11
 Terlecký, Nikolaj: Don Kichot ze Sodomy (rec. Vladimír Novotný) 20 06/11
 Těsnohlídek ml., Jan: Rakovina (rec. Vladislav Reisinger) 21 17/11
 Todorov, Tzvetan: Strach z barbarů (rec. Martin Charvát) 2 20/11
 Todorov, Tzvetan: Strach z barbarů (rec. Veronika Košnarová) 2 20/11
 Tvrtkovič, Vesna: Ani ve snu (rec. Vladimír Novotný) 21 04/11
 Valach, Milan: Svět na předělu. O politické a morální krizi kapitalismu (rec. Jakub Grombír) 20 04/11

Vaněk, Václav a kol.: Mrtví tanečníci (rec. Karel Komárek) 23 01/11
 Vašíčková, Pavla: Ne zcela obsazené (rec. Simona Martínková-Racková) 23 07/11
 Vašínska, Radim: Vašínsky básničky (rec. Lukáš Prokop) 21 08/11
 Vokolek, Václav – Čermák, Richard: Mytologie zahrádkářské kolonie (rec. Lukáš Prokop) 23 07/11

Volf, Zdeněk (ed.): Chlévská lyrika (rec. Vladimír Novotný) 23 10/11
 Všetická, František: Garance grotesknosti. O umělecké tvorbě Romana Ráže (rec. Karel Komárek) 22 06/11

Walser, Robert: Procházka (rec. Roman Erben) 2 01/11
 Walser, Robert: Procházka (rec. Veronika Jičínská) 2 01/11
 Wen-fu, Lu – Ťi-cchaj, Feng: Dvě čínské novely (rec. Anna Zádrapová) 22 07/11
 Wernisch, Ivan: Nikam (rec. Božena Správcová) 23 06/11
 Wolker, Jiří: Pohádka o bleďé princezně a jiné prózy (rec. Erik Gilk) 20 15/11
 Wright, James: Tahle větev se nezlomí (rec. Milan Děžinský) 2 19/11
 Wright, James: Tahle větev se nezlomí (rec. Ladislav Selepko) 2 19/11
 Zábranský, David: Edita Farkaš (rec. Blanka Kostřicová) 21 19/11
 Zajac, Ondřej: Pojmenovaná (rec. Jakub Grombír) 22 01/11
 Zbořil, Jan: Skříň (rec. Milan Šťastný) 21 14/11
 Zemina, Jaromír: Via Artis, Via Vitae (rec. Jan Gabriel) 22 06/11
 z Liků, Janele: Ze starých mýdel (rec. Vladislav Reisinger) 22 13/11
 Žila, Jaroslav: V hrudi pták (rec. Simona Martínková-Racková) 21 17/11

Výlov – recenzi glosy (Svatava Antošová; Wanda Heinrichová; Michal Jareš; Lubor Kasal; Vít Kremlička; Petr Motýl; Michal Škrabal) (s. 19)
 Arp, Hans: Zádumčivé plameny 06/11
 Bellová, Veronika: Kubusota 02/11
 Bulgakov, Michail Afanasjevič: O prospěšnosti alkoholismu 04/11
 Cvrček, Václav: blog 15/11
 Čejka, Jan: Zvířata jsou naši bližní 04/11
 Česká koláž 10/11
 Davis, Jon: Sousedi 10/11
 Dědeček, Jiří: Slizské písně 10/11
 Frantová, Zuzana: Vikinská princezna 13/11
 Hájek, Pavel: Dnes nebude hudba? 18/11
 Hašek, Jaroslav: Postrach domu 09/11
 Hawes, James: Proč byste měli číst Kafku, než promarníte svůj život 16/11
 Hill, Joe: Černá krabice; Rohy 08/11
 Hlavsa, Patrik: Nenatřená plátna 12/11
 Janda, Petr: Dávno 20/11
 Jean, Paul: Doktor Škrtkočka jede do lázní; Život blaženého učitelka Marii Wuze v Auenthalu 01/11

Joyce, Katty: Zabijte je všechny! 13/11
 Kallentoft, Mons: Zimní oběť 08/11
 Kepler, Lars: Hypnotizér 08/11
 Kobulejová, Hana Karolina: Noc u tamaryšku 12/11
 Kracauer, Siegfried: Ornament masy 11/11
 Mandela, Nelson: Dlouhá cesta za svobodou 05/11
 McChesney, Robert W.: Problém médií 09/11
 Nebeský, Ladislav: Obrazce slov 17/11
 Nesbø, Jo: Nemesis 08/11
 Niederhaffner, Tomáš: Doufám, že si rozumíme 02/11

Norris, Chuck: Jaký je doopravdy 14/11
Obermannová, Irena: Tajná kniha 20/11
Pavlousková, Nela: Budu tu s vámi 13/11
Podobová, Klára: MHD (Marnosti Hladových Duší) 13/11
Polevoj, Mark: Nové oděské povídky; Povídky z Oděsy a jiných světů; Z Oděsy do světa a zase zpět 03/11

Reese, Laurence: Peklo na Východě 15/11
Riedlbauch, Jan: Obsidiánoví šílenci 18/11
Rilke, Rainer Maria: A já v plamenech 06/11
Robeš, Bohumil: Prosévání času (Sedmihran) 02/11
Rosenberg, Robert: Životopich 05/11
Rozhovory s českými lingvisty II, III 10/11
Sierra i Fabra, Jordi: Franz Kafka a panenka cestovatelka 16/11
Sontagová, Susan: Ve znamení Saturna 19/11
Suchý, Jiří – Suchý, Ondřej: Pan Werich z Kamy 20/11
Štěpánek, Radek: Soudný potok 12/11
Tofi, Sagvan: Sagiho skandálovník 05/11
Trinkewitz, Karel: Jak jsem potkal básníky + Tristum Rabi 17/11
Vandenberg, Philipp: Skrytí vládci 15/11
Výroky v médiích na téma zvýšení DPH 07/11
Zemina, Jaromír: Velásquez 11/11

Bez servítků (sloupky Svatavy Antošové) 02/11; 04/11; 05/11; 07/11; 09/11; 11/11; 13/11; 15/11; 17/11; 19/11

To na jazyku (sloupky Gabriela Plesky) 01/11; 03/11; 06/11; 08/11; 10/11; 12/11; 14/11; 16/11; 18/11; 20/11

Vyvření struktur (Jakub Vaniček; s. 12 nebo 13)

Básník a budoucnost 01/11
Partyzánský román a angažované umění 02/11
Sprostá diskuze jako východisko 03/11
Současné vs. definitivní 04/11
Provokace 05/11
Řád jídla 06/11
Literární kritika, nebo rozvoj osobnosti? 07/11
Paradox poetismu 08/11
O tolerovaném skomírání 09/11
Nezvalův zapomenutý projev 10/11
Jaro křiplů – literatura profesní specializace 11/11
Příběh muže, který povstal z hrobu, aby kázal pravdu 12/11
Umění před Stalinem, za Stalina, po Stalinovi (a dnes) 13/11
Subverze, nebo lojalita? 14/11
Umění jako překážka nového národovectví 15/11
Kde se vzala revoluční metoda 16/11
Znovu o angažované literatuře 17/11
Ke knihám vzpomínek Naděždy Mandelštamové 18/11
Odkládaná vzpoura 19/11
Analýzou k totalitě originality 20/11

Haló, tady čistička! (glosy Patrika Linharta, v každém čísle, s. 12 nebo 13)

Opravna (Jiří Rambousek)

Petr Bezruč: Slezské písně 10–11 17/11
Ivan Blatný: Stará bydlíště 13 03/11
Lewis Carroll: Alenka v kraji divů 8–9 16/11 (autor Jiří Rambousek ml.)
Václav Černý: Paměti 11 04/11; 13 05/11; 13 06/11; 15 07/11; 15 08/11; 10–11 09/11
Dopisy Františka Halase 10–11 14/11
Miloš Hlávka 6–7 10/11
Josef Hora: Zapomenuté básně 10–11 18/11
Arnošt Kolman: Zaslepená generace 8–9 11/11; 8–9 12/11
Vladimír Novotný: Literární reflexe (pro Reflex) 8–9 13/11
Jiří Rambousek: O Jarmile Haškové 8–9 15/11
Vladislav Vančura a Milan Uhde 10–11 20/11
Oleg Sus; Zdeněk Pešat 10–11 19/11

Zahraniční aktuality

Francouzské okno (Ladislava Chateau) 01/11; 02/11; 03/11; 04/11; 05/11; 07/11; 08/11; 09/11; 11/11; 13/11; 16/11; 17/11
Francouzské okno (Zdena Šmídová) 10/11
Severní vítr (Ondřej Vimr) 04/11
Finská sauna (Marika Kimatraiová) 05/11; 13/11; 17/11
Šopský salát (Ivana Srbková) 05/11

Anketní otázka: A co si tak jako píšete? (připravil a fotografoval Dalibor Demel)

Andrle, Ladislav 12 17/11
Klicperová, Lenka 13 04/11
Kohlíčková, Marcela a Riglová, Tamara 12 19/11
Köllnerová, Petra 13 07/11
Kulhánková, Jitka 9 13/11
Mikulenka, Michal 9 05/11
Schücková, Denisa 12 01/11
Šupitarová, Romana 12 15/11
Zelený Atapana, Mnislav 7 11/11

Jak ses měla, Heleno? (připravil Pavel Novotný)

Nasápáno děti (Lucie B.)

Radek Malý: Listonoš vítr 9 14/11
Radůza: Čáp nejni kondor 7 19/11

Mezi žánry (připravily Vladka Kuchtová a Kateřina Štroblová; s. 24)

David Böhm: Ticho hrocha 02/11
Josef von Eichendorf 17/11
Adolf Hoffmeister: Poprava – Pissoir 18/11

Jaroslav Hůlka 01/11
Egon Erwin Kisch 13/11
Jiří Kolář: Prométheova játra 14/11
Eliška Krásnohorská 11/11
Martin Kuriš: Navarana 20/11
Adolf Loos: Řeči do prázdna 04/11
Petr Nikl: Lingvistické pohádky 12/11
Ivan Olbracht 15/11
Vladimír Preclík: Smírčí kameny 10/11
Jiří Skála 08/11
Milena Slavická: Povídky jamrtálské 16/11
Adriena Šimotová: Hlava k listování 07/11
Fráňa Šrámek 05/11
Rabíndranáth Thákur 03/11
Zdeněk Troška 06/11
Vladislav Vančura 19/11
Jiří Wolker 09/11

Na všech sloupích 01/11; 02/11; 03/11; 11/11; 12/11; 15/11; 18/11

Hrajeme za dobrou práci

Porotě Seifertovy ceny 5 16/11

Literární život a nekrology (v číslech různě, např. formou glos pod fotografiemi, zde uvádíme jen obšírnější nebo závažnější zprávy)

Antošová, Svatava: Čtení Básníka Ticho 9 12/11
Antošová, Svatava: Čtení Janele z Liků a Terezy Riedlbauchové 7 10/11
Antošová, Svatava: Čtení Petra Pazdery Payna 13 08/11
Antošová, Svatava: Den poezie 12 20/11
Antošová, Svatava: Valentinský poetický večer 12 05/11
Antošová, Svatava: Večer H_aluze 10 04/11
Antošová, Svatava: Večer Portálu české literatury 13 03/11
Antošová, Svatava: Zafest 2011 9 14/11
Dvorský, Stanislav: Zemřel básník (Prokop Voskovec) 15 05/11
Fic, Igor: Za Ivanem Martinem Jirousem 9 20/11
Janáčková, Jaroslava: Není kalendář jako kalendář 9 04/11
Jareš, Michal: Zemřela Věra Jirousová 3 06/11
Odhalení pamětní desky Maxe Broda 5 05/11
Večírek nakladatelství Petra Štengla 7 12/11
Soukupová, Klára: Hakl a Dutka ve Vídni 12 09/11
Správcová, Božena – Kasal, Lubor: Praha – těsto literatury 7 18/11
Správcová, Božena: Tramvestie Pavla Novotného 10 11/11
Správcová, Božena: U hrobu K. J. Erbena 12 19/11
Surrealistická východiska 12 13/11
Škrabal, Michal: Čtení Bartosze Konstrata a Adama Borziče 11 20/11
Štěpánek, Radek: Básnické setkání na zámku Kratochvíle 13 15/11
Štoll, Pavel: Nekrolog Aleny Vlčkové 3 13/11

Výtvarný doprovod čísel

Hák, Miroslav 10/11
Hruška, Emmerich Alois 07/11
Jílková, Veronika 17/11
Koupová, Eva del Risco 02/11
Maťátko, Matúš 08/11
Ondráček, Vít 12/11; 15/11
Rudinská, Libuše 03/11
Schiker, Hana 11/11
Šperl, Daniel 06/11

Robert Louis Stevenson (Ivo Fencl, s. 24)

V kravině myšlenek (připravil Tomáš Tupý) 10/11; 11/11; 14/11

Obrázky z přítmi zámeckých knihoven (Luboš Antonín; s. 14 nebo 15)

Zasláno a poznámky (s případnými okamžitými odpověďmi)

Antošová, Svatava: A co knihovny? 15 07/11
Čada, Tomáš: Nejde o rasismus, ale o impulz 2 05/11
Fibich, Ondřej: Literární časopis ve funkci sociální 3 19/11
Grabec, Jan: Antikoncepce Psího vína 3 09/11
Hanus, Ondřej: Proč jsem přestal fandit Slávii 15 11/11
Heinrichová, Wanda: Poznámka k recenzi K. Bukovjanové 3 06/11
Hejnic, Otto: Obec spisovatelů žije dál 3 20/11
Hlávka, Petr: K článku Jiřího Rambouska 3 14/11
Jeřábek, Jan: Sebepoznání recenzenta utváří jeho osud 3 08/11
Kasal, Lubor: Záhadný Peňás 3 13/11
Knapp, Aleš: Kunderovo setkání v Německu 13 10/11
Král, Petr: James Wright versus beatnici? 3 17/11
Král, Petr: Jméno Valentine Pentose... 3 05/11
Král, Petr: Recenze na recenzenta 3 17/11
Kvapil, Jiří: Ad Tvar 06/2011 3 08/11
Machala, Lubomír: Vážená redakce... 3 05/11
Příbáň, Michal: K letošním ministerským dotacím neperiodických publikací 15 13/11
Správcová, Božena: K článku Libuše Bělunkové v A2 3 14/11
Správcová, Božena: Literární jeleni v kreativním městě 3 12/11
Správcová, Božena: Dilia? Dilia. Dilia! 18 18/11
Srstka, Jiří: Dilia? Dilia. Dilia! 18 18/11
Škamlová, Eva: Křesťanská láska v kriminále 15 09/11
Škamlová, Eva: Ad Nezvalův zapomenutý projev 3 15/11
Šmarda, Jan: Petorose, či Penrose? 9 17/11
Ústav pro českou literaturu: Zvýšení DPH na knihy poškodí českou literaturu 15 06/11

S úctou (glosy různých autorů, s. 3), **Oznámení** (s. 23), **Výročí** (s. 24), **První a poslední věta** (připravil Michal Škrabal), **Zlá ovce** (Michal Jareš, s. 24), **Výpisky** (obšírnější citace), **Errata a ostatní redakční glosy**

Pořád si jenom stěžujete! Pořád si jenom stěžujete! Pořád si jenom stěžujete, ale už opravdu není důvod. Co jsem na světě, bylovždyckyvšechno v nepořádku. Nejdřív komunisti a pak vy, a pak možná oni, ale nikdy my. Ve skutečnosti, jak nazýváme tento nastavený čas, není nic, nač bychom si stěžovat mohli. Žijeme jenom v zátěžovém období. Není to nic těžkého, vyklepat si klávesnici plnou popela, vysrat se na notebook a ultrabook, které slibují jen informační plezír a nic víc. Snad jen koupit si čtečku a udělat ženě na čelo tečku, pokud je proti, a pokud ne, tak ji vyklepat jak karmelitán egoistku. Ostatně všechno můžeme vyklepat, i ten náš ksicht, který připomíná tu měsíční krajinu, ten dokonalý a bezpečně vzdálený povrch Marsu. Ale dost bylo sebe-trýznění a je čas na ultrazvuk generace zrozené ke svobodě. Vždyť my, kluci a holky na prahu jinošství a děvčenství, jsme do vínku dostali zemi svobodnou, prázdnou, vyprahlou a pustou, to, že ji takovou necháváme, nesvědčí proti nám. Děti, které vychováváme, ji už nezmění. Budeme žít všichni v Dement baru, do kterého jsme s halekáním vešli, a jaksi nikdy neodešli, jako duch, kterého máme stále za zády.

Shora uvedená úvodní slova jsem zamýšlel jako entrée do generačního románu, který jsem promýšlel. Rozezlily mě však natolik nechutné diskuse na téma: napsal, či nenapsal Jan Balabán skvělý román. A byl to vůbec romanopisec, nebo jen povídkář? A především – a to se týká mnoha dalších a dalších autorů: byl ten román vůbec román? Jaké to aporie! Uznějte, že pouštět se do tak ošidného podniku, jako je psaní románu, nestojí za to (nebo to nestojí za tolik otázek). Na druhé straně nakladatelští marketingoví visionáři soudí, že větší čtenářské oblibě se teší romány. Ano, ty tlusté bestie, které jen žerou váš drahocenný čas a nutí vás zabývat se věcmi tak elementárními, že namazat si chleba máslem je proti tomu téměř neřešitelný úkon, a klást si otázky, na něž jste znali odpověď dříve, než spisovatel poprvé notebook potěžkal. Nehorlím zde proti románům ve prospěch uslechtilého žánru povídky, jen upozorňuji, že například jistý čínský generál, který v období pěti dynastií napsal román, byl vykleštěn. Není to fascinující?

Pro člověka není nikdy snadné čelit zlu, zvláště zapáchají pakli zlem bytosti vyvázané z běhu vezdejšího života, bytosti bytující v antipatickém světě. Zde, na česko-saském pomezí, v kuklínském mlýně v povodí řeky Bělé, žije, i když u stvoření nesmrtelného není žít to pravé slovo, dlí vodník, hastrman. Již od pohledu splňuje všechny atributy vodnického řemesla: zelená plet, odkapávající voda, vykulené, žabí oči a svěrázný, až lidový humor. „A co ty, zelený mužíku,“ otáže se jej každý, kdo se mu, dokáže přiblížit. „Topíš, topíš lidi?“ Hastrman se v duchcovské hospodě Na Věšáku oklepe, pookřeje, a zatímco ostatní prokřehli a ústa i konečky prstů jim zmoudraly, odpoví: „A do hrnečků si duše dávám!“ Žádnému z nás to nedá a o překot se ptáme, a do jakých hrnků dáváš inženýry, horníky, truhláře? Hastrman se ušklíbne. „Na každého mám hrnek podle stavu, věku i postavení!“ „A jaké hrnky máš na cikány?“ „Žádný. To nemá duši,“ odpoví hastrman a chladně se zasměje.

Bezpochyby vás, kteří sledujete příběh slovenského národa i v těchto letech, zarazilo, jak zblblnul. Nezarážíte se, prosím, tímto mým poněkud řízným výrazem. Ano, spousty jedinců i jedinek dokázaly úžasné věci, leč většinový Slovák dá mému názoru za pravdu. Mohu zmínit masovou oblibu

dementních seriálů, slovenské reklamy na pivo urážející Čechy, Řeky i ty chudáky nevinné Francouze a úpadek kdysi proslulé a kvalitní slovenské pop-music. Sledoval jsem druhdy jakýsi slovenský seriál s Aňou Geislerovou v titulní roli, jenž běžel po pěti-hodinovém maratonu soutěže indiánsko-americko hledá talent. Ano, čítil jsem se! Velmi jsem se rozezlil! „Co, vy holomrdi slovenský, vyvádíte, málo chybělo, a nebýt nás, mluvíte maďarsky!“ Pak jsem se však nasral i na Čechy, jejichž krev koluje i v mých žilách. „Ach, tajto Česko,“ posteskl jsem si a svou zuřivost obrátil proti Němcům. „Kurvy germánský, furt machrujou, že dělají mír, a jak sou hodný, ale když je u nás za Havla státní smutek, halekaj: Ja to nekápu, ja to nekápu, vy musíte mít šechno po svym, to neni podle pravýdel!“ Němci jsou zkrátka pořád Němci, i když jsou wunderbar, a nebejt toho, že ten urgotickej kokot svatej Václav byl takovej přízdisráč, že ho musel bratr nechat ukrutně píchnout, byli by z nás prý taky Němci. A to Halas tváří v tvář německé hrozbě veršuje o Václavovi, že *kníže kopí potěžkal*. Ten určitě!

V roce 2005 vyšla *Čítanka pro druhé třídy*, která obsahuje poučný příběh *Mýdlová Madla* od Ivony Březinové. „*Máma mi povídala, že se s těmi Demeterovic kluky vůbec nemám bavit... říkala, že jsou to cikáni. A cikáni jsou prý špinaví a kradou,*“ citovali nedávno pohoršení rodiče či novináři slova Madliny matky na webu. Ale když to ta matka říkala, tak se s tím přece nedá nic dělat. Editor by mohl za povídku dát leda hvězdičku a pod čáru doplnit, že zdaleka ne všichni cikáni jsou špinaví a kradou a především zdaleka ne všichni cikáni jsou Romové. Osobně bych hned za *Mýdlovou Madlu* nasadil tzv. kontrapříběh, který by ukázal i druhou stránku věci. Jmenoval by se *Pittbul* (aby přilákal kinderskiny) a byl by o klukovi, který vždy tvrdě šel za svým cílem a na nic se neohlížel, nejím na rasistické kecy svých rodičů. A právě z tohoto důvodu si nechal v celém těle vyměnit všechny kosti za kosti romského spolužáka a vzal si vietnamskou galánecku ze své vesnice.

Na předvánočním básnickém čtení v žižkovském klubu Jiný kafe představil Jakub Zahradník amerického básníka a hudebníka, který v Praze žije už 13 let. Nikoho z publika zjevně nezarazil fakt, že Zahradník musel Američanovi překládat. Jediný Vítek Kremlička se ozval s replikou, že dotyčný Novosvětštan musí být buď náramný ignorant, nebo má paměť jako jepice, když se za tolik let nenaučil česky víc než pět slov. Chtěl jsem Američana bránit a podotkl jsem, že je bezpochyby příslušníkem dream teamu nějaké nadnárodní korporace, která světu vládne železnou rukou a *anglickým* jazykem, tak jakápak čeština. Ale kdeže, Američan prohlásil, že každý umělec žije v ghettu, tak jaképak dorozumívání. A co vy – dokázali byste 13 let žít v libovolném severoamerickém ghettu a neumět slovo španělsky?

Opakuji to po jiném, ale říkám to poprvé: být Teplíčákem je jakýsi zvláštní aristokratismus nebo naopak *silenthillismus*. Časopis *Týden* uvádí roční přehled kulturních událostí: proběhly filmové festivaly ve Zlíně, Jihlavě, Praze, proběhl i teplický Anifest, ale redakce neuvedla kde. Básník z Brna vydá knížku a recensent ho zepsuje jen za verš o Teplících... Ptám se, může za to teplický fanatik Lodgmann, který chtěl město i vyvázat z Republiky československé a po dvaceti letech téhož Lodgmanna Hitler do NSDAP nepřijal jen proto, že ač radikální henleinovec, měl skotsko-židovský původ? Toto snad však vejde do dějin, byť-li do dějin všeobecné ignorace tohoto města. Stalo se to dva dny po úmrtí Václava Havla. Na náměstí Zdeňka Benešáka (za komunistů náměstí Zdeňka Nejedlého, krátce předtím a potom Eduarda Beneše) se u kašny s oznamením, že v těchto místech poprvé v listo-

padu 1989 zvedl lid pěst, objevilo několik desítek svíček. Tlupa cirká patnáctiletých Romů začala do svíček kopat a plivat. Tu se však zvedla druhá pěst lidu v podobě dvou maníků. „Vy byste mu, haranti, měli líbat tu jeho studenou prdel, protože nebejt jeho, tak vás tu, my bílí, všechny pozabíjíme!“ řval první a druhý je několika ranami rozešel. Ponaučení je zde celkem jasné: Pár kemry svíčku neuhasiš.

Vyprávěl mi známý v hospodě vtip: „Pustím televizi, Havel, pustím rádio, Havel, otevřu noviny, Havel, čoveče, já se bojím otevřít i ty olejovky!“ Jak slušnost velí, zasmál jsem se a v duchu jsem zaplakal, stále jsem si ho však měřil přísným a zkoumavým pohledem. Vyprávěč se mi podíval znovu do očí a řekl: „No jo, původně to byl vtip vo Husákovi, já ho jen upravil, vy taky všechno poznáte!“

Dneska lidi nemají úctu k ničemu, ani k životu. A to nemluvím o snech. Máte úctu ke snům? Tak si nekupujte v různých pseudoindických obchodech pavučiny snů, které lapají zlé sny. Možná nelapají, vyhodíte kilsona – ale co kdyby ano? Tak třeba na Nový rok se mi zdálo, že Čechové hrají hockey s Prušáky, kteří vypadali navlas jako za první světové války, místo hokejek měli bajonety s bodáky zahnutými do el. Tuto nadějně přízračnou atmosféru rozmetala pavučina snů natolik, že Prušáci mluvili komickým altrajchským přízvukem postavíček z Čichoňova *Slezského románu*. Samé *ni, ni, kajsi byl, nětup a poč a kaj maš galaty* – v tom se nedají snít velkolepé sny, orgie nočních můr.

Někomu dlaně voní jako květiny, jinému jako guma nebo rozehrátá čokoláda. Jak voní pravé ženě, o které by Němec řekl, že *fraulich*, to si lze domyslet, ale jak by voněly pravému chlapovi? A co vůbec k pravému chlapovi patří? Ptám se proto, že v zájmu zachování řetězce příčin a následků a lidského druhu ve vesmíru přední světová média brzy ohlásí konec metrosexuálů, mužů citu a především korektní podpory feministických nápadů a návrat chlapáků a udržovatelek ohně. Zde mám jeden drobný návod, jak se zachovat jako správný chlap. Vysmrkej se do ruky, sopl sklepní

rázným gestem – zhruba jako když odháníš podřízeného – a zbytek si utři v podpaždí. Jen takoví muži mají šanci přežít to, co se přežít nedá.

„Vidíš,“ začal kamarád Jiří, „jak tě ty naše historiky z dolu baví, kam se hrabou ty tvý vzdělanci.“ Vytáhl jsem cigáro a chlapsky jej stiskl mezi rty. „Jirko, dyť taky vám vyprávím příběhy, který zažili mý kámoši, jak říkáš vzdělanci nebo básníci, no spíš básníci!“ V té chvíli jsem však pochopil, že oni ti mí básníci taky choděj do logálů mezi ty, jak říká Jiří, vobyčejný lidi. Vobyčejný lidi možná nechtou knihy básní, ale my mezi nimi kolujeme, vyměňujeme si příběhy, a horník z Duchcova se zasměje storce z Jindřichova Hradce, a teplická houně ze strojárny ocení příběh o všetatském pinglovi, který se stal zenovým mnichem. Nemusí číst naše knihy, ale nebýt nás básníků, potulných minessangerů, příběhy by přestaly kolovat – a nebýt těch vobyčejných lidí, tak by nebylo nás – vobyčejných básníků.

Dodatečně, ale – pokud není pozdě – přece, přeji všem lidem absolutní vůle krásný zbytek roku a veselý Ragnarök. Zároveň doporučuji zamyslet se nad otázkou, zda se eventuální Armageddon týká pouze Země, nebo celého vesmíru. V prvním případě by bylo humánní (a pro kariéru na onom světě prospěšné) adoptovat nějakého chudého ufounka a uzavřít v jeho prospěch životní pojištění nebo mu alespoň vše odkázat. Leč pospěšte si, mám dojem, že Angelina Jolieová a Brad Pitt už všechna nebožátka z nejbližších galaxií adoptovali. Závěrem si dovoluji čtenáře přesvědčit, aby i v této předtěžké době nezoufal, neboť i jiní neměli na růžích ustláno, a jako doklad zde uvádím vlastní mistrovský překlad proslulé básně dekadenta Ernesta Dowsona, který se k smrti upil absinthem.

They are not long, the days of wine and roses: / Out of a misty dream / Our path emerges for a while, then closes / Within a dream. Tedy: *Dlouho netrvají, dny vína a růží: / Z mlhavého snu / na chvíli naše cesta vynoří se, a mizí / opět ve snu.*

Každopádně pokud už konec světa nastal, považujte toto mé přání za obsoletní.

Patrik Linhart

LITERÁRNÍ ŽIVOT

foto Tvar

ZADEJTE: „BŮH“. Na Moravě, zvláště v Brně, se tomu říká „fyzické básnictví“, na severu Čech „lingvisticko-pohybová cvičení“. Mluvím o prosincovém večeru časopisu *H_aluze* (14. 12. 2011), jemuž v ústeckém Max Café dominovalo vystoupení dvou „pohybových“ básníků z Děčína, přičemž uvádějící Tomáš Čada dokázal představit jménem pouze jednoho z nich – J. H. Kalifa (na snímku vlevo). Druhý, většinou publika neznámý, se uvedl slovy: „*Kdo se chce o mně něco dozvědět, ať si to vygoogluje.*“ Na otázku, co máme do vyhledávače zadat, odpověděl: „*Zadejte »František Řezníček« nebo »Bůh.*“ A pak oba rozbalili vpravdě božskou smršť vtipných, rytmických textů, podepřených výkony navýsost atletickými, ať už za pomoci švihadel, přítomných židlí či jen vlastních těl – a ono to k mému velkému překvapení fungovalo! Inu, i tak může vypadat literární život v severočeské metropoli, již se mezi zasvěcenci, jak jsem se v průběhu večera dozvěděla, přezdívá *Sundákov nad Vyndákovem* (jinak nic ve zlém, milé Ústí nad Labem).

ant

Jeremiášův vztek /2

První noc v neznámém domě, kde jsem měl zažít tolik krásného i tolik strašného. Nezůstali u mě; myslím, že se mě přeci jenom báli. V polotmě jsem vnímal jen pohyb protivného pumprlíčka, který se nade mnou rozkýval mým dechem. Když za sebou zavřeli dveře, věděl jsem, že za nimi ještě poslouchají, slyšel jsem jejich šepot. Svým ubohým novorozencím rozumem jsem si spočítal, že asi čekají, jestli se samotou rozpláču, že se to tak asi sluší. Jenže já plakat neuměl. To je zvláštní: věděl jsem, že existuje pláč, ba že je to snad zvuk člověku nejvlastnější, aniž bych ho kdy předtím uslyšel. Jak vypadá, jak zní pláč? Vyrázil jsem tedy z hlubiny hrdla takový krátký chrčivý štěk, a pak znovu a ještě několikrát, jak nejsilněji jsem dovedl.

Plácí se to nepodobalo. Slyšel jsem je za dveřmi cupítat, slyšel jsem bolestné zaupění otce, odehnal jsem je nadobro.

Veliký neznámý dům se se mnou seznamoval tichounkým šepotem. V koutě tkal pavouk síť, moje uši zachytily praskání jeho snovadel, šustění vlákyňka, které si soukal z pavoučí řitky. Z ničeho, z černé prázdnoty pavoučích útrob se rodilo vlákno, metry a metry vlákna, kterým ta mrška omotávala kout místnosti.

Zázrak stvoření!

Z takové nějaké nicoty jsem se i já vysoukal. Ještě docela před chvílí se i a obrovská prázdnota na jenom místě zamotala a z toho chuchvalce jsem já přišel na svět... do další prázdnoty... tak tohle je věčnost! napadlo mě tehdy za tichého praskání pavoučích snovadel, tohle je věčnost, pomyslela si moje novorozenčí hlavička. Chuchvalec nicoty, který vítr prohání obrovským tichým domem, a za každými dveřmi ho čeká jen další prázdna místnost, z prázdnoty do prázdnoty letící chuchvalec.

Ještě docela před chvílí jsem se soukal z matčiných snovadel na tento svět, do téhle další prázdnoty. Zavřel jsem oči a vzpomínal. Viděl jsem sám sebe, jak putuji chladným a těsným tunelem, ale nejsem to já, kdo se dere ke světlu tam na konci, je to nějaká neznámá síla, která mě pohání. Haló, volal jsem nahoru k tomu otvůrku, haló, kdo je tam? Nechte mě tady, volal jsem k tomu proužku světla, je mi tady teplo...

A skutečně, tou škvírkou na konci tunelu se dovnitř dral vítr, svištěl dolů po stěnách a lomcoval mnou, zahryzával se mi do kostí. Kdykoliv se škvíra nahoře na chvíli zavřela, zatoužil jsem, aby tak už navěky zůstala, a jen jsem se hrozil, kdy zase zasviští ten ledový vítr prázdnoty. Tehdy jsem zatnul prstíky do vlhkých a mazlavých stěn tunelu a snažil jsem se v tom úzkém otvoru obrátit a prodrápat zpátky do toho teplého magmatického jezírka, kde jsem si předtím tak blaženě poplavával. Co nebo kdo je ta síla, která mě nutí padat nahoru někam, kam nechci?

A pak se škvíra nahoře otevřela dokořán, jako by svět rozevřel tlamu a chtěl mě už navždy sežrat. Vichřice se vehnala dovnitř a jediným zběsilým poryvem mě chytla za hlavu. Letěl jsem. Vyletěl jsem ven.

S proudem krve jsem se vyplavil na svět, jako když kulka vyletí z pistole... jako když vyletí kulka z pistole, která dává život.

Moje smutná, ubohá matka. Už ve chvíli, kdy mě obrovská neznámá ruka vytahovala ven, bylo ústí toho tunelu mrtvé. Mrtvé ústí mrtvého tunýlku. Když jsem se štrejchnul o tu zkrvavenou hranu masa, cítil jsem, že už je bez života. Jako když se dotkneš mrtvé kočky, no vážně, tak jsem to cítil na své kůži. Smrt za mnou zůstala uvíznutá v tunelu, v rource uzavřená smrt, slyšel jsem za sebou její zachechtnutí, než se za ní navždy zavřela mrtvá vrátka matčina masa.

A tak jsem se octnul na světě. Smrt mě vyflusla.

Dům tichounce praskal.

Dům tichounce praskal a mou malinkou novorozenčí mysl napadlo, že snad život je

jen taková chvíle, po kterou člověk sbírá dech, aby poděkoval své smutné matce. Poděkoval za to, že ho ze své rourky vyplivla do prázdnoty. Ale proč by měl chuchvalec děkovat větru, že ho zahnal z nicoty do nicoty? Dům tichounce praskal a má novorozenčí mysl mi odpovéděla:

To je tajemství. Chuchvalec musí děkovat za tajemství, které nikdy, nikdy nerozluští.

Tak takhle jsem přemýšlel první noc v tichém domě. A tak jsem poprvé zatoužil, aby se ke mně ti dva vrátili a pohoupali mě v kolíbce. Dokonce i to urputné pumprle, kývající se nad mou hlavou, mi bylo na chvíli milé. Viselo tam, v prázdnotě nade mnou, jako uvítání na tomto světě.

Ahoj, pumprle, řekl jsem tiše, aby mě nikdo jiný nemohl slyšet.

Ahoj, dítě, špitlo pumprle a zatočilo se dokola.

To už jsem skoro usínal, když se dveře pootevřely. Zavrzalo to a do pokoje vnikl proužek světla. Nadzvedl jsem se na loktech a zvědavě se zadíval tím směrem. Tak jsem poprvé zjistil, že nejsme v tichém domě jenom tři. Tak jsem poprvé uviděl ji.

Poprvé jsem uviděl to.

Škvírkou ve dveřích se prosmýkla drobná, ale nesmírně zavalitá bytost. Už jsem si za tu chvíli, co jsem pobyl na tomto světě, mohl ucelit představu o podobě lidského těla a lidské tváře. Jenže tohle mi v ničem nepřipomínalo člověka, snad jen že to mělo dvě nohy, dvě ruce a cosi jako hlavu. V první chvíli jsem si pomyslel, jestli to není nějaké zvíře; už předtím, když mě nesli nahoru po schodech, zahlédl jsem prosmýknout se pod jejich nohama dvě kočky, jednu černou a jednu bílou. Jistěže jsem netušil, co je to za bytosti, jen to mi bylo jasné, že to nejsou lidé. A tak jsem přemýšlel, jestli i tohle, co teď přicupitalo do mého pokoje, není další z těch nelidských živočichů, kterými se podle všeho náš tichý dům jen hemží.

Chvilí to váhalo u pootevřených dveří, pak se to pomalou, houpavou chůzí přikolébalo až k mojí postýlce. Stálo to u mě a tiše si mě to prohlíželo. Mělo to všechny části lidského těla, tak jak jsem je znal, ale jako by ty jednotlivé části někdo poskládal úplně jinak, než se patří. Mělo to velikou hlavu, posazenou přímo na trupu. Dvě velké a pronikavé oči, každé skoro z boku obličejce, vypoulené a chladné, nesmírně prázdné.

Napadlo mě, jestli to není ryba.

Ne, to mě nemohlo napadnout, nevěděl jsem přece, jak vypadá ryba. Ale kdybych to věděl, napadlo by mě tehdy, jestli to na mě nezírá rybí hlava na těle člověka. A kdybych věděl, jak páchne ryba, byl by to jistě pach rybiny, čím se tehdy zalykalo moje novorozenčí chrípí.

Stála u mě malá klátivá lidská ryba a pozovala mě leklýma očima.

„Ty seš... ty seš můj... bratříček,“ zahuhlala ryba a při těch slovech mě obestřel závan z jejích úst.

Tak i takové chuchvalce vyhání vítr z trubíček prázdnoty? pomyslela si tehdy moje novorozenčí hlavička.

„Ty... ty seš... Jeremiášek.“

A protože jsem cítil, že jenom ona, ta nevědomá rybička, může mi být na tom světě jediným druhem, před kterým se nemusím skrývat, řekl jsem:

„Ahoj. Neřekneš nikomu, že mluvím, viď že ne?“

Zaposlouchal jsem se do svého hlasu. Hlas! Vytryskl mi z hrdla úplně samovolně, jako když řízneš nožem do kůže a z rány vyteče krev. Hlas mi rezonoval v hlavě tak mohutně, až jsem se ho sám zalekl. Tušil jsem, že ani s ním, s mým hlasem, není všechno úplně v pořádku. Zněl strašně silně, dunivě, až mi rozdrkotal zuby; zahřměl celým pokojem, a přitom jeho tón se podobal komářímu pištění.

Milan Urza

„Ahoj, hlase,“ řekl jsem už tišeji, fascino-
vaný tím zvukem.

„Ahoj, dítě,“ odpověděl mi můj strašlivý hlas.

Zdálo se, že mě samotného vyděsil můj hlas mnohem víc než sestru. Stála tam a kývala se z nohy na nohu, chrčivě dýchala a pach jejího dechu mi ovíval tvářičku.

„Proč... proč bych to neměla říkat,“ zakuňkala sestraryba, „proč... proč by to neměli vědět? Já... já jim to povím.“

„Nesmiš,“ vyštěkl jsem a znovu mě zarazil ten zvuk, „nesmiš jim to povědět. Víš, já jsem ještě moc malej na to, abych uměl jistý věci, který umím. Naopak zas neumím jistý věci, který bych měl umět. Až přijde čas, budu tě potřebovat, sestřičko.“

„Se... sestřičko,“ uvízlo ji na rtech to slovo a zdálo se, že teď nad něčím usilovně přemýšlí. Obludné čelo se jí zvránilo, panenky očí začaly klouzat dozadu, až se zdálo, že zajedou na odvrácenou stranu hlavy.

„Se... sestřičko!“ rozesmála se mlaskavě a neobratně zatleskala. „Tak mi ještě... nikdo neřek. Já jsem... ráda. Jsem... tolik ráda.“

„No jistě, ty moje malá, jistě že ti tak ještě nikdo neřek. A víš proč?“

Dlouze se na mě zahleděla prázdňným zrakem a ze samého přemýšlení jí ukápla slina. „Protože já jsem tvůj první a jedinej brácha. Copak jsi tak rychle mohla zapomenout? Před chvílí jsi mi řekla ahoj, ty seš můj bratříček. Pamatuješ?“

„Já vim, já... vim,“ huhlala a rozrušením se začala ještě víc kývat, „to přece vim. To mi... to mi řekli.“

„Že jsem tvůj brácha? No vidíš. A to přece znamená, že ty seš moje sestřička!“

„Opravdu?“ zatleskala. „Opravdu?“

A já, aniž bych ještě tušil něco o lidech, já v tu krásnou chvíli věděl s naprostou jistotou, že takhle vypadá hluboká lidská radost.

„Opravdu! Jsem tvoje... sestřička. To je... to je...“

„Krásný,“ pomohl jsem jí.

„Jo, to je... krásný! Moc... krásný.“

„Tak ahoj, sestřičko. Vypadá to, že tu teď budeme chvílku spolu na tom světě. A jsem rád, že jsi to zrovna ty. Že zrovna ty seš moje sestřička.“

„Opravdu? Zrovna... já? Ty seš... ty seš rád, že zrovna já... jsem já?“

„No jistě. Sice tě ještě skoro neznám, ale už teď je mi jasný, že si spolu budeme rozumět. Nebo ne?“

„Jo,“ zahuhlala a jedním přerostlým prstíkem se nesměle dotkla mého čela. „Myslim, že... jo. A víš co? Já... já jsem taky... ráda, že ty... seš ty. Ještě nikdo... mi neřek... tak hezký věci.“

„Oni tě nemají rádi? Neříkají ti hezký věci?“

Dlouze se zamyslela a pak špitla, jako by váhala:

„Ne... myslim, že... ne. Myslim, že mi neříkají hezký... věci. Já to nepoznám, brá... bráško. Ale zdá se mi, že... ne. Zdá se mi, že mi říkají jen ošklivý... věci. Zdá se mi, že mě nemaj... rádi.“

„Ale proč?“

Tahle otázka už na ni byla asi příliš.

A v mojí novorozenčí hlavičce se začala urovnávat jedna věc.

V mojí novorozenčí hlavičce se začala urovnávat jedna věc: že totiž lidí je na tomto světě hodně, nejspíš mnohem víc než jen těch několik, co jsem mohl zatím poznat. A přesto jsou si všichni nějakým podivným způsobem podobní, až příliš podobní. Lidí je mnoho, a přesto jsou všichni stejní! Ale proč? To jsem ještě pochopit nedokázal. Snad proto, že chtějí být stejní. Takový nesmysl, pomyslel jsem si nanevjš rozhořčeně, takový obludný nesmysl!

A pak se někdy stane, že z trubíčky nicoty vyklouzne bytost, která se nepodobá. Třeba moje sestřička. Moje ošklivá a hloupá rybí sestřička s očima na bocích hlavy a s pách-

noucím dechem. Moje smutná sestřička, která se nepovedla.

Nic jsem ještě nechápal, jen to jsem věděl už s naprostou jistotou, že ji

miluju. Že ji miluju právě proto, že se nepovedla. Protože ona se prostě jednoho dne, když klouzala z trubíčky nicoty na tento svět, ona se rozhodla, že se nepovede. Rozhodla se, že bude jiná, tak jako já.

A proto já budu ten jediný, kdo ji může milovat. Proto jen ona může milovat mě. Jen ti nepovedení se můžou navzájem milovat jediným způsobem lásky. Lásky, která netouží po stejnosti. A proto já, tak jako moje sestřička, budeme asi na tomto světě navždy nešťastní.

To pochopila moje novorozenčí hlavička v tu zvláštní chvíli... a moc mi to tehdy nedodalo, to tedy ne.

„Ale proč,“ trval jsem na své otázce, „protože jsi, dejme tomu, hloupá?“

„Možná,“ přiznala nesměle a v té odpovědi byla všechna její nesmírná moudrost, „asi... asi jo. Protože jsem hloupá. Mám prej takovou... nějakou... nemoc. Já tomu nerozumím. A z tý nemoci... jsem... hloupá. A taky... taky ošklivá.“

„Ošklivá?“

„Jo. Smějou se mi. Kluci... a holky. Házej po mě... kamením. A volaj na mě... hnusný slova. Volaj na mě... Ropucha. Jsem Ropucha.“

A tehdy, nachlup před třiatřiceti léty, tehdy se mi to poprvé stalo.

Vjelo to do mě.

Vjelo to do mě jako blesk, jako obrovský had se to prosmýklo mými ústy a obmotalo to můj novorozenčí mozek. Zatmělo se mi před očima a najednou jsem nic neviděl a neslyšel. V hlavě mi šuměla krev. Myslím, že jsem se ve svojí kolíbce vztyčil, normálně jsem vstal, nožky mě unesly. Myslím, že jsem vztyčil pravou ruku. Myslím, že jsem měl zavřené oči.

Nechápal jsem nic, jenom jsem vnímal nějakou podivnou silnou moudrost, která do mě jakoby vlezla, cítil jsem, že to prostě nějak není ze mě. Nevysvětlím to.

„A děvka přijela na hnusné bestii. Ta bestie měla na čele ohněm vypálené svoje hnusné jméno... třikrát šest. Chrlila plameny a síru. A děvka měla sedmkrát sedm řader a z úst jí trčelo sedmkrát sedm mečů. »Souzeni budou,« zařvala děvka, »souzeni budou strašlivým a spravedlivým soudem! Každému po zásluze, co jeho jest!«“

To byl můj hlas. Můj dunící novorozenčí hlas.

A pak jsem se probral. Bylo mi, jako bych právě zdolal nejvyšší horu vesmíru. Sotva jsem popadal dech. Měl jsem sám ze sebe strach.

Díval jsem se na svou sestřičku a očima se omlouval za svůj výstup. Neměl jsem sílu jí vysvětlit, že to nebylo ze mě, že jsem ji přece nechťl vyděsit. Stála tam a upírala pohled kamsi nad mou hlavu. Ztěžka dýchala. Bylo mi jí líto; zdálo se mi, že jsem něco navždy pokazil. Jenže jsem to nemohl vzít zpátky.

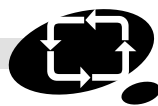
„Máš... máš pěkný pimprle,“ řekla najednou a prstem se dotkla andělíčka, kterého jsem rozhoupal svým výstupem. Točil se teď zběsile nad mou kolíbkou, jako by se chtěl utrhnout a odletět do tmy. Ty moje blažená, nevědomá sestro! pomyslel jsem si a nesmírná úleva mi zavírala unavená víčka.

„Rád bych ti ho dal,“ zašeptal jsem z polosu, „ale ještě nemůžu. Vždyť jsem se vlastně před chvílí narodil. Teprve pár hodin jsem na tomhle světě. Ještě nemůžu dávat dary...“

A to už jsem upadal do hlubiny spánku. Tolik mě zmohl můj první den. Můj první den v novém životě. Než jsem usnul docela, ještě jsem zaslechl těžkopádné ťapání mojí odcházející sestřičky.

„A neříkej nikomu, že mluvím,“ chtěl jsem ještě zavolat, ale už mi došly síly. Bylo by to stejně zbytečné, teď už mě má sestra neprozradí.

Můj první sen na tomto světě.

3
Od chvíle, kdy jsem zjistil, že umím i chodit, mučila mě bez ustání touha vyklouznout z toho protivného povijanu a prozkoumat dům. Brzy jsem byl už celý otláčený z věčného ležení; když mě nechali o samotě, aspoň na chvíli jsem se vysoukal a udělal pár cviků, abych se protáhl. Za pár dní jsem si už vypracoval sestavu, kterou jsem postupně ztěžoval s tím, jak mi přibývala síla. Za týden už moje cvičení sestávalo z dvaceti kliků, třiceti lehsedů a čtyřiceti dřepů, třikrát denně. Problém byl, že mi úměrně tomu narůstaly svaly. A to tak, že brzy jsem měl paže i nohy silnější než hlavu a břicho mi zdobila pravidelná mřížka dokonale vysoustruhovaných boulí. Mohl bych se obávat, že to mou chůvu vyděsí... jenže byly tu ještě podivnější věci, pro které ji už zrovna tohle nemohlo nijak překvapit.

Například (a teď mi promiňte, že musím líčit takové choulostivosti), tedy například problém, který bych nazval, kam s tím.

Uznáte přece, že kojenec, který umí mluvit, cvičit a dokonce milostně toužit po své chůvě, nemůže si jen tak zbůhdarma vyměšovat do povijanu. Jen si představte mou situaci; jak dlouho jsem si s tím lámal hlavu! Jak to jen udělat, abych si zachoval lidskou důstojnost a aby na to zároveň nikdo nepřišel?

Když jsem měl jistotu, že do pokoje nikdo nevstoupí, rychle jsem se vymotal z těch kojeneckých serepetiček a zaběhl si do kouta za skříň. Čas od času mě chodila navštěvovat moje sestřička; po dlouhém a úporném vysvětlování jsem ji donutil, aby mi zvenku nosila hroudy mokré hlíny. Něco za něco; hlína se přeci jen dala jakžtakž snést. Prostě jsem si to bláto namazal dolů do plenek a zase pečlivě zabalil. Z mého pokoje pak sestra vynášela ve starém papíru zabalenou mou pravou lidskou hlínu, kterou jsem ji donutil nahrabat za skříni.

Má milovaná sestra! Bez ní bych nemohl prožít první měsíce života v utajení (jak jsem si aspoň zprvu myslel), že nejsem jen bezvládná hromádka neštěstí, ale už vlastně hotový člověk. A za všechno vděčím její „nemoci“; kdyby byla stejná jako ostatní, nikdy by mi nemohla takhle posloužit. Blahoslavení nepovedení!

Nosila mi dokonce i zbytky jídla, které nakradla v hrncích dole v kuchyni. Nemohl jsem pít mléko svojí chůvy; to jsem vždycky nasyslil do tváři a pak pečlivě vyplival pod kolíbku.

Jenže chůva – jmenovala se Marie – už od oné první noci, kdy se mi z její krásy postavil pyjíček, dobře věděla o všem, co jsem se

snažil před nimi skrýt. Všechna moje snaha byla vlastně zbytečná. Otec se mě i nadále tak trochu bál a přicházel jenom na chvíli, aby si u mě poseděl a jen tak mlčky si mě prohlížel. Takže ten mě odhalit nemohl. A před chůvou bylo všechno moje úsilí marné. To jsem si ale uvědomil až po několika měsících; do té doby jsem skutečně věřil, že její zaryté mlčení a dvojsmyslné tajemné pohledy nic vážného neznamenají. Přece jsem ještě neměl rozum!

Nedalo mi věru moc práce pochopit, že Marie se s otcem pelešila už dávno předtím, než moje matka zemřela. Bylo tedy přirozené, že se stane mou chůvičkou. Její tělo zmátla příroda, narostla jí planá nadra a v nich tajemná síla planého mateřství navařila plané mléko. Že se tak trochu vymykám všem zákonům přirozenosti, to jí kupodivu ani nevadilo. Její divoká a prostá povaha byla zkrátka na zázraky připravená. Jedno dítě neumí v deseti letech skoro ani mluvit a podělavá se do plenek a druhé zase mluví už po narození a plenky ani nepotřebuje. To je tedy rodinka! Ale tak to prostě je.

Tak to prostě je, řekla si má drahá chůvička Marie a měla mě ráda takového, jaký jsem. A i když jsem nebyl její, i když jsem nevyklouzl z její smutné, věčně chtivé, ale neživé

trubičky, vzala mě zkrátka jako své vlastní dítě. Měla mě opravdu ráda. Cítil jsem to z jejího dechu, když mě líbala na čelo. Cítil jsem to z vůně její kůže, když mě brala do náruče. Cítil jsem to z jejího prsu, který mi podávala. Věděla dobře, že mléko nepolykám. Měla prostě ráda moje žužlání, celou věčnost vydržela bez hnutí s prsem podepřeným bílými krásnými prsty, nechala mě pohrávat si milostně s její černou bradavkou, usmívala se na mě z výšky a zpívala mi ukolébavku. Už ji neděsilo moje laskání jako onu první noc, když jsem ji vystrašil svým vzrušením. Zvykla si a naopak se zdálo, že teď přichází čím dál častěji, aby mě mohla nakojit. Aby mohla předstírat kojení.

Myslím totiž, že mě milovala. A myslím dokonce, že jí imponovalo i mé vypracované šlachovité novorozenečí tělo. A ještě myslím, že o mně věděla něco, co jsem zatím netušil ani já sám.

„Čekala jsem na tebe,“ řekla mi jednou docela znenadání. A pak, snad abych se nestihl ptát, rychle vstala, něžně a shovívavě pohladila špičku mého miniaturního, jako skála tvrdého údíčku, a se smíchem odběhla.

Příběh Marie mi o mnoho let později vyprávěl Pán lesa.

(pokračování příště)

ACHERON

II.

a jednou se Ferry pustil na pastvě i do našeho dědka
kterej se vožralej zamotal velocipedem do vohradníku
a Ferry ho málem utlouk tančili spolu okolo toho kola
jako na koridě až se unavili a já se bál jít mu pomoci
protože berana zastavíš jen chytnout za voba rohy
a přetočit na záda nebo si lehnout a čekat až
ho přestaneš bavit jenže von Ferry měl
jeden roh uražený

dědek si pak vobjednal
ve Stapu od Hotmara
další plečku s nosičem
na košík s holubama

a my Hotmara děsně trápili
já nevím proč sme si
vybrali zrovna jeho
já nic nevybíral teda
to probíhalo mimo mě
já byl přizván až k tomu trápení

seděli sme třeba na kaštanech maďálech
větve připravený až přijede Hotmar
nebo to byl starej Thiele s téma holubama?

a von:
týcharantéé charantéétý sée mý
ja tchéé – !

anebo tam v těch boudičkách
tam měl pan Hotmar uhlí
nosil si to přes dvoreček
musel si vždycky položit kýble
jít nahoru otevřít dveře zamknout
a my ty kýble vytáhli nad schody
na takovejch starejch hákách

a Hotmar tam stojí a neví
háky povolej a kýble buch
buch metr vod něj
uhlí se válí po schodech
i s Hotmarem
a Hotmar už supí do schodů k Servítům
protože Macháčková si vzala toho ranaře Servíta
a nade dveřma měli pájkou pěkně vypálenou
takovou ceduličku:

HOST DO DOMU
ČAGAN DO RUKY!

a my se tísnilo jak ten
Pěnička a Paraplíčko u těch
dveří u půdy a říkali sme si co bude
a ten Tomášův fotr otevře a říká: Co e?!

– počkej
ale teď nevím

Ivan Acher: Ferryho čelist, fotografie

jestli to byl ten Tomášův fotr
anebo ten Leošův Servít protože
tam bydleli Machač a Macháček
hnedka nad sebou ale
ten Macháček
byl menší

a Hotmar mu tam začal koktat
kýkýblfoni äää ä
a ten Servít na něj zařval
ty vole dědku! co mi tady přid' až budu vyspanej!

a Leoš říká já
táta je supovej! a šel
ale druhé den přišel zmlácenej protože
fotr se fakt chtěl jenom vyspat
a když se vyspal
tak Machače
nebo Macháčka
bez ptaní ztrískal

a Leoš o tom pak napsal básničku „Mír“ kterou vám teďka
zarecituju protože Leoš nebyl moc zdatnej v tý češtině
a my jednou dostali za úkol napsat velickou slohovou práci
závěrečnou v osmý třídě o míru ale kdo by se odvážil
na ten tenkej led poezie tak mohl napsat jen osm veršů

a Leoš chtěl zřejmě ušetřit ten čas a tak byl za odměnu
pozvaný k tabuli to přečíst a ještě skromně prohlásil
že tu báseň nepsal sám čímž do toho smočil čumák
i těm rodičům a začal:

Leoš Macháček: Mír

*Mír je holubice
letící nad zem.
Mír je blýskavice
lákací nás sem.*

a s druhou půlkou pomohli rodiče:

*Mír je život,
který máme mít.
A když ho nemít
špatně se nám žít.*

a celá třída poetických dementů
vybuchla smíchem napříč celým
sociálním spektrem což svědčí
o všeobjímající kvalitě té
Macháčkovy poezie

ilja repin na pražském hradě

I. J. Repin; foto z roku 1926 (in: Ilja Repin: *Albom*. Leningrad 1985, s. 246)

V prosinci byla v Obrazárně Pražského hradu zahájena malá výstava (6 obrazů), která zatím nepřilákala zájem médií – zastínily ji poněkud vernisáže skvostných expozic jako *Carský dvůr pod žezlem Romanovců* nebo *Svatovítský poklad*. Majitelem vystavené kolekce je Pražský hrad, autorem jeden z nejvýznamnějších ruských umělců – Ilja Jefimovič Repin (1844–1930). Repinovi se v českých sbírkách dostalo ze všech ruských výtvarníků nejvelkorysejšího zastoupení, nachází se v nich jedna z největších kolekcí jeho děl mimo Rusko. Repinova tvorba byla v Čechách velmi známá a těšila se oblibě publika i sběratelů. V roce 1900 se v Praze uskutečnila výstava *Sdružení kočovných výstav*, jediná zahraniční expozice za dobu existence spolku. Tehdy se místní kulturní veřejnost seznámila s obrazy od legendárních *peredvižníků*, k nimž od roku 1878 patřil také I. J. Repin, který osobně navštívil Prahu. O rok později byl zvolen členem České akademie věd a umění.

Navzdory těmto okolnostem už poměrně dlouho nebyla Repinova díla v Česku k vidění, neboť jsou uchovávána v depozitářích. Příčiny jsou zjevné – v určitém smyslu se realista Repin v očích veřejnosti stal symbolem Ruska doby totalitního režimu.

Repin se narodil v roce 1844 v městečku Čugujevě nedaleko Charkova na území dnešní Ukrajiny v rodině chudého válečného usídlence. V devatenácti letech přijel do Petrohradu studovat na Akademii výtvarného umění historickou malbu. Studia ukončil zlatou medailí a získal právo na studijní cestu. Roku 1873 odjel, navštívil Rakousko a Itálii, větší část času strávil ve Francii. Završením cesty byly obrazy, na kterých jsou patrné vlivy impresionismu a francouzského symbolismu. Nicméně Repin byl především malířem historických námětů, řádně vyškoleným v akademickém a realistickém směru. Uměl si vybrat téma, nastudovat potřebný historický materiál, vytvořit skicu a pak i veškeré podklady pro konkrétní postavy obrazu. Výsledkem bylo

vždy monumentální dílo. Obrovský úspěch mělo jeho plátno *Burlaci na Volze* (1870–1873). V 50. letech 20. století se o něm psalo: „*Burlaci je první dílo v ruském a snad i v evropském umění, které je dokonalým obrazem těžkého údělu zotročených lidí.*“ (V. Fiala, 1951) Tehdy se hodně hovořilo o Repinově „nenávisti k carskému režimu“, o „úctě k pracujícím lidu“. Repinova tvorba velice dobře zapadala do ideologických požadavků sovětské společnosti, proto bylo malíři prominuto i to, že patřil k těm, kteří se do vlasti odmítli vrátit.

O Repinovi je známo, že to byl velmi emotivní člověk. V jeho dopisech se můžeme dočíst: „*Umění miluji více než mravnost, více než lidi, než rodinu a přátele, více než štěstí a radosti života. Miluji tajně, žárlivě, jako starý opilec, nevyléčitelně... Ranní hodiny, které věnuji umění, jsou nejlepšími hodinami mého života. Radost a žal, radost až do pocitu štěstí, žal až do pocitu smrti – všechno je v těchto hodinách, které jako paprsky ozařují nebo zastíní všechny epizody mého života.*“

Repin maluje portrét operního zpěváka F. I. Šaljapina ve vile Penaty; foto z roku 1914 (in: Ilja Repin: *Albom*. Leningrad 1985, s. 245)

Julie Jančárková

Vila Penaty, červenec 2010; foto J. J.

A proto *Paříž nebo Pargolovo, Madrid nebo Moskva – to všechno je druhořadé. Důležité je ráno od 9 do 12 před obrazem.*“ Jde tedy Repinovi o zobrazení „otroctví“ jako sociálního jevu, nebo především o umění?

Když se roku 1876 Repin vrátil z Evropy do vlasti, začal přemýšlet o vytvoření plátna *Křížové procesí v dubovém lese*, zobrazujícího pohybující se dav lidí různých stavů, přeplněných emocemi. Za letního dne přes les putují do chrámu, nesou ikony. Práce na obraze trvala 47 let, dokončena byla v městečku Kuokkala, které připadlo po roce 1918 Finsku, malíř zde vlastnil vilu *Penaty*. Další osud tohoto díla je spojen s Československem. V roce 1924 nabídl umělcův manažer V. Levi Tomáš Magličovi, českému sběrateli a dávnému obdivovateli Repinova talentu, generálnímu radovi Škodových závodů, aby *Křížové procesí v dubovém lese* koupil. Maglič nabídku přijal. Darem k obrazu Maglič dostal také kvalitní skicu. Dodejme, že Magličova kolekce byla skutečně unikátní, obsahovala přes 70 Repinových obrazů a četné grafiky. Sám Repin o ní mluvil jako o největší sbírce svých děl soustředěné v soukromých rukou. Když se na začátku roku 1935 sbírka rozprodávala, *Křížové procesí* odkoupila Spořitelna m. Hradce Králové (dnes ho vlastní Galerie moderního umění v Hradci Králové) a skicu získal do sbírky Pražského hradu prezident T. G. Masaryk. Ta je nyní vystavená.

FRANCOUZSKÉ OKNO

NÓBL TURISTIKA

Bretaň, to je stav duší.

Jules Michelet

Jedno pekařství, dvě kadeřnictví a – prosím, teď nejde o překlep – *osmnáct* knihkupectví, převážně antikvariátů. Takto podobně začíná reportáž z bretaňského městečka Bécherele z kraje Ille-et-Vilaine, kterou letos v létě přinesl francouzský deník *Le Monde*. Neuvěřitelné? Jistě, zvláště pro Čechy, kteří se musejí vyrovnat s tím, že přidaná hodnota na knihy se od začátku roku vyhoupla na neskutečných 14 % – zatímco ve Francii se bouří proti zvýšení z 5,5 na 7 %... Když v zemi hexagonu řeknete, že v České republice se původně uvažovalo o 20 % DPH, věřte, že vás budou podezírat z toho, že zápolíte s číslovkami. Zdá se, že v Čechách můžeme klidně zvolat spolu s Beckettem: *Vzhůru k nejhoršímu!* A tak raději odtud rychle zpátky do Bretaně, do země, o níž se říká, že *tady se pánu bohu moc nepodařilo oddělit moře od souše*.

Starobylé městečko se sedmi sty padesáti obyvateli, kde pracovních příležitostí bylo jen poskrovnu, pomalu skomíralo. Zvrat nastal v roce 1989; středověký střed města se proměnil v knižní centrum – v nevidanou koncentraci knihkupců, specializovaných převážně na staré antikvární tisky. Obyva-

telé Bécherele se přeorientovali ze svých původních profesí na knihkupce, antikváře a sběratele, stali se znalci literárního světa. Ne nadarmo se o Bretoncích říká, že mají romantické srdce a milují krásu. A kupodivu – navzdory finanční krizi a těžkostem na knižním trhu – příkladu z Bécherele se chopili i další obce, a tak v dnešní Francii vznikly na dalších místech *villages du livres*, knižní vesničky: v Montolieu (Languedoc-Roussillon), ve Fontenoy-la-Joûte (Lorraine), v Burgundsku dokonce na dvou místech, jedna vznikla v Cuisery a druhá v La Charité-sur-Loire, další v Montmorillon (Poitou-Charantes), pozadu nezůstali ani v Esquelbecqu (Nord-Pas-de-Calais) a přidalo se i město Ambierle z kraje Rhône-Alpes. Tato skutečnost svědčí mimo jiné o tom, že i francouzský venkov vždy byl a nadále zůstává kulturní. Z vlastní zkušenosti musím potvrdit, že mladí dynamičtí Francouzi rozhodně nevyhazují knihy do popelnic a kontejnerů, jako se tomu často děje u nás.

Všechna zmíněná místa, *les villages du livre*, žijí celoročně čilým turistickým ruchem, a jak si místní obyvatelé pochvalují – jde o *nóbl turistiku*; sjíždějí se sem milovníci i sběratelé knih, literáti, ilustrátoři, nakladatelé, amatéři, grafici, tiskaři a zástupci všech profesí, které souvisejí s knižní produkcí. V době od dubna do konce října, zvláště pak v letních měsících, je všude plno;

zájemci o literaturu vychutnávají společnou radost ze *shoppingu*, a ne ledajakého; nakupují knihy levné, opotřebované, ale i přepychové, kožené, bohatě zdobené, příjemné na dotek; kupují si nástroj poznání. Bývalá učitelka Yvonne Prêteseilleová, majitelka knihkupectví specializovaného na bretonskou i antikvární literaturu, řekla *Le Mondu*: *Jediní zákazníci, kteří nám chybějí, jsou adolescenti...* Zároveň však dodala: *Věřím, že nás ještě čeká krásná budoucnost.*

Každoročně v Bécherele probíhá *Svátek knihy*. Slaví se na Velikonoce, zatímco na první srpnovou neděli připadá *Knižní noc*. Městečkem proudí davy. Zdá se, že paní učitelka, nyní knihkupkyně, má pravdu.

Knihkupci a antikváři z Bécherele si v devadesátých letech koupili za babku domy, v době, kdy o ně nikdo nestál. Bruno Foligné si pochvaluje: *Jsmo majitelé, neplatíme nájem, a tak nás lze jen těžko potopit.* On sám založil *Abraxas-libris*, kde na velké ploše nabízí množství antikvárních knih. Je zde možné najít vše, od *livres de poche*, knížek do kapsy, až po vzácné tisky, včetně dětské literatury. Prodává i přes internet a štěstí mu věru přeje; na 30 tisíc titulů nabízí přes katalog a kolem 60 tisíc ve svém obchodě. Ani Foligné si nestěžuje, svůj podnik otevřel v roce 1990, a jak řekl *Le Mondu*: *Prosperuji. Zisk vzrostl o deset procent. Mám šest zaměstnanců, dva na plný pracovní úvazek – a to je*

v tomto oboru podnikání zázrak. V Montolieu se několik knihkupců-antikvářů spojilo a založili *Manufacture*; prodávají přes internet a zisk si rovněž pochvalují. *Máme však otevřeno sedm dní v týdnu, dodává na vysvětlenou jeden z nich pro Le Monde.*

Nutno však říci, že na mnohých místech přispívají k prosperitě těchto *villages du livre* také obce: finančně podporují kulturní akce, koncerty, výstavy, literární setkávání, která neodmyslitelně patří k jejich atmosféře. V Montolieu je krásná příroda, ale atraktivitu místa zvyšuje i *Musée des Arts et Métiers du Livre*, Muzeum umění a knižního řemesla, působící ve spolupráci s centrem Joëa Bousqueta z Carcassonu, stálou expozicí o umělcích a literátech, kteří se zde často potkávali. Bousquet (1897–1950) byl významný literát evropského rozhledu, už ve třicátých letech například usiloval získat obraz *Žlutý spektr* české surrealistické malířky Toyen, tehdy ještě ve Francii málo známé; ačkoliv zcela ochrnutý po zranění z války, stal se duší slavné *Nouvelle Revue Française*; mimoto patřil k nejbližšímu okruhu Gastona Gallimarda a na jeho usedlosti v Carcassonu se scházeli slavní umělci své doby.

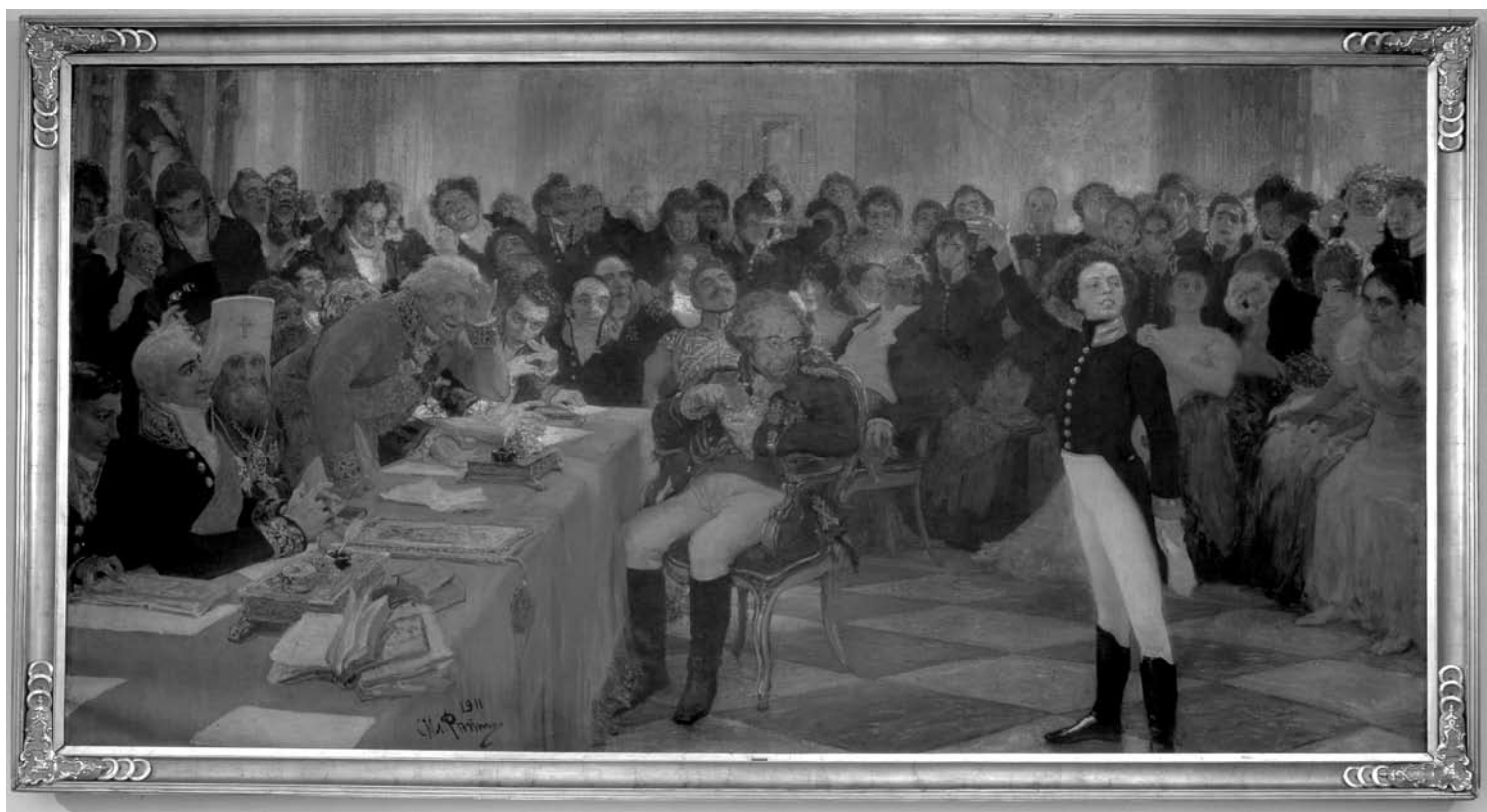
Nad vchodem do jednoho knihkupectví v Bécherele visí nápis, který se ptá: *Myslíte, že je kultura drahá?* A vzápětí doporučuje: *Zkuste to nevnímat!*

Ladislava Chateau

V letech 1923–1935 se Repinovy práce vystavovaly v Praze sedmkrát, výstavy proběhly i v dalších městech Československa. Po malířově smrti v roce 1930 se jeho obrazy začaly prodávat více než kdy dříve; za doby ekonomické krize se do nich intenzivně ukládaly peníze. Roku 1935 skupina československých zájemců o Repinovu tvorbu navštívila Penaty, na což účastníci výpravy vzpomínali: „Přišli jsme právě ve výroční den Řepinových narozenin (6. 8. 1844) a slečna Věra Řepinová, dcera profesora, uvítala nás s nelíčenou radostí. Byli jsme první Čechoslováci, kteří sem zavítali. Slečna byla v Čechách, když byla u nás Řepinova výstava, a má krásné vzpomínky na Prahu. Byla přijata také prezidentem republiky T. G. Masarykem, který zakoupil některá díla Řepinova.“ Zřejmě se jedná o Masarykovu koupi obrazu A. S. Puškin v lyceu 8. ledna 1815 recituje svou poemu „Vzpomínky v Carském Sele“ (1911), který je nyní rovněž k vidění.

Obrovské plátno ilustruje napínavý okamžik, kdy u zkoušky z literatury lyceista A. S. Puškin (1799–1837) recituje vlastní dílo. Šlo o důležitou zkoušku, jež umožňovala přestup z nižšího do vyššího stupně Carskoselského lycea, vysoké školy pro děti ze šlechtických rodin. čtrnáctiletý Puškin věděl, že komisi bude předsedat ruský básník G. R. Děržavin, a proto se obzvlášť snažil o kvalitu literárního díla. Puškinův přítel a spolužák I. I. Puščin později vzpomínal: „Když patriarcha našich básníků v nadšení a se slzami v očích vyskočil, aby políbil a pokřižoval kudrnatou hlavu, všichni jsme pod nějakým nepochopitelným vlivem v hluboké úctě mlčeli.“

Repin zobrazuje psychologický vrchol okamžiku: překvapení Děržavina, který je poemou naprosto unesen, napjatě se zvedá nad stolem a dívá se na básníka jako na zjevení. Během práce musel Repin odjet do Říma, aby se zúčastnil Světové výstavy. Odtud napsal: „Uprostřed krásy a geniálního umění Itálie celou svou duší letím k Puškinovu obrazu, který je mi nejbližší ze všech oblíbených vlastních nápadů.“ Dílo se povedlo, z pozdní Repinovy tvorby je jedno z nejlepších. Roku 1911 byl obraz vystaven

Obraz A. S. Puškin v lyceu 8. ledna 1815 recituje svou poemu „Vzpomínky v Carském Sele“ (1911); sbírka Pražského hradu; foto archiv Pražského hradu.

v Rusku. Rok nato se Repin vzdal první prémie a zlaté medaile, které za něj obdržel od Společnosti A. I. Kuindžiho, se zdůvodněním, že tvorba nemůže být měřená vyznamenáními. Obraz byl v roce 1933 vystaven v Praze, a následně zakoupen prezidentem T. G. Masarykem pro sbírku Pražského hradu za 120 000 Kčs.

V první polovině 30. let 20. století vznikala také umělecká sbírka českého lékaře a diplomata Václava Girsy, vyslance ČSR v Polsku (1927–1935) a ve Finsku (1927–1934). Vystavenou *Podobiznu mladé slečny Perion*, vytvořenou akvarelem na papíru, tehdy koupil V. Girsu od Repinovy dcery. Do sbírky Pražského hradu byl tento něžně barevný portrét předán v roce 1962 z muzea K. Gottwalda, kam se dostal z Gottwaldovy soukromé kolekce. Takže nejen Maglič, Girsu, ale i Gottwald byl

obdivovatelem talentu ruského umělce-realisty.

Repin vědomě tvořil tak, jak se malovalo v 60. a 70. letech 19. století. Dával přednost umění „zdravému“ a majícímu epický charakter, „jako za dob Homéra“. Na konci 19. století musel tento svůj postoj obhajovat, a to i na veřejných diskuzích. Repin nebyl žádným přirozeným řečníkem. Občas měl pocit, že prohrál a nepřesvědčil publikum o tom, že i realismus má právo na existenci. V dopise malířce M. Verevkinové vysvětloval: „Výtvarné umění a virtuosita se dříve odsuzovaly jako vada. Cenily se myšlenky, smysl, život, život díla, typickost, pravda, historický pohled... Víte, v této stránce umění se ukrývá veliký smysl a ten se mi jeví tak velkým, že si nestěžuji, že k té staré škole patřím.“

V Penatech malíř strávil posledních třicet let života: představoval vilu, kopal rybník,

scházel se s kulturní společností, jež za ním přijížděla, hostil ji pouze vegetariánsky, protože byl proti zabíjení zvířat. I myš, pokud se nějaká v domě objevila, musela být chycena a odnesena na pole. V Penatech maloval, dokud mohl, ze světa odcházel s pocitem vděčnosti, v posledním dopise, adresovaném kolegovi, vzkazoval: „Loučím se, loučím se, milí přátelé! Bylo mi dáno hojně štěstí na zemi: tak nezasloužené se mi v životě dařilo. Zdá se mi, že jsem si nezasloužil takové slávy, ale já jsem o ni neusiloval. A nyní, obrácený v prach, děkuji, děkuji nesmírně dojat neuvěřitelně laskavým světem mě tak štědře proslavivším.“

Výstava potrvá do konce března, obraz A. S. Puškin v lyceu 8. ledna 1815 recituje svou poemu „Vzpomínky v Carském Sele“ však bude sundán již na konci ledna.

Autorka je vědecká pracovnice Slovanského ústavu AV ČR

VÝLOV

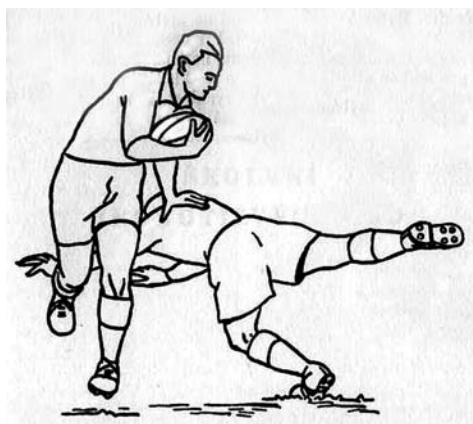
Oproti antikvariátům je naše výlovní krabice v redakci bezpečnou, zato poněkud nezajímavou, ba mdlou mlčnou. Jeden antikvariátní Výlov už jsme tu před lety měli: v čísle 19/2009 do pražských antikvariátů zamířil kolega Ondřej Hanus, dnes se vybranými úlovkami za poslední rok pochlubím já.

Začneme na Baltu. **Osvobozená země**, soubor reportáží romanopisce, publicisty a redaktora Pavla Finka z roku 1928, nás sice kromě Pobaltí zavádí ještě do Vídně, do Demánovské doliny či do Brna, jádrem díla však zůstává vyličení cest po svobodném Lotyšsku, jemuž ze všech destinací zcela zjevně patří největší Finkovy sympatie. Nově vzniklá republika (nezávislost Lotyšů vyhlásili pouhé tři týdny po Čechoslovácích) je popsána jako kraj dějinami těžce zkoušený, jako země zjizvená stopami utrpení a bledá znamení krvavějších ran, jež šly hluboko až k srdci, v níž pak žije pracovitý a skromný národ, který směle můžeme řadit mezi své nejlepší přátele. Nepochybně muselo být pro Finka přetěžké stát se poslůžkem svědkem toho, jak tento národ úpí pod sovětskou nadvládou, sám měl s bolševismem osobní zkušenost z československých legií a otevřeně před ním v *Osvobozené zemi* varuje, stejně jako před nebezpečím německým. Není proto divu, že poslední kniha mu vyšla krátce po druhé světové válce, načež se stal autorem nežádoucím a z oficiální literatury byl vytěsněn (zemřel r. 1965). Finkovi se nedá upřít básnický talent, jeho jazyk je obrazný, plný metafor, avšak znatelný

patos, pro jeho psaní příznačný, během oněch několika desítek let ještě relativně zbytněl a činí reportáže přece jen těžko stravitelnými; byť to tu a tam odlehčí půvabná jazyková patina: *Správcem je tu Peters Klaus, milý stařík, který sice nese už sedm křížků na plecích, nicméně stále ještě si vykračuje mladicky, hule ze své faječky*. – nebo pisatelovy zajímavé postřehy, jsoucí kuriozitami už ve své době: *Paní Friedit-Jurevičové je potěšením naslouchati rozhlasu a rozradostněně se pochlubuje, že její čtyřlampový přijímač zachycuje nejen Prahu, nýbrž i dokonce Brno, vysílající „plkačku strážníka Křópala z Brochovan“*. Nicméně najdou se tu i místa, která jsou aktuální také dnes, a (nejen) pro ně stojí za to knihu otevřít: *V Československu si vás lidé pletou s Litevci, protože ze sta obyvatel zapomnělo se jich devadesát podívat na mapu poválečné Evropy, glosuje kupříkladu autor trefně*.

Dosud se mi bohužel nepodařil sehnat Sekorův český překlad pravidel ragby z roku 1926, nepletu-li se, pak vůbec první vyšlou příručku o tomto sportovním odvětví u nás. Musím proto vzít, provizorně, zavděk o jednadvacet let mladší publikaci, vydanou v roce 1947 ministerstvem školství a osvěty, s názvem **Hrajte rugby**, kterou z francouzštiny (stejně jako O. Sekora) přeložil a upravil **R. O. Bauše**. Je to vskutku povznášející zážitek, listovat touto brožurou, prodchnutou duchem fair-play, ušlechtilosti a čestnosti, o němž si dnešní zvykané sportovní primadony mohou nechat leda zdát. A ač to

tak z televizních přenosů nemusí působit, *rugby jest hra gentlemanů*!; hra kontaktní a tvrdá, ale vytríbená a překrásná. Budiž toho důkazem i tento obrázek, zachycující – ó, jaká noblesa! – tzv. *odmítnutí skládajícího*:

Odmítání provádíme takto: Držíme míč jednou rukou tak, aby volná ruka připravena byla na tu stranu, s které přichází skládající. Nyní vystihneme okamžik, kdy skládající, vrhaje se na nás, není v rovnováze, a „pomůžeme“ mu, aby rovnováhu ještě více ztratil tím, že plochou dlaní opřeme se o jeho rameno v místech, kde začíná krk. Musíme se opřít silně jednak proto, abychom skládajícího opravdu přivedli z rovnováhy, a dále proto, abychom ho mohli obejít a pokračovat v běhu. Odmítání jest těžko popsati a ještě těžší provést včas.

Každý, kdo se kdy živil korekturami, ocení dozajista půvabnou brožurku **O čtení**

korrektur a několik pokynů knihtiskařových pro spisovatele a vydavatele knih od Antonína Strnada, vydanou v Praze v roce 1905. Arciže se korektorka za těch sto let proměnila k nepoznání, některé korektorské značky však zůstaly stejné a nejinak dnes platí (nebo by aspoň platit měly) i určité zvyklosti: *Starým pravidlem knihtiskařským bývalo, že bez chyb, korektně provedené dílo jest lepším doporučením a větší chlubou závodu knihtiskařského, z něhož vyšlo, než sebe nádherněji a vkusněji vypravená kniha. Pravidlo toto nepozbývá ani dnes, kdy úprava výrobků dostoupila takřka nejvyššího stupně dokonalosti, na své oprávněnosti*.

A konečně **Sletové pokyny pro dorostenky k X. všesokolskému sletu v Praze 1938**, nevyžadující si sáhodlouhých komentářů – odbuďme konec dnešní hostiny blaženým, labužnickým odříhnutím. **M. Kousalová**, předs. dorost. odboru náčelnictva ČOS, a **M. Provazovnicková**, náčelnice ČOS, nabádají mladé, nezkušené děvuchy, aby ze všech končin republiky přijížděly do víru velkoměsta, mimo jiné takto: *Pobyt v Praze vyžaduje tvoji ukázněnost. [...] Praha je velkoměsto, nevěř nikomu cizímu, svou důvěřivost bys mohla drazé zaplatiti. [...] před jídlem, po jídle i po cvičení dobře se vždy umyj (v šatnách máme krásné sprchy). Využij jich! Vysprchování udrží tě svěží a pomůže zabránit mdlobě. Pamatuj, že musíš každý den jít na velkou stranu; měj proto vždy při sobě papír. Ostych zde není na místě*.

Michal Škrabal

DVAKRÁT KEROUAC

Jack Kerouac: Na cestě – rukopisný svitek
Z angličtiny přeložil Jiří Popel
Argo, Praha 2009

Jack Kerouac: Vize Codyho
Z angličtiny přeložil Josef Rauvolf
Argo, Praha 2011

Zvědavě otvírám původní verzi Kerouacova *Na cestě* v českém překladu, čtu první věty: „*Poprvý jsem potkal Neala krátce potom, co mi umřel otec... Zrovna jsem se vylízal z docela vážný nemoci, o který se nehodlám blíže roze-pisovat, zmíním snad jen to, že byla v podstatě přímým důsledkem otcovy smrti a násled-ného pocitu, že všechno umřelo.*“ Uf, dál čist při nejlepší vůli nemůžu, chybné „potom“ místo „po tom“, ohavná vazba „zmínit něco“ a hlavně ten vulgární převod Kerouacova jazyka do hovorové češtiny s adjektivy na -ej a -ý, které se přenosem na papír stanou těžko snesitelnými, to všechno je na mne moc. (Ke všemu tu chybí příznačné, potrhle jazzové zdvojení: „*I met met Neal*“, „*potkal potkal jsem Neala*“.) Abych se s „rukopisným svitkem“ knihy seznámil – a zjistil, čím se liší od „oficiální“ verze –, budu ho čist ve francouzském překladu, ježž nic tak odrazu-jícího jako v češtině naštěstí nehyzdí.

Text svitku doprovázejí hned čtyři před-mluvy, ve francouzském vydání jako v čes-kém, zjevný důkaz vzrůstajícího podří-zování literatury interpretační mašinerii universitních kateder a mafii. Nejméně zbytečná je úvodní stať Howarda Cunnella, líčící Kerouacova jednání s nakladateli a vývoj jeho prózy od svitku k té podobě, v níž pak skutečně vyšla a dál vycházela. Jak z této zprávy vyplývá, a jak to potvrdí i četba vlastního textu, neliší se obě verze nijak zásadně, legenda o nádherně spon-tánním a nespoutaném textu, který nakla-datelské úpravy příliš uhladily a přičesaly – šířená zejména Allenem Ginsbergem – se při pročítání svitku rozplyne. Proměna, jíž prošel během redakce, nezrušila ani jeho styl, ani jeho ducha, neznamená zdaleka tak drastický zásah jako třeba Hrabalovy *Perličky na dně* vůči prvním verzím próz, které pro ně autor nově zpracoval. Všechno opravdu podstatné si Kerouac zjevně obhá-jil, kompromisy, na něž přistoupil, jsou jen dílčí a spíše okrajové, víc tematické a věčné než hluboce obsahové.

Z knihy tak vypadly zmínky o některých pohlavních počinech Kerouacova hrdiny (ve svitku převážně jen zaznamenaných, ne vyličených), ze vztahu mezi ním a autorem byly vymazány homosexuální momenty; potlačeny byly i scény, kde se užívají drogy, zmizely také některé záběry z amerického života, jako scéna s voyeurem na veřejném

záchodku nebo nelichotivý odstavec o rodi-nách jezdicích okounět – a případně tro-chu kupčit – do Hollywoodu. Hlavně pak všechny postavy, ve svitku nazvané pravými jmény, dostaly pseudonymy, aby se přede-šlo možným žalobám za veřejné ostouzení. Kerouacova matka se podobně změnila v pouhou tetu, jistý veřejný činitel, který se vzdor svým funkcím s autorem a jeho kum-pány sám stýkal, byl dokonce z knihy téměř úplně vyškrtnán, jako se ztratily některé kon-fликтní situace mezi Kerouacem, jeho prota-gonistou Nealem Cassadym (alias Deanem Moriartym) a jejich (bývalými) partner-kami, které se rovněž mohly knihu pokusit soudně napadnout. Převážně tak ale zmi-zely jen anekdotické pasáže a scény, jichž není proč litovat a jejichž vynechání knihu pročistilo i literárně. Pokud jde o její jazyk a styl, říká sice Cunnell, že redaktoři nakla-datelství měnili Kerouacův rytmus a brz-dili jeho tah, zejména dělením vět – i celku, původně bez odstavců a kapitol – na menší útvary (stěžoval si na to sám a je o tom řeč i v další předmluvě ke svitku, již napsala Penny Vlagopoulos), četba původního textu v překladu – ať českém nebo francouzském – však ani v tomto ohledu není zcela prů-kazná; snad i proto, že překladatelé sami v něm věty zkracují podobně, jako někdejší úpravci.

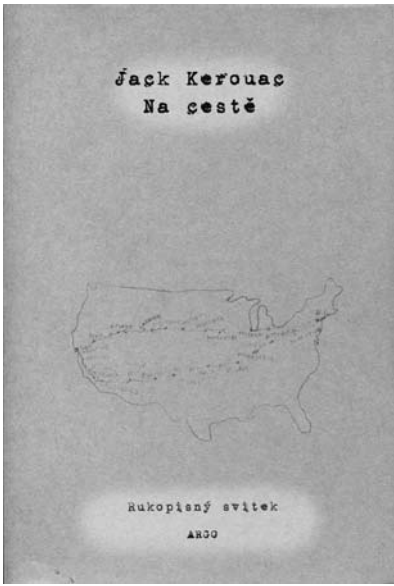
Svitek a jeho pozdější podoba se tak v pod-statě liší jako náčrt od konečné verze, zavr-šenější a bohatší než on, a v níž dílo teprve zcela naplnilo své původní intence. Protěj-šek ke škrtům, většinou jak řečeno nepod-statným, tu tvoří početné doplňky, přidané věty a pasáže, v nichž Kerouac sám původní text rozvedl, zahustil nebo nově zpracoval, a které jsou pro vyznění knihy významnější než to, co z ní vypadlo. Svitek nicméně ve srovnání s knihou nabízí i pár zvláštních nálezů a svítivých detailů; je v něm rovněž několik delších pasáží, které jsme v knize nečetli a které její četbu poutavě doplní, třebaže žádná z nich není velkolepá. Kromě jedné návštěvy v Texasu u Williama Bur-roughse, jedné rozvernější automobilové konverzace (mezi Kerouacem, Nealem a jed-nou z jeho žen) a jednoho mejdanu u kama-ráda v Arizoně sem patří zejména popis autorova druhého návratu z Kalifornie (na konci druhé části knihy) a líčení jeho a Nea-lova pobytu v Detroitu (konec třetí části), kde Kerouac navštíví svou bývalou ženu. V New Yorku, sotva tu autor přistál, se text znovu rozšíří perspektivou dalek při jeho návštěvě v přístavu, kam se přijde rozlou-čit s kamarády na loď, na níž „jsou všichni a každý tu někoho hledá“ a v níž Kerouac vidí Velký Planetární Koráb (podle českého překladu „*světovou loď*“); detroitská pasáž obsahuje pár vzácně křehkých momentek, ať z Kerouacových pokusů o obnovu vztahu ke své ženě („*zůstali jsme sedět v autě jako*

běžní milenci“) nebo z jeho konfrontací s Nealem: „*Nasedli jsme na trolejbus a jeli do cen-tra a já si najednou vzpo-mněl, že Louis-Ferdinand Céline jednou jel stejným trolejbusem se svým pří-telem Robinsonem, [...] pokud [Robinson] ovšem nebyl sám Céline; a Neal byl jako já, protože před-chozí noci se mi v hotelu zdálo, že Neal je já.*“

Zrození a skony

Ze všech ostatních stran k nám mluví totéž, co z kanonické verze knihy: ten dlouhý, extatický tah, sladěný s rytmem hektických mejdanů i dlouhých jízd autem a stopem, který mění prózu v „epickou báseň“, její-miž verši jsou kapitoly (jak si to Kerouac napsal do zápisníku), a kde za epizodami „děje“ vyvstává podstatnější sled střída-vých zrození a skonů, příjezdů následova-ných odjezdy, stvoření a zániků efemérních světů ve světě – milostných, přátelských i čistě příležitostných lidských svazků – zas a zas povstávajících z vln vzrušené radosti a znovu se rozpouštějících v melancholické mlze. Střídavě nadšené a sklíčené přehli-dce krajin a lidských situací (i lidské bídy), jíž přitom procházíme, dávají trvale básnický náboj – i širší, metafysický prostor – hlavně dva specificky kerouacovské postupy. První spočívá v tom, že záznam jedinečné chvíle je konfrontován s obecnou perspektivou lid-ského údělu – nebo s jakousi svou mytickou ozvěnou – a zasazen do jejího rámce: „*Podí-val jsem se na konec ulice: za poslední barabiz-nou začínal nekonečný prostor.*“ „*Každý den se Země nařikavě otáčela kolem své osy a my s hrůzou objevovali noc.*“ Komplementárně k tomu je Kerouac v evokaci chvíle pozorný k jejím nejkonkrétnějším komponentám: „*Zevnitř bylo slyšet pláč. Slyšel jsem všechno včetně bzučení neonového nápisu na našem hotelu.*“ „*V Detroitu jsme našli [pokoj] v lev-ném hotelu, kde visela ze stropu holá žárovka. Roztáhli jsme hnědé potřhané záclony a kou-kali se do zadní cihlové uličky. Hned za poslední hromadou odpadků nás něco čekalo...*“ Mimo běžný románový rámec zahrnují Keroua-cova líčení makro- i mikrokosmos a kon-frontují s nimi lidskou situaci, aby ji zároveň obohatila a zrelativizovala.

Výše uvedené citáty jsem převzal z českého překladu, ale s upravenými koncovkami adjektiv. Všichni čeští překladatelé Kerouaca jej naštěstí do vulgární češtiny nepřevádějí s touž brutalitou; překladatel skvostného *Října v železniční zemi* (Jan Válek) se bez

ní obešel úplně, Josef Rauvolf – podobně jako překladatel *Podzemníků* Jan Lamper – se ji ve svém překladu *Vize Codyho* aspoň v poměru ke spisovnému jazyku snaží odměřovat, občas si nám od ní dokonce umožní úplně oddech-nout (na rozloze odstavce, věty nebo aspoň její části). Je to tím úlevnější, že jde právě o *Vize Codyho*, možná nejambicioz-nější – a literárně nejná-ročnější – Kerouacovu knihu; ne náhodou se vzdor jeho popularity

dočkala vydání až roku 1972, tři roky po autorově smrti. Mohlo by se zdát, že název by měl být přeložen spíš jako *Codyho vize*, převod je ale adekvátní; portrét hrdiny knihy *Na cestě*, jenž se za Codym (Pome-rayem) opět skrývá, nemá být tolik sledem jeho vlastních vizí jako skladbou sestave-nou z různých pohledů na něj, jak nám je předkládá Kerouac. Třebaže součástí jejich montáže jsou i rozhovory Neala-Codyho, Kerouaca a dalších přepsané z magne-tofo-nových záznamů, kniha představuje mimo-řádně důsledný niterný průzkum; nejenom samotného hrdiny, jeho lidské situace a jeho vnitřního světa, ale přes něj právě tak Ameriky – a světa vůbec – jako Kerouacovy vlastní jedinečné sensibility.

Jedna z vrcholných pasáží knihy (v čes-kém vydání strany 139–152), protkaná a nesená leitmotivem zdi z rudých cihel, nebyla náhodou srovnávána se slavnou pasáží o „kusu žluté zdi“ (na Vermeerově obrazu) z Proustova *Hledání*: „[...] *nic než vězení, zastřelen[í] tát[ové], odbíjení hodin a ten jediný, bodáním hnaný smutek téhle čer-vené zdi zašpiněné světlý, jež byla určena uli-cím, pro normální kolemjdoucí, ale zakrývala něco vzadu, z nějakého smutného a nečest-ného důvodu [...]; a přesto měla tu schopnost jako stará cihlová zeď nějaké továrny, když na ni místo rudé záře, tak bezútešné jako hnědý sníh, pustíte bílé světlo, které se po všem roz-leje a přinese úlevu.*“ Nejde však jen o jednu pasáž; celá vrstevnatá kniha, kam přešla i řada materiálů k původnímu *Na cestě*, je plná vnitřních jízd a těch podivuhodných vět, před Kerouacem neznámých, které za sebou vtáhly na cestu tolik čtenářů. Vět autora, pro nějž bylo dobrodružstvím samo psaní, který psal proto, aby dal jméno dosud nepojmenovaným aspektům vnímání a vědomí, a jenž patří k hrstce vyvolených, kteří svým čtenářům s novým pohledem na svět nabídli i nový způsob života.

Petr Král

STŘED (PASÁŽE)

Sylva Fischerová: Pasáž
Fra, Praha 2011

Otevře-li čtenář knihu Sylvy Fischerové *Pasáž* náhodně právě uprostřed a začte se do povídky *To pravé dítě*, může být zcela přiro-zeně, plynule vtažen do děje, který po lyric-kém reflexivním začátku pokračuje epickým úryvkem příběhu, aby se zanedlouho opět přehoupl do polohy reflexivní, až se oba tyto póly přirozeně spojí v text plynoucí rovněž jaksi přirozeně – tento atribut lze vztáhnout i ke zdařilým dialogům –, a právě tak se dotýkající zásadních otázek lidské existence. Silná, zdařilá povídka napsaná úsporným, ale přitom bohatým jazykem (jenž nezapře básniřku) může onoho ze středu začínajícího čtenáře naladit k očeká-vání podobně kvalitních textů předcházejí-cích i následujících.

Tady však nastává větší či menší zkla-mání: o přirozenosti a plynulosti textu už většinou nemůže být řeči, dialogy jsou zpravidla toporné, reflexivní pasáže leckdy tezovité... Např. úvahy v závěrečné – titulní – povídce sice poněkud korespondují s refle-xemi z povídky *To pravé dítě*, avšak zároveň jsou vůči nim v prudkém kontrastu: svou artistností a nepřesvědčivostí, s níž i pasáž rádobyextatická ústí do objevů typu: „*Život je film, který o tobě natočil někdo jiný, a ty se na něj musíš dívat... Dokud nepřijde čas (...)* zjistit, *kdo nejsi a kdo jsi, že stojíš právě v téhle pasáži, že píšeš o téhle pasáži ne skrze intelekt vedoucí tvou ruku a řetězíci slova do smluve-ných významů, ale srdcem, jako svatý Augustin píšeš hořícím srdcem ne už, co můžeš, ale co musíš... píšeš tuhle pasáž.*“

Rovněž nepříliš přesvědčivě, a zejména až úmorně, působí i úvahy a hovory z první povídky *A co je člověk*, v níž se autobiogra-fická postava vysokoškolské učitelky řečtiny

schází se svými studenty na neformálním semináři v kavárně. Po úvodních zcela jalo-vých dialozích přichází student-doktorand a nahlas uvažuje (?): „*»Ne, rozumíš (...). O čem to jako je? Ráno se jako probudíš, podíváš se do stropu, rozhodíš ruče, a co? Co jako? Sedneš si, čteš, jdeš psát práci, kterou nakonec přečte deset lidí, jako ne proto, že je to zajímavá, ale proto, že musí. Tak co? Co jako? (...) No a pak přijdeš domů – je večer, a ty si jako sedneš a vej-ráš do knížky. Je neděle, a ty pracuješ. Vejráš jako do něčeho. Nemáš čas prostě. Normální čas nemáš. To je úplně na nic. Tý jo, na nic.*« *Padalo to z něho jako bobky z horské kozy.*“

Šest stran podobných projevů studentů či doktorandů klasické filologie může poně-kud přesáhnout míru čtenářské trpělivosti, obzvlášt je-li duchaplnost jejich učitelky demonstrována shora citovaným přirovná-ním...

Autor poznámky na přebalu Jan Šulc tvrdí, že v povídkách Sylvy Fischerové se „to

mnohé, co autorka ví a zná ze své práce odborné, ústrojně spojuje s tím, co je vlastní jen beletrii: s působivě zachyceným detailem a s přesným záznamem viděného či slyšeného“, a že některé (sic!) povídky se vyznačují naléhavostí, jež „*svědčí o tom, že musely být napsány*“, neboť „*v nich nejde »jen« o literaturu, ale o životně důležité zachycení něčeho osobně podstatného, co autorka nemůže nechat odplynout ze své paměti jen tak do nenávratna zapomnění.*“

Neměla by být naléhavost a nutnost zachycení něčeho podstatného zcela samo-zřejmým základním rysem veškeré neko-merční literatury?

A pokud jde o první citované tvrzení, lze v mnoha povídkách, bohužel, konstatovat pravý opak: filozofující reflexe podložené citacemi klasiků či biblickými aluzemi lec-kdy z textu neorganicky trčí, působí uměle až křečovitě.

Pak zbývá jediné: vrátit se ke středu...

Blanka Kostřicová

VŮLE KE KONCEPTUÁLNÍ POEZII

Ondřej Buddeus: 55 007 znaků včetně mezer
Petr Štengl, Praha 2011

Každá pořádná avantgarda začíná abecedou. Alespoň v Čechách. Nezval ve své *Abecedě* demonstroval váhu, kterou v nové poezii mají mít asociace – co písmeno abecedy, to řetězec představ disponující vlastní logikou, vlastním životem. Tedy nejen slovo, ale i samo písmeno a jeho grafické tvarosloví představují zdroj, z něhož může proudit poezie.

Ondřej Buddeus úvodní text své prvotiny sice abecedou nenazývá, ale přesto analogie s Nezvalem není od věci. V Buddeusově případě je ovšem přesnějším označením „sada znaků“. Jde o text začínající asémantickými grafémy – !, %, / ?, přecházející v emotikony :) a sadu číslic (nikoli náhodně započatou sekvencí jedniček a nul) a konečně v sekvenci slov začínajících stejným písmenem a řazených podle abecedy. Grafém u Buddeuse tedy není jako u Nezvala miniobrazem, jehož výtvarné významy se aktualizují básní, ale je jedním z široké řady znaků, které nabízí klávesnice počítače. A právě skrytý umělecký potenciál tohoto technického nástroje psaní je hlavní silou, která vede v úvodním textu sbírky *55 007 znaků včetně mezer* Buddeusovu imaginaci. Slova jsou v úvodní části knihy seřazena strojově a vybrána dobově – vedle řady dobově příznačných internacionalismů stojí slova neplnovýznamová, závažné a prázdné se mísí a vzniká skrumáž slov bez syntaxe, která přesto působí důvěrně a lidsky. Jediná vazba mezi slovy je přitom přísné abecední řazení (ne jen podle prvního písmene, ale i podle následujících) – je to vlastně trochu neodadaismus, cesta ke vpuštění náhody do souvislostí mezi slovy.

A tady se dostávám k první výrazné kvalitě Buddeusovy prvotiny – po dlouhé době v české poezii někdo umělecky reflektuje samu materialitu psaní. Výrazně se tomu věnovali autoři experimentální poezie 60. let, ale doby, kdy experimentující básník mohl nechat za sebe „myslet“ psací stroj, jsou už dávno pryč. Změnila se technika psaní, změnily se materiální způsoby existence textů. Toho si je Buddeus vědom a pokouší se tuto skutečnost analyzovat, a to prostředky výsostně básnickými. Nejde mu však o vizualitu textu, k níž směřovala konkrétní poezie 60. let. Zde běží daleko spíš o „pohnutý osud“ slov v digitálním prostředí, o slova vytržená z kontextů, slova googlovaná, slova v mailových adresách a webových hyperlincích, slova prohýbající se pod tíhou racionálně fungujících technologií, které s nimi zacházejí jako s pouhou hmotou. Zároveň běží o specifčnost digitálního textu, který už není stabilní maticí, ale je naopak vystaven permanentním proměnám, které umožňují interaktivní média. „Autor“ je proto relativní pojem – vysílá pouze první signál a výslednou významovou strukturu textu dotváří čtenář. Interakce je imperativem doby. I to si Buddeus uvědomuje a zapracovává toto vědomí do konceptu své knihy – nejzřetelněji v podobě vložené obálky, která obsahuje báseň stylizovanou jako formulář daný čtenáři k vyplnění a umožňující mu udělat jakousi osobní inventuru (např. vyčíslit počet výdechů a nádechů, úderů srdce, myšlenek, polibků daných a přijatých, vyčtených slov atd.).

Pro celek Buddeusovy sbírky se vskutku hodí mnohem lépe slovo koncept, než např. kompozice (ostatně i v tiráži je Buddeus označen jako autor u položky „*text a koncept*“). Jde o textově-výtvarný koncept, který už od nejhrubší materiální roviny usiluje o jediné – aktivizovat čtenáře. Buddeusova knížka nás ovšem aktivizuje ještě před tím, než ji začneme číst – už výběr z řady barevných variant obálky je významotvornou situací, kterou musí

vyřešit právě čtenář. (Autor této recenze měl k dispozici variantu růžovou a hnědou, dále existují varianty modrá, šedá a možná i další.) Dalším úkolem, před který je čtenář postaven, je dešifrace atypického způsobu číslování stránek – číslice v dolním pravém rohu totiž neoznačují lineární řadu stran, ale slouží k rozlišení tří úrovní – první číslice označuje jeden ze tří oddílů knihy, druhá pořadí textu v rámci daného oddílu a případná třetí číslice označuje část textu, pokud je báseň vytištěna na více než jedné straně. O praktickém smyslu tohoto způsobu číslování poněkud pochybuji, ale to je můj špatný optika. Jde, jak už bylo řečeno, o koncept, který chce právě už svojí materialitou sdělovat své základní rysy – a k nim bezesporu patří racionalita či intelektuální přístup ke skutečnosti a textům. Tato rovina knihy je oním logickým cvičením při dešifraci způsobu číslování demonstrována bezezbytku a velmi účinně. Zde nutno dodat, že na vytváření grafické podoby knihy nebyl Ondřej Buddeus sám, ale kniha je po této stránce také dílem studia *MAKE detail*.

Ale teď konečně k samotným textům. Na rozdíl od úvodní části knihy, která – jak už jsem napsal – je ryzím jazykovým experimentem, texty zařazené pod číselný kód 2 svým tvarem naplňují obecnou představu o básnickém textu mnohem více. Jde o nerýmované, stroficky nečleněné, volným veršem psané texty, velmi úsporné v metaforice a silně tendující k epičnosti. Ondřej Buddeus je ostatně autorem návrhu (novo)epické poezie, který publikoval ve *Tvaru* č. 5/2010 jako součást článku *Poezie vs. informace*. Zde vyjádřil kromě jiného své odhodlání vyprávět, vyvolávat kritickou reakci u čtenáře a umožňovat mu odstup, analyzovat, argumentovat a navozovat dojem dobovosti. Sbírkou *55 007 znaků včetně mezer* tento plán naplňuje bezezbytku. Což samozřejmě ještě neříká nic o uměleckém úspěchu či neúspěchu.

Epčnost Buddeusovy sbírky spočívá především ve velmi důsledném upozaďování promlouvajícího subjektu a v akcentaci postav a jejich mikropříběhů. (Jakýsi ostych či obava z ich-formy v některých textech dokonce vede k paralelnímu užívání ich-formy a er-formy v jediném textu: tvary sloves a zájmen jsou v druhé osobě a zároveň je v závorkách uveden tvar osoby první.) Do těchto mininarativů Buddeus někdy vtěsná celý život – totiž ne život figury, která by snad mohla existovat i vně jeho knihy (takové postavy ho literárně moc nezajímají), ale figury typizované, která často ztělesněním určitého životního postoje či osudu – jako například osamělý a nešťastný „muž, jenž vynalezl štěstí“, nebo bankovní úředník, kterého můžeme sledovat od jeho profesních začátků až po chvíli, kdy se stane poněkud vnitřně vyhaslou hlavou rodiny, či on a ona, kteří před sebou i před jinými hrají „ideální pár“. Buddeusovy postavy nemají jména, jsou modelovými reprezentanty životních stylů, které mají jedno společné – jsou založeny na sebeklamu, předstírání a lži, která dané postavy pomalu potápí do beznaděje a potopí je zcela, pokud se jim nepodaří přiznat si, že někde udělaly chybu. Buddeus v těchto banálních příbězích o prázdnotě, stereotypu a samotě podrývá iluzi štěstí, které mělo nastat jako důsledek promyšlených a koncepčních životních rozhodnutí. Cílem (snad až příliš přímočarým) je zde kritika iluzí, kterým tak snadno podléháme a tak těžko je opouštíme. Je pozoruhodné, jak je tato kritičnost účinná, přestože Buddeus odolává pokušení stát se sběratelem konkrétních životních příběhů, jejichž prostřednictvím by evokoval životní karamboly apod. Buddeusovi se daří velmi jemně vyvážit abstraktnost a typizovanost svých postav a příběhů s konkrétními detaily, které textům dávají plasticitu a životnost. Někdy jsou ovšem až příliš doslovné a dostávají se na hranici didaktizování (např. v básni *Strečink* je

myslím v závěru už zbytečně říkat „*nechce si to přiznat / nemůže / od nikud nikam*“, když totéž vysvítá z celého předchozího textu).

Buddeusova kritika racionality a rozumnosti je realizována v textech, jež jsou svým akcentem na racionalitu a logičnost zasazený do konceptu/knihy, která tytéž kvality materializuje řadou dalších způsobů (jak už bylo řečeno). Tento strategický paradox považuji za jednu z nejvyšších hodnot Buddeusovy prvotiny. Odstup, pro který autor pléduje v programních prohlášeních, je zde realizován s takovou měrou, že se čtenář ocitá v širokém meziprostoru plném protikladů, k nimž musí zaujmout stanovisko, aby mu četba dávala smysluplný celek. Fascinující je napětí mezi zdánlivou jednoduchostí a významovou číroostí textů v druhém oddíle sbírky a jazykem, resp. celkovým konceptem, který onu jednoduchost radikálně problematizuje.

Racionalita je kódem Buddeusovy imaginace. Nejlépe je to patrné na textech, které jsou budovány na logickém rozvinutí jediné představy, či faktu, a to s takovou důsledností, že vzniká paralelní imaginativní struktura, přitom ovšem není opuštěn racionální princip ani věcná správnost a logika výpovědi. Racionalita se tak vzácně spojuje s hravostí – např. v básni *Lidské tělo*, která je celá založena na poznatku, že lidské tělo je ze dvou třetin tvořeno vodou, z čehož se rozvíjí řetězec představ nikoli ovšem propojených asociativně, nýbrž logicky s ostentativní vůlí působit racionálně, přesně, brát v úvahu eventualitu apod. Jde o rozvinutou metaforu, rozvinutou díky logickým vývodům, nikoli díky básnické libovůli. A to je i v textu přímo reflektováno: „*Z tohoto úhlu pohledu / je život pouhá (poměrně konvenční) / metafora*.“ Tedy opět paradoxní spojení stylových kvalit. Paradox je základní sémantická kategorie, v níž se Buddeusova poezie pohybuje.

Buddeus ve svých textech maximálně usiluje o sdělnost a přehlednost, k čemuž mu jako kompoziční nástroj slouží především výčet. Výčtem je už úvodní část knihy, která řazení slov a znaků odvozuje od klávesnice počítače. Na enumerativním principu je vystavěna báseň 1., 2., 3., která místo strofického rozdělení textu volí raději tři body, jakoby přepsané ze zápisníku. Ryzím výčtem je také báseň *Strážník (work in progres)*, která rozvíjí dlouhou řadu představ o tom, jak by mohl alternativně zemřít Ježíš Kristus a jaké by to mělo dopady na naši vizuální kulturu. Extrémním případem výčtovosti je *Bitová poetika II*, kde enumerace přerůstá ve kvantifikaci a text je ve výsledku velmi vtipnou sumou partnerského soužití v číslech: „*Prospal jsem vedle tebe 17 885 hodin. / Snědl jsem s tebou 962 kilo masa, zhruba 4 a půl tuny / brambor, rýže, knedlíků, těstovin a tak. / (...) Milovali jsme se spolu 1135 x a v 73 % případů nešlo jen o sex, / (...) Počítal jsem to*.“ Výčtovost je přítomna v různé míře ve většině textů sbírky, velmi efektivně slouží autorovi k dosahování jeho záměrů, zároveň je však patrné, že se nejedná o cestu, kterou by bylo možno jít dál, aniž by další Buddeusova tvorba napříště upadala do stereotypu a neproduktivního opakování tvůrčích postupů.

V neposlední řadě k výrazným pozitivním hodnotám Buddeusovy prvotiny patří její metaliterární aspekt. Jak už bylo naznačeno – v básních *Bitová poetika I* a *Bitová poetika II* velmi trefně ironizuje přebujelou deskriptivní lyriku, která do omrzení variuje popisy interiéru a partnerských situací v nich se odehrávajících (mnohdy v podobě epigonského navazování na Hrušku či Borkovce). Do aktuální diskuze o angažované poezii se zapojuje rovněž s nadhledem a sebeironií psaným textem *Odpovědná angažovaná báseň*. A celý třetí oddíl sbírky je vlastně jakousi metaliterární narážkou, tentokrát směřovanou spíš k potenciálním recenzentům či interpretům sbírky – tvoří ho totiž výčet termínů

většinou pocházejících ze slovníku literární vědy, které by snad mohl budoucí vykladač sbírky použít, aby si svoji práci usnadnil, resp. myšlenkovou aktivitu minimalizoval na výběr z předem připraveného rejstříku. Což je vskutku smutně přesná invetiva proti interpretační praxi, s níž se není obtížné dnes setkat. Celou metaliterární rovinu sbírky považuji za velmi cennou, zvláště se vzpomínkou na dlouhé roky, kdy převládal názor, že se básník nemá umazat teoretickým přemýšlením o poezii.

Za jeden z nejzdařilejších textů sbírky považuji báseň *Iraq news*. Jde o text postavený na velmi jednoduché technice přepisu (resp. záměny slov) – zpráva o válečné situaci v Iráku je přepsána do podoby zprávy z domova, tedy jako by válka a násilnosti zuřily nikoli tisíce kilometrů daleko, ale přímo v Čechách. Tento jednoduchý způsob velmi účinně narušuje falešný pocit jistoty a útočí na lhotejnost, kterou stereotypní válečné zprávy z Blízkého východu snadno vyvolají. Zároveň je na této básni dobře patrná povaha angažovanosti Buddeusových básní (on by ale zřejmě raději mluvil o „akutnosti“ či „kritičnosti“, jak je patrné z nedávné ankety *Tvaru*). Narušování falešných pocitů jistoty, klamů a sebeklamů – ať už jde o rétoriku politiků, mediální masáž či zcela privátní životní postoje. To je doména Buddeusovy angažovanosti, která nijak neubírá jeho textům na umělecké svrchovanosti, naopak, zcela přirozeně souzní s jejich estetikou, resp. je součástí jejich estetiky.

Role Buddeusovy sbírky *55 007 znaků včetně mezer* v současných diskuzích o poezii, její sociální citlivosti a také jejím společenském statusu je můj názor mimořádný. Ukazuje, že opouštět osvědčená lyrická hájemství se vyplácí, že experiment s jazykem poezie i s kompozicí básnické knihy je stále možný a že způsoby, jak aktivizovat čtenáře a vtáhnout ho do hry se smyslem slov, tu stále jsou.

Karel Piorecký

INZERCE

Nadace Český literární fond

vypisuje

výběrové řízení na poskytnutí grantů a stipendií v roce 2012,

a to z vlastních prostředků i z výnosu prostředků *Nadačního investičního fondu* z předcházejícího roku.

Veškeré informace včetně formulářů a uzávěrky podání žádosti jsou k dispozici na internetových stránkách www.ncf.cz, nebo v sídle Nadace Český literární fond, 120 00 Praha 2, Pod Nuselskými schody 3

**telefon: 222 560 081-2
e-mail: nadace@ncf.cz**

• • •

Návrhy na

Ceny Josefa Hlávky

udělované za původní knižní práce z oblasti vědecké a odborné literatury je možné podat na výše uvedenou adresu do 31. ledna 2012.

e-mail: hajkova@ncf.cz

„DALEKÁ CESTA“ A PEŘINY

**Josef Hrdlička: Loďstvo vyplouvá z temnot
Opus, Praha 2010**

Literární vědec a překladatel Josef Hrdlička (nar. 1969) vloni vydal v nakladatelství Opus svou první básnickou sbírku. Nakladatelství, kde vycházejí překlady textů Yvese Bonnefoye, Georga Heyma anebo Czesława Miłose, i jména autorů, které Josef Hrdlička do češtiny převádí, to vše napovídá ještě před otevřením, že půjde o výjimečnou knihu.

Hledání, procházka, bloudění krajinou a lidský pohled jsou pro tuto sbírku podstatné pojmy, které autor propojuje s úzkostlivě napjatou pozorností. V básni *Před potopou* se píše: „*přítelkyně, mnoho let mrtvá / sesterským hlasem se mě ptá: / k čemu obracím tvář? / tím také jsem.*“ Koncentrace, upřené a zkoumavé pozorování vytvářejí pro básníka Hrdličkova založení centrální osu, kolem níž se rozrůstá lidská existence do různých stran. Všechny ty úkony, vedeny touhou po přesnosti a ostrosti, dosahují vlastní krajnosti, avšak kvůli jisté přepjatosti lomí se ve svůj protiklad do té míry, že obraz skutečnosti, jejíž bezpečnou podobu mají zprostředkovat, je nanejvýš nejednoznačný. A tak společně budují neověřitelnou halucinaci: realitu nijak problematickou a nijak neobvykle uspořádanou či fantaziijní, problém musíme hledat jinde. Důležitým textem pro pochopení procesu zpochybnění je báseň *Vrabinec, na vahách*, která ztvárňuje nezaručené a možná jen zdánlivé překmitnutí vnímání v blouznění. Ani na jiných místech není úplně jisté, jsou-li básnickovy halucinace osobními vidinami vznikajícími „za stolem“, anebo jsou-li to zážitky ze skutečných procházek. Právě ve zmíněné básni *Vrabinec* zůstává nerozhodnuto. Zmatení spočívá (příznačně z hlediska chodecké vášně – tolik se podílejí na volbě motivů sbírky) v nejednoznačnosti

slova „*pohořím*“, znamená-li stav člověka, který „třeští“ na lůžku v horečce, anebo jde-li o geologický útvar: „*tak pohořím v horečkách / k obzoru zasněžených hor*“ skutečně není jisté. Nezřejmý předěl mezi halucinací nemocného zmitajícího se v peřinách či procházkou ukazuje, jako by sám Hrdlička přesně nevěděl, kdy a kde je – či kdy a kde byl.

Kameny, skaliska a půda, tolik u Hrdličky přítomné, nedokážou vzbudit nepochybnou jistotu, že víme, kde a kým jsme. Svět hornin se hroutí, skála může být proměnlivá jako voda a jsou tu „*poryvy kameně*“, které zakouší kráčející člověk. Slova „*pohoří*“ a podobně také „*Středohoří*“ znovu a znovu posilují dvojité obraz kamenných útvarů, které jsou pevné a stále, a zároveň jako plamen měnlivé a horké, tedy nějak člověku blízké a příbuzné. Vynášejí však na povrch nepřístupný horký střed (podstatu), který zůstává jinak nedostupný: „*jen do vnitrozemí, do hloubi / země již nevejdete, pravil [prevozník]*“, tím orfeovský motiv sestoupení do podsvětí a objevení poezie je zpřítomněn přebýváním v blízkosti skal, procházením „*pohořím*“.

Hrdličkův básník se proto s pátrajícíma očima často toulá krajinou, s posmutnělým pohledem se znovu shání po záchraně „*skrze smysly*“, po ujištění o své vlastní podobě i pomoci při hledání odpovědi na otázku, co je to svět. Povaha pátravého sledování tohoto intimního pozorovatele a všímavce vysvitne nejjasněji a civilněji v básni *Ve vlaku*, tam se ukazuje „charakter“ pohledu velmi ostře. Blízkost dvou lidí ve vagónovém kupé podněcuje ke vzájemně utajovanému zájmu. Básník je tu opět člověkem hledajícím, toužebně na stopě jistotě a pevnosti, i proto je z každého odhaleného náznaku struktury života druhých snad až příliš unešen, sebemenší stopa a indicie je mu paradoxně víc než bohatství vlastního nitra, které jako by „stálo na vodě“ či něčím jako voda právě samo bylo. Právě toto hledání sebe v druhých, touha něco

uvidět, se objevuje v básni *Pod horou*: „*POD HOROU, pod okny je bouře, / moudrý muž vyhlíží z klidu / příbytku obezřetné chodce / a ptá se: kterým z nich jsem já?*“

Než se básnické „já“ prvně ve sbírce objeví, figuruje tu jen jakási nekonkrétní „*osoba*“ anebo všeobecný „*člověk*“. Konkretizace vlastního já i objektů vzniklého světa postupuje sbírkou pozvolna. Nález a objevení jsou nečekané, avšak stále velmi málo sebevědomé, křehké a málem nežádoucí: „*k vrcholu s pocitem proti proudu / jsem se bral.*“

Pocit nejistoty nadto roste s faktem, že procházka krajinou, častý námět básní, sblíží se s myšlením či samotným psaním textu. Údolí „*ubíhá do dálky jako s nadějí odeslaný dopis*“, zaznamenává si Josef Hrdlička. Proto, nevěděl-li čtenář na počátku, kdeže se to prochází, zda v „*myšlenkách*“, anebo na skutečných místech, pak i později, je-li ujištěn a přesněji orientován, je opět zvikláván třeba rychle se objevujícím motivem řeky, která uchovává proměnlivost coby svou podstatu. Tedy myslící člověk, především on!, i místo, které obývá, jeho „*chladný pokoj*“, jako by od počátku „*visel kdesi ve výšce bez země*“, vznášel se bez moci zastyt se, a uvázne-li, pak vždy jen na chvíli.

Josef Hrdlička nechává stále mnoho nerozhodnutého. Texty by mohly být srozumitelnější, jejich výklad by byl jednoznačný, ale o tom, že je to umělecký záměr, a to nejen zachytit, ale i držet tuto nejasnost, která je nutně spojena s lidským životem, svědčí i používání interpunkce, vlastní členění básní do veršů, znejasnění předělu mezi přímou a nepřímou řečí.

Představu o pohyblivém a neustále se proměňujícím světě známe i z Hrdličkových výjimečných překladů a výkladů Bergsona a Bachelarda, avšak v přítomné sbírce se pohyblivost zbavuje své euforické tvárnosti, se kterou ji oba filozofové definují, a dostává konečnou zneklidňující fasetu: „*jak zachtěl jsem – dostat se k okraji temného v sobě, / zazpívat milostnou píseň,*

již cítím / víc než sebe, jako bílý havran, / pták vždy dumavý, shrbený, usednout / na větev zlomenou do prázdného ticha, / jak chtěl jsem – a málo – / neboť život svým směrem mě vlekl dál.“ Intertextuálně příznačná se jeví i báseň *Rodinné vztahy*, kde scéna cestujících jedoucích ve dvou vlcích vedle sebe přibližuje vztah člověka k člověku, a ten motiv je velmi bergsonovský.

Loďstvo vyplouvá z temnot rozhodně není sbírka jediného hlasu, leč tím nejsilnějším a skutečně nejlepším zůstává onen mistrovsky zpodoběný hlas nejistoty: kdo jsme a v čem to žijeme, sen, halucinace? Jsou tu samozřejmě i jiné hlasy a tóny, jen však překvapivě jednoduché, jaksi nečekané odpovědkové, ve vyznění neobvykle jednoznačné, taková je například *K věčnosti*, kdy jsem si myslel, že ji snad autor přehlédl: „*všechno mířilo kupředu / spěchali chodci, ujížděly tramvaje / ale vpředu, kam nebylo vidět, čas narážel / na skleněnou kouli / ... / rozesmáté tváře utikaly proti směru, / nevěděli o tom, žili v domnění / že čas míří vždy vpřed, / já o tom věděl, / na mě se skláněla plocha.*“ Neokázalost sbírky, úspěšné ale výrazné ladění jazykových prostředků, precizní ujasňování zkušenosti především z odpovědnosti k sobě, evidentní potřeba a vnitřní nutnost psát, touha po jistotě, možná příliš jednoduše řečeno: typ tvůrce, který vlastní nástroje, avšak dosud nenalezl minimální stálost existence, to vše vytváří celek hluboce působivý a docela jedinečný.

Lukáš Prokop

INZERCE

Literáti před kamerou

Básník, fotograf a režisér Martin Langer od roku 2000 dokumentaristicky mapuje umělecký prostor. Poslední dva roky se scenáristicky a režijně podílel jak na cyklech České televize *Česko jedna báseň* a *Čtenářský deník*, tak i na autorském dokumentu *35 % pod nulou*, kriticky líčícím vztah Ministerstva kultury ČR k živé kultuře. Posledním jeho počinem je portrét tří generací básníků, kteří se existenčně i umělecky vyrovnávají s přítomnou dobou.

V rámci komponovaných večerů
Literáti před kamerou
budete mít možnost nejen zhlédnout dokumenty, ale poslechnout si i texty jednotlivých autorů:

19. 1. v 19 hod.
Café Max, Ústí nad Labem
čtení: Lukáš Marvan a Patrik Linhart
dramaturgie: Alice Prajzantová,
časopis *H_aluze*

1. 2. v 19 hod.
Muzeum Kampa
v rámci Literárního kempingu
čtení: Vít Kremlíčka a Patrik Linhart
dramaturgie: Milan Kozelka

13. 2. v 19 hod.
Čítárna Unijazzu, Jindřišská 5, Praha 1
čtení: Božena Správcová a Lubor Kasal
dramaturgie: Adéla Kebrlová, Unijazz

5. 3. v 19 hod.
Café V lese, Krymská 12, Praha 10
čtení: Jaromír Typlt
dramaturgie: Alice Prajzantová,
časopis *H_aluze*

KDYŽ JE VÍRA SILNĚJŠÍ NEŽ POEZIE

**Jiří Pejla: Žalmúzie
Galerie města Plzně,
edice Imago et verbum, Plzeň 2011**

Plzeňský autor Jiří Pejla vydal knížku veršů s hravým názvem *Žalmúzie*. Spojení žalmů a múz vypovídá mnohé o stavbě celé sbírky, a zároveň o její největší slabině.

Člen Českobratrské církve evangelické, laický kazatel a také nadšený hudebník Jiří Pejla zamýšlel čtenáři zprostředkovat kouzlo biblických textů. Vybral si za tím účelem deset starozákonních žalmů a na každý napsal jednu či více kratších parafrází, ponechává je jim označení „žalm“. Odtud je jen krůček k vyřešení jazykové hříčky z titulu, skrývajícího metaforu: jak autor pootáčí žaluziemi veršů, odhaluje z původní předlohy jen to, co považuje za důležité. Ne náhodou sbírku hojně prokládají fotografie zkušeného výtvarníka Pavla Falátka, který pravidelně zachycuje žaluzie v okně své pracovny v různém stupni rozevření v průběhu celého roku. Výsledky tohoto „deníku světla“ vkusně doplňují Pejlovy verše. Po zásluze je Pavel Falátek uváděn jako spoluautor knihy.

Potud bych měl totiž sbírku hodnotit jako autorskou poezii, protože parafráze sdílejí až příliš z tkaniva originálu. Avšak Pejla dobře věděl, že je třeba něčeho navíc a variace proložil vlastními básněmi, které „*s žalmy rezonují v ozvěnách a meditativních prožitcích*“.

(Píše Antonín Bajaja v medailonku autora.)

Vzal jsem tu knížku do ruky jakožto ne-křesťan a ne-člen jakékoli náboženské komunity a tak ji budu hodnotit. Nebylo

těžké uhodnout, že nejsilnějším zřídlem prožitku je autorova víra, skrze níž z nás básník činí svědky svých nejniternějších promluv k Bohu. Právě v tom zpodvědním exhibicionismu spočívá nevýhoda pro čtenáře nevěřícího, který snadno podlehne dojmu, že čte upoutávku na víru. Autor je natolik zaujat svou transcendencí, že odsouvá otázky poezie vůbec. A potom se musí optat čtenář: jaká je tohle poezie? Pejla odpovídá výstižně už úvodním mottem, pocházejícím od Milana Rúfuse: „*Báseň a modlitba sú sestry. / Pozvi ich k sebe, stôl im prestri.*“ I méně vnímavému čtenáři dojde, že totiž bude ve váhovém poměru mezi sestrami. Pochopitelně i biblické texty jsou poezií svého druhu a Pejla ji do parafrází přejímá archaicky slavnostním slohem. Ovšem to, že se od něj nedokáže oprostít ani u těch „autorských“ vsuvek, považuji za promeškanou příležitost. Knižce totiž chybí ústrojný kontrast jako akváriu osvěžovač nebo žaluziím průvan. Co takhle dopustit se hříchy formy a spáchat třeba sonet, zarytmovat si a zarytmovat si v úhledně seříznutých strofách? Grafické rozházení slov typu „*křehounce*“, „*konejšivě*“, „*klouzavě*“, „*slůvka*“ do dvou sloupců v básni následující po *Žalmu 22, 1* se alespoň tváří jako vážný experiment, bohužel napohled prvoplánový. Knižka postupem upadá do monotónní meditace a hlavně – zoufale se podobá produkci přehrsle jiných takto meditujících dnešních básníků. Máte dojem, že jste to už tisíckrát někde četli, stejně členěné, do meditativní mlhy nahozené udičky alegorií a velevýznamných otázek, čekající na čtenáře, který se vděčně zakousne a bude si ještě týden mnout bradu. Verše na svém hřbetě nesou přetěžký náklad myšlenky, s níž kráčeji líně přes hranice poezie do říše

jakýchsi miniesejů. Už prolog napoví: „*chléb / stůl / drobky / padají / na zem // štěňata / skácou a / chytají je / ještě / v letu.*“ Je otázkou, co z těchto drobtů pochyty a vychutná čtenář, tedy pokud se knížka neocitne v letu někam, odkud pro knihu už není návratu.

Mnoho nesvede změnit ani jiná parafráze *Žalmu 22*, která při navození problému identity lidského jedince sahá po „moderní“ slovní zásobě. Snaha vyšinout se z archaických drážek *Bible* je sice sympatická, ale i za výrazy jako „*definitivně*“, „*anulovat*“ či „*spirální galaxie*“ se brzy uzavře kruh monotonie. Až se vnucuje otázka: nestálo by za zvážení vydat ony básně samostatně, nevázané na žalmy a jejich parafráze? Vlastní tvorba ve zvoleném poměru nedostatečně ředí sloučeninu originálu a parafrází.

Shrnuji: nad touto knihou uspokojen budeš ty, kdož se uskovníš a drobty z žalmů rozdělíš na ještě menší drobty parafrází. Pejla sází vše na obsah, nechává jej tiše zářit moudrostí, útěchou i varováním před notoricky známými hrozbami postmoderní společnosti, vše skrze nejosobnější prožitek víry. Hlavně víra je tu na prvním místě, je krví a dřením těchto veršů, prosvítá téměř bez obalu hranice žánru. Nic proti tomu, pohládí to a leckomu vnukne naději, ale – kde zůstává poezie? Ta přichází až v druhém plánu, je pouhým médiem vroucího vyznání. Především poezii jsem hledal, a našel jsem ji zmoženou a zohýbanou pod tíhou víry.

Ani trochu nepodceňuji duševní a osobnostní kvality autora, jen si myslím, že by jeho myšlenkám lépe přiléhal háv kázání. Ale nakonec to rozhodnou teprve čtenáři, zda mu z *Žalmúzií* nezůstane žal.

Aleš Misař

DOBRODRUŽNÁ ZÁMECKÁ PANÍ ŠVÉDKA

Eva Strömberg Kranz: AMELIE POSSE-BRÁZDOVÁ (Život spjatý s Československem)
Ze švédštiny přeložila Miloslava Slavičková
Akropolis, Praha 2011

Navštívili jste někdy zámček Ličkov poblíž Žatce, na němž dosud žije paní Marie, druhá manželka malíře Oskara Brázdy? O jeho ženě první, Švédce, zase vyšla v překladu biografie. Po přečtení této pečlivé a zajímavé švédské studie o paní Amelii, ve své době rovněž známé spisovatelce, v 30. letech vydávané i česky (*Slunné zajetí, Pestrá volnost*), čtenáře skutečně nemůže napadnout nic jiného než okřídlené „*Jaká to byla žena, jaká to žena!*“. Ale po pořádku.

Amelie Posse se narodila roku 1884 v aristokraticko-měšťanské rodině s rozsáhlými kontakty v nejvyšších sférách země tří korunek a své dětství z velké části prožila na jihošvédských sídlech. Jenže po ekonomickém krachu přišla doba nuceného uskromnění, která přesto Amelii nezabránila věnovat se tomu, co měla ráda – především umění. A to platí v podstatě pro celý její život, neboť nedostatek peněz bude vždy, stejně jako velmi časté nemoci, náležet k dennímu pořádku.

Příběh již dospělé hraběnky nás zavádí do víru manželských troj- i víceúhelníků (vztahy homoofilní z toho nevyjímaje), které vyústily v rozvod prvního manželství. Amelie následně necestuje do Canossy, nýbrž do Říma, kam vedou všechny cesty. V jejím okolí se pohybují sami „*Indové, holandští malíři, maďarští hudebníci a architekti, ruské a italské bláznivé princezny, nudní a slušní diplomaté*“, „*kotérie mezinárodních boháčů a ztřeštěnců, více či méně homosexuálních*“. Ve věčném městě se seznamuje se zmíněným portrétistou z Rosic u (mých rodných) Pardubic „Okim“ Brázdou, synem pozdějšího majitele kavárny Slavie, přesto ale pocházejícím z výrazně skromnějších poměrů než ona, a neodolá jeho „slovanskému šarmu“, ač pro ni Čechy byly dosud zemí s podezřelým panslavistickým resentimentem, „*kde pánové pijí pivo, jsou z něho vypasení a vypadají jako ti nejhorší Spießbürgery*“; „*Je to tam stísněné, nacionalistické a dost*

plebejské – a jsou tak paličatí“. Brázda za sebou měl studia ve Vídni, při jejichž zakončení mu císař předal medaili určenou jen největším uměleckým nadějím říše se slovy: „*Proč jste přišel z Prahy sem a připravil o cenu vídeňské studenty?*“ Nebude na tom „mýtu“, že pan Procházka v říši protežoval Rakušany, přece jen něco?

V době, kdy už klepe na dveře první světová válka, zahoří již sezdaný pár, s bydlištěm stále v Římě, pro věc samostatného Československa a octne se ve službách české revoluce. K úzkému okruhu korespondenčnímu patří Masaryk, Beneš a Štefánik a Amelie najednou velmi obdivuje „*prudký slovanský temperament, nespoutaný individualismus a odpor ke stádnosti*“, shledává, že mnoho Čechů je mimořádně hluboce filozoficky založeno a později se pouští do diskuzí o duchovnu s prvním ze jmenované trojice. Novodobí vlastenci roku 2011, nikterak ale zapadlí, nechť mi dovolí být místo „našinců“ spíše hrdý na Švédku Amelii.

Zůstávat dále v Itálii po fašistickém převratu již nebylo pro Brázdovy únosné. Využívají možnosti přesídlit do srdce Evropy, na zmíněný Ličkov v oblasti s převážně německojazyčným obyvatelstvem. I zde jsou centrem vši společnosti a hraběnka se postupně stává velmi oblíbenou: podpoří i vznik české školy. Znejistění mezinárodní situace v 30. letech vede Amelii ke společenské angažovanosti v pacifistickém ženském hnutí, přes které se snaží varovat před nacismem šířícím se Evropou. Vztah s Okim se pomalu, leč jistě rozpadá.

Když na Ličkově dozní poslední husitský chorál, tento pak připadne k Sudetům a vlaje na něm vlajka s hákovým křížem, je Amelie již zpět ve Švédsku. Oki se snaží podkuřováním zachránit si z Ličkova před nacisty to, co se dá, ale nadarmo. Těch několik let války strávených doma Amelie pomáhá československým uprchlíkům, ať již českého, německého nebo židovského původu. Mít v této době v nuceně neutrálním, ale rovněž pronacistickými sympatiemi infiltrovaném Švédsku takto vyhraněné prodemokratické postoje nebylo příliš bezpečné, neboť krajně pravicové názory prosakovaly do nejvyšších pater společnosti a státu snad ještě víc než v současné České republice. Navzdory tomu se Amelie věnuje utajené konspirativní

činnosti v kruzích švédských antifašistů s mnoha z pozdější doby známými jmény.

Po válce se znovu vrací do Československa a velmi ji zajímá otázka německého odsunu. Nebezpečí bolševizace si zprvu neúplně uvědomuje, možná pod vlivem dlouholetého velmi dobrého přítele Eduarda Beneše. Po únoru 1948 již mnoho nezmůže, ač nadále věrná své tradici politické angažovanosti, v jejímž důsledku pak její jméno figuruje v procesu s Miladou Horákovou, její přítelkyní. Nezbyvá jí nic než trpká úvaha: „*Kdyby před deseti lety nebyli západní spojenci Československo zklamali, nevrhlo by se tak ochotně do náruče mocnému východnímu sousedu, jedinému, který se zrady nezúčastnil*.“ Do konce života jí zbývá už jen několik let, která dožije ve Švédsku. I když je téměř bez prostředků, znovu se stává doslova matkou všech nových československých uprchlíků, kteří potřebují pomoc: „*Co vydělala, hned utratila, nejčastěji pro jiné*.“

Podrobné hodnocení mnohostranné osobnosti paní Amelie budou časem jistě provádět osoby více než já obeznámené s genderovou a feministickou problematikou; bude pro ně nepochybně velmi zajímavá. Proto zde jen pár pestrých postřehů: A. Posse-Brázdová představovala starý svět vyšší třídy s mnoha privilegii danými narozením, svět, který dnes již neexistuje, v tomto smyslu je kniha „*labutí písni ještěřů*“. Přesto je možné pro tento svět, k němuž patřilo psát si dopisy o dvaasedmdesáti stranách, pro jeho smysl pro noblesu a eleganci, kulturní vytříbenost, zájem o umění, kulturu a věci duchovní včetně mysticismu a východních náboženství, pocítit mnohou slabost. Nemá žádný smysl jej porovnávat se světem dnešního mocensko-ekonomického a mediálního establishmentu, s jeho cynismem a prvoplánovým materiálním prospěchářstvím. Amelie si sice do jisté míry nedokázala představit větší demokratizaci společnosti („*Měl by s ní snad sedět u jednoho stolu užívaný šofér nebo řemeslník, který jedl nožem a mlaskal?*“), přesto, jak bylo po její smrti konstatováno, ztělesňovala soužití mezi různými společenskými vrstvami, díky čemuž jí občas říkali „*rudá hraběnka*“. Toto je zvláště aktuální dnes, kdy se místo marxismu-leninismu stává oficiální ideologií sociální darwinismus a kdy

se jedním dechem se slovem „solidarita“ říká „*ale nejdřív se vypořádat s lemply!*“. Amelie planým řečením nevarovala před těmi, kdo si údajně osobují právo mluvit za chudé a eskalují sociální napětí, ale byla raději vždy tam, kde jí bylo nejvíce zapotřebí, a řídila se heslem „*att tjäna andra, det är däri lyckan består*“. Boj proti zlu jí byl kategorickým imperativem.

Publikace obsahující nezměrné množství detailních informací o době, kdy Amelie žila, a o mnoha osobnostech – vedle české či švédské – všech možných národností, se kterými se stýkala, bude každopádně velmi užitečnou pomůckou historikům včetně těch kulturních. Osobně ji velmi oceňuji jako příspěvek ke studii česko-švédských vztahů. Švédská paní hraběnka, přicházející do prvorepublikového Československa jako cizinka, rovněž zprostředkovává pohled na to, jak nás v té době viděli v zahraničí. Studie také mapuje mnohé zákruty lidských vztahů: v této souvislosti nebyli doposud jmenováni Ameliini dva synové. Lze uvést i to, že text je – ač nikoliv prvoplánovou – studnicí tzv. „zákulisních informací“ například o Olze Masarykové či o osobních neváživostech příslušníků pouťorové emigrace.

Jak autorka knihy E. Strömberg Kranz, tak její překladatelka M. Slavičková jsou spojené s dřívější výukou češtiny na univerzitě v jihošvédském Lundu. Bohužel zde byla výuka všech „malých jazyků“ již zrušena. Jedná se o záležitost varovnou a nehodnou inspirace, zvláště při reflexi doposud nedocněného faktu, toho, jak byla v 70. a 80. letech lundská čeština významná pro kulturní aktivity *Nadace Charty 77* sídlící ve Švédsku.

Má potměšilá povaha se ale nyní raduje, že toto neblahé rozhodnutí přesto nezabránilo tomu, aby lundská čeština vydala světu své plody, a nyní i česky.

Jan Dlask

OZNÁMENÍ

Nadační fond Festival spisovatelů Praha vyhlašuje **8. ročník literární soutěže Ceny Waltera Sernera** o nejlepší dosud nepublikovanou povídku. Soutěž je určena pro studenty středních škol a uzávěrka je do konce února 2012. Povídky na téma **Myšlenka se tvoří v ústech** (Tristan Tzara) mohou studenti středních škol z České republiky posílat elektronicky do 29. února na adresu info@pwf.cz. Maximální rozsah soutěžního příspěvku je pět normostran.

V Café Fra v Praze vystoupí dne 24. 1. 2012 od 19.30 hod. básnířka **Kateřina Rudčenk**ová. O dva dny později na stejném místě a ve stejný čas představí své nové číslo ústecká revue **Pandora**.

Ve čtvrtek 26. 1. 2012 v proběhne v koncertním sálu pražského Domu U Kamenného zvonu od 18.00 hod. **Večer poezie Bohuslava Reynka** v přednesu Hany Kofránkové a Josefa Somra.

Je vyhlášen **4. ročník Mobelovy ceny**, určené pro české básníky. V podmínkách soutěže je zaslat jeden výstisk sbírky, vydané v roce 2011 včetně kontaktního telefonu, adresy, případně e-mailu autora, a to do **30. 6. 2012**, na adresu: Alois Marhoul, 252 04 Čisovice 123. Nositeli Mobelovy ceny jsou mj. Lubomír Brožek, Jiří Žáček, uznání dostali např. Magdalena Pokorná, Ladislav Vondrák nebo Tereza Hejdrová.

Liberecká Galerie U Rytíře zve na výstavu fotografií **Ivana Lutterera** nazvanou **To české tao**, obsahující panoramatické fotografie z let 1954–1991. Výstava potrvá do 23. 2. 2012.

V pražské Kavárně Lucerna je do 4. 3. 2012 přístupná výstava fotografií japonského umělce **Toshio Sakaie**.

NEZBYTNÁ DÁVKA FANTAZIE

Lidia Amejko: Známé příběhy Z polštiny přeložila Barbora Gregorová Agite/Fra, Praha 2010

Spojení velmi plodné překladatelky a pražského nakladatelství, které polskou literaturou rozhodně nešetří, přineslo na český trh další zajímavé jméno. Lidia Amejko, doma i u nás známější jako dramatička, vhodně doplňuje autory ve středním věku (narozené v 50. letech) Andrzeje Barta a Jerzyho Pilcha. Spolu s legendárním Sławomirem Mrożkem a dvojicí mladých spisovatelů Dorotou Masłowskou a Michałem Witkowskim tak Fra představuje zajímavý mix současné polské prózy. Přestože Amejko nedosahuje kvalit Bartových či Pilchových, mají její povídky co nabídnout.

Hned první povídka tenké sbírky naznačuje obrovský potenciál polské autorky. V posledních měsících tolik skloňovaná angažovaná poezie, potažmo angažovaná literatura získává výrazného zástupce z nedaleké ciziny. Příběh zaměstnance banky, precitlivělého na cynické, případně zkrátka bagatelizované zprávy o neštěstí, při kterých prožívá fyzickou bolest, je podán s kouzelnou nadsázkou a absurditou, s výsměchem globalizovanému světu i s nepřijemně realistickou pointou. Úvodní text tedy vynikající, ale bohužel na něj není navázáno ve všech následujících povídkách.

Přestože jsou ve sbírce i další kvalitní povídky, musí se k nim čtenář doslova prokousávat řadou nudných stránek. Především *Uriel*, *Gumajka* nebo *Gumajka a Uriel* ukazují mnohem víc na sečtělost autorky a její dobrou orientaci v současných narativních trendech, než že by měly schopnost čtenáře chytit a nepustit. Hrdinové povídek jsou sice roztomilí, často probouzejí sympatie, ale ač jsou jejich příběhy rozhodně neobyčejné, jsou zkrátka k uzoufání nudné. Chápu, že kdyby se sbírka zúžila o těchto 4–5 slabých povídek, nebylo by už co vydávat, ale nemůžu se zbavit dojmu, že by nebylo na škodu s vydáním počkat. Jako ideální se mi pak jeví výbor toho nejlepšího ze *Známych příběhů* a z druhé autorčiny povídkové sbírky *Životy sídlištních svatých*. Eliminováno by se tak střídání textů slabých se silnými a mohli bychom tu mít vynikající knihu povídek.

V Polsku se stalo už takovým zvykem popisovat autorčinu prozaickou tvorbu jako směs stylů Hrabala, Borgese, Kafky a Babela. Jistě k tomu přispěla první povídka, na konci 80. let představená jako neznámý Borgesův text, a drama *Přeměna* 1999, které variuje Kafkovu *Proměnu*. Ale úplně vážně se to samozřejmě brát nedá. Absurdní postavičky a smysl pro humor sice Hrabala skutečně připomenou, ale tato srovnání jsou čistě marketingová, protože další desítky autorů bychom na stejném principu mohli klidně vyjmenovávat po celou recenzi. Z divadla

známý *Pan Dvoudřívko* připomene strýce Balouna z povídek Šimka a Grossmanna, některé méně obvyklé postavy zase přivedou na mysl Milorada Paviće, a tak bychom mohli pokračovat až k Patriku Linhartovi.

Ale zpět ke knize Lidie Amejko. Právě povídka *Pan Dvoudřívko* znovu vrací čtenáře ke kvalitě a celá druhá polovina sbírky už znovu stojí za přečtení (snad s výjimkou povídky *Knihovník*, ve které je Bůh až neuvěřitelně, a dost únavně, trapný). Specifický autorčin humor, groteskní situace a občas i absurdní příběhy nastavují zajímavé zrcadlo soudobým českým autorům povídek. Rozhodně situaci na poli krátké prózy ozvláštňuje a nebylo by od věci, kdyby někoho i inspirovala. Tedy zcela naplňuje mou představu o smyslu vydávání překladové literatury.

Známé příběhy nabízejí několik velmi zajímavých vyprávění. Kromě úvodní povídky mi v hlavě zůstalo i absurdní dobrodružství, podané jako vlastenecká a poučná historka pro mládež (v povídce *Pan Dvoudřívko*), o snaze propašovat srdce generála Noska v zavařovačce ukryté pod sukní. Originální a dostatek fantazie autorce nemůžu upřít. A protože to jsou aspekty, které často postrádám u současných českých povídkářů, tak navzdory několika nudným povídkám knihu doporučuji. Knih, které by ve mně zanechaly podněty k přemýšlení i několik týdnů po prvním přečtení, není nikdy dost.

Ondřej Zajac

VINNETOU SE Z OKNA SMĚJE

Který literární hrdina je mezi současnými dětmi nejoblíbenější? Odpověď na tuto otázku nám mohou přinést nejrůznější ankety, dotazníky, možná i průzkumy prodejnosti jednotlivých knih. Pokud ale na chvíli přijmeme romantickou tezi 19. století, podle níž kolektivní vkus národa nejlépe vyjadřuje jeho lidová slovesnost, můžeme po odpovědi pátrat i v soudobém dětském folkloru.

Podívejme se tedy do dvojice nejrozsáhlejších sbírek současné folklorní poezie dětí z pera folkloristy Adama Votruby (*Namažeme školu špekem*, 2009, a *Kecy v kleci*, 2010). Se kterou literární postavou se zde setkáme nejčastěji? S nikým jiným než hrdým náčelníkem Apačů Vinnetouem, těsně následovaným jeho druhem Old Shatterhandem a sestrou Nšo-či. Tyto postavy z pera Karla Maye od 60. let 20. století až dodnes okupují zřejmě nejrozšířenější dětskou para-

frázi lidové písně, nejčastěji tohoto znění: *Prší, prší, jen se leje, / Vinnetou se z okna směje, s následnými verši Old Shatterhand na dvorku, / nastartoval motorku, popřípadě Old Shatterhand za chatou, / líbá Nšo-či nahatou.*

Následný rozbor vývoje textu této dětské písničky nám ale ukáže zajímavý a pro literaturu poněkud truchlivý jev. V 80. letech totiž rudého gentlemana a jeho sestru v tomto popěvku dočasně nahrazuje malajský pirát Sandokan a jeho láska lady Marianna a dnes zase studenti čarodějnické školy v Bradavicích: *Prší, prší, jen se leje, / Harry Potter z okna bleje. / Hermiona za rohem, / líbá se tam s Malfoyem.* Postavy v dětském folkloru jsou tak sice původně postavami literárními, ale děti je do své poezie převzaly spíše ze světa audiovizuálních médií, konkrétně východoněmeckých filmů o náčelníkovi Apačů, italského televizního seriálu o tygrovi z Mompračemu a současných velkofilmů o čarodějnickém učňovi. Dětský folklor tak díky nekultivovanému

kolektivnímu vkusu svých šířitelů vykazuje značnou závislost na dobově oblíbených jevech populární kultury, která se projevuje třeba i v masové oblibě určitých hraček, her či herních pomůcek.

Podobný jev potvrzuje i výskyt postavy Robina Hooda ze stejnojmenného televizního seriálu 80. let (*My jsme žáci 3. A, / máme rádi Robina, / bydlíme v Sherwoodu, Gisbern dostal přes hubu*), postav z československých televizních pohádek (*Nedaleko od Řáholce, / jezdí Manka na motorce*) nebo současné hollywoodské filmové produkce (*Rolníčky, prdlačky, / Batman je pako. / Po hlavě spad do hnoje, / smrdí mu sako*).

Jedněmi z mála literárních (či v tomto případě dramatických) postav, které se výrazněji otiskly do soudobého dětského folkloru,

jsou tak zřejmě pouze Hurvínek se Spejblem (například ve škádlivce *Jirka sirka bublinka, / má tatínka Hurvínka, / a maminku Spejblíci, / vozili se na lžici*), s nimiž se poměrně často setkáváme i v dětských anekdotách. Ani sem se ale pravděpodobně nedostali díky literatuře, ale spíše vlivem zvukového zpracování jejich dobrodružství vysílaných rozhlasem nebo distribuovaných na gramofonových deskách či magnetofonových kazetách. Moderní audiovizuální média tak nehomogenizují pouze narativní světy dospělých, ale plíživě i folklorní projevy dětí – které však přitom na rozdíl od mnoha projevů dospělých zatím neztrácejí svoji infantilní živost, fantazii a spontánnost, pro dětský folklor tak typickou.

Petr Janeček

VÝROČÍ

Pavel Řezníček

*30. 1. 1942 Blansko

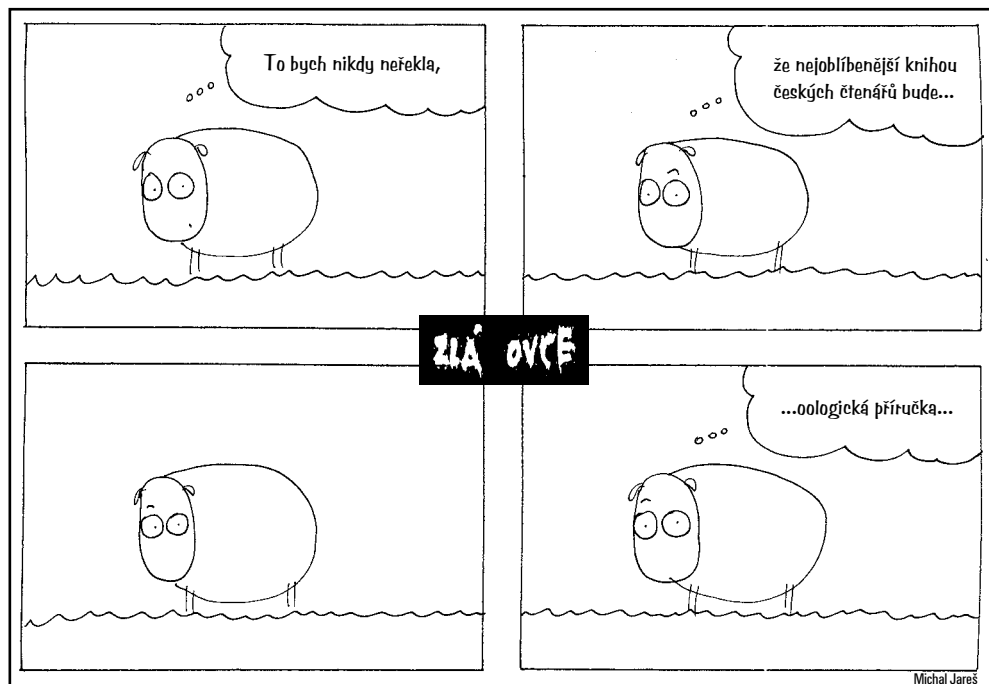
Mléko křoví

Nezapomenutelný les
Plný propadlin a boulí
Koření solí les
A sůl koření úhoře
Hoře křesla
Elefant je Pámbů
Opatřit svět centrifugou
V lékárně vorvaň rozvěšuje obrazy
Odložených dětí
Mletí zažíva je lepší než mašinfíra
v benzinu
Úhoř v křesle odložen jedním z pekelných
andělů
Člověk – marná zahrada s holičstvím
uprostřed amygdaly

(Kakodémonický kartáč, 2006)

V lednu si dále připomínáme tato výročí narození:

5. 1. 1952 Bohumír Slavík
6. 1. 1882 Ivan Olbracht
6. 1. 1952 Oldřich Kašpar
7. 1. 1972 Jan Hrych
9. 1. 1942 Pavel Gryga
10. 1. 1962 Adolf Vrzal
12. 1. 1952 Stanislav Švachouček
13. 1. 1972 Miroslav Žamboch
14. 1. 1932 Miroslav Klivar
15. 1. 1932 Vlasta Winkelhöferová
18. 1. 1922 Milan Jungmann
20. 1. 1932 Vladimír Přibský
20. 1. 1942 Viktor Viktora
21. 1. 1922 Jiří Franěk
22. 1. 1942 Prokop Voskovec
22. 1. 1962 Karel Jan Čapek
24. 1. 1892 Josef Kodíček
25. 1. 1882 Jan Vondráček
27. 1. 1812 F. D. Komárův
27. 1. 1862 Popelka Biliánová
27. 1. 1872 Josef Jahoda
28. 1. 1952 Jiří Miškovský

FEJETON

OMEZENÉ KOUZLO ANTIKVARIÁTŮ

Na saxofon jsem se nenaučil hrát vůbec, i když za mého pozdnějšího dětství by to stejně musela být kytara, abych byl společensky k něčemu. Ale ani na kytaru, ani na saxofon a ani průměrně, vůbec jsem se nenaučil na nic hrát. O sportovních výkonech nebudu psát. Slohové práce jsem skládal slušně, ale podmanivé nikoliv. Co mi tedy zbývalo? Číst zakázané knihy? Za pokus to stálo. Zkoušel jsem se na druhém stupni základní devítileté školy v počátcích normalizace předvádět takto: nosil jsem do školy Hořkej svět. Člověk myslím prožívá největší pokušení snobismu v dětství a mládí; později už si častěji troufne přiznat vrstevníkům, že něčemu nerozumí nebo něco rád nemá. Tou zakázanou literaturou jsem spolužákům ovšem neimponoval, žádná se do mne proto nezamilovala, zato já jsem se zamiloval do Josefa Škvoreckého natolik, že začalo být jedno, zda tím někomu imponuji, nebo ne.

Ale v antikvariátu jsem v sedmdesátých a osmdesátých letech koupil jen jednu jedinou jeho knihu. Sedmiramenný svícen zářil v regálu světlem neuvěřitelného. Vytáhl jsem jej a pospíšil si s ním k pokladně. Paní prodavačka na chvíli strnula, myslím, že i zbledla, a určitě se kvapně a pokud možno nenápadně rozhlédla dokola. „Dejte si to do tašky,“ řekla a dál nic nekomentovala a ani nic neúčtovala.

Některé věci jsme chápali rychle. Věděl jsem, že kniha Josefa Škvoreckého se na polici ocitla přehmatem, a jen jsem se tvářil, že kniha jako kniha. Na žádného jiného Škvoreckého jsem už do konce osmdesátých let v žádném antikvariátu nenarazil. Ani na žádného Kunderu, Havla, na žádného Masaryka nebo Beneše, kteří přece vycházeli ve své době v olbřímích nákladech. Nikdy jsem proto tehdy nečetl s účastí oslavy kouzla antikvariátu jako místa tajemného a místa dobrodružných hledání a nálezů. Věděl jsem, že některé nálezy se mi jako příchodům z ulice přihodit bez známostí nemohou.

Neznám průzkumy, ale tuším, že těch dvacet let se nezacelilo a nezacelí. Že by se možná nemusely pro učitele připravovat pomůcky, aby věděli, jak a co učit o nových českých a československých dějinách. Že by stačilo, kdyby byly v živém povědomí nejen Zbabělci (ti snad jsou), ale i Mirákl a Příběh inženýra lidských duší. Vím, že to nejsou učebnice dějepisu, a pražského jara si vážím víc, než si ho vážil Josef Škvorecký, ale to je jedno. Snad má dnes Josef Škvorecký – podobně jako jiný velký zesnulý, Václav Havel

– víc čtenářů v Polsku než u nás? Nedovedu na antikvariáty svého mládí vzpomínat bez hořkosti...

Nezačalo to všechno náhle, ale pak to šlo stále rychleji. Některé ještě nestazené zboží začalo v knihkupectvích zářit onou neuvěřitelností. Nejen knihy, třeba gramofonové desky. Jako Songy a balady (LP) Marty Kubišové nebo Jonáš a doktor Matrace (GL) Suchého a Šlitra za výlohou rýmařovského knihkupectví. Myslím, že byl vlhký a temný předjarní den roku 1970 a mrholilo. Nebo dokonce až podzimní den roku 1970? Už nevím, ale to by bylo ještě neuvěřitelnější.

Bylo doma hodně knih a také štosů Literárrek, Plamenů, Tvářů, Orientací. Ale proč ne všechny a komplet?! „No, přečetli jsme je a pak se do nich něco zabalilo. Svačina,“ říkali doma. Nedovedl jsem se do toho historického optimismu let tak velice nedávných vžít. Mysleli si, že to všechno dobře dopadne, a co nebude doma, bude ve veřejných knihovnách nebo v antikvariátech. Ale nebylo. Litovali jsme, že nemáme doma vlastní výtisk Klobouku ve křoví. „No jo, on byl za rohem v knihkupectví dlouho za výlohou, ale koho mohlo napadnout...“ říkala maminka. Měla Jiřího Voskovce velice ráda.

Podléhám neprozřetelnému historickému optimismu, jestliže dnes antikvariáty neprohledávám, třebaže už to zas třetí desetiletí místa tajemná, místa dobrodružných hledání a nálezů jsou? Jestliže tam chodím, jen když vím, co chci sehnat? Pokušení historického optimismu je ostatně silné. Možná to bez něj vůbec nejde? Když jsem se v létě 1989 podíval (ve třiceti letech poprvé) za železnou oponu, koupil jsem si v českém a slovenském knihkupectví na vídeňské Lindengasse u Petra Pastrňáka torontský Slovník českých spisovatelů. Protože to vypadalo, že naše revoluce se zas jednou odkládá na neurčito, a aby mi ho nezařadili na hranici při návratu, nechal jsem si ho poslat do Varšavy na adresu Leszka Engelkinga. Do Polska už dávno takové zásilky chodily bez větších obtíží a byla i větší naděje, že odtamtud se česká kniha dostane v pořádku k nám. Balíček do Varšavy dorazil a čekal na mě. A když jsem si slovník po půl roce z Polska skutečně vezl domů, měl jsem ho ve vlaku na přechodu Lichkov–Mědzylesie rozložený s jinými českými knihami vydanými v exilu na pultku pod oknem vagonu. Celníkům a pohraničnickům to najednou bylo jedno. Počasí bylo ale podobně nevlídné jako v onom roce 1970.

Václav Burian

Ročník XXIII. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antoňová, Wanda Heinrichová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Patáková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozďanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2012/02

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • 30,- Kč • 19. ledna 2012

tvar
LITERÁRNÍ OBTVĚDENÍK